

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DEKİ STK'LARIN SURİYE'DEKİ SAVAŞIN NEDEN OLDUĞU
YOKSULLUĞU ÖNLEME ÇALIŞMALARI: İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ
İNSANİ YARDIM VAKFI-TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ VE DENİZ FENERİ
DERNEĞİ ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Muhammet Rıza YILDIZ**

**Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

HAZİRAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DEKİ STK'LARIN SURİYE'DEKİ SAVAŞIN NEDEN OLDUĞU
YOKSULLUĞU ÖNLEME ÇALIŞMALARI: İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ
İNSANİ YARDIM VAKFI-TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ VE DENİZ FENERİ
DERNEĞİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Muhammet Rıza YILDIZ

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA

Bu tez/..../.... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı <i>(Danışman)</i>	Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Hacı Yunus Taş	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: TÜRKİYE’DEKİ STK’LARIN SURİYE’DEKİ SAVAŞIN NEDEN OLDUĞU YOKSULLUĞU ÖNLEME ÇALIŞMALARI: İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İNSANİ YARDIM VAKFI (İHH)-TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ-DENİZ FENERİ DERNEĞİ ÖRNEĞİ
Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 93 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 11/06/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı öğretim üyesi tarafından şahsıma iletilen “ithenticate” İntihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %.19’dur.

Uygulanan filtrelemeler:

Kaynakça hariç,

Alıntılar dâhil,

5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI	: Muhammet Rıza YILDIZ
Öğrenci Numarası	: 167205009
Ana Bilim Dalı	: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı	: Sosyal Politika
Türü	: () Proje (x) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Danışman
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)
Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

ÖNSÖZ

“Türkiye’deki STK’ların Suriye’deki Savaşın Neden Olduğu Yoksulluğu Önleme Çalışmaları: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği Örneği.” adlı bu çalışma, Suriye İç Savaşı nedeniyle temel insani ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiş kişilerin mevcut durumlarını ortaya koyan bir araştırma olmuştur. Dünya’da ve Türkiye’de yoksulluğun genel görünümü, STK’ların tarihsel gelişimi ve Suriye’deki Savaşın etkilerini en büyük ölçüde gören ve hisseden ülke olan Türkiye’de faaliyet gösteren İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği’nin savaş sonrası yoksul konumuna düşen Suriyelilere yönelik gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar konu edilmiştir.

Savaşlar nedeniyle yoksul duruma düşen kesimlere gerekli olan desteğin sağlanması, insani ihtiyaçlarının giderilmesi ve bu alanda faaliyet gösteren STK’lara yeni yöntem ve bakış açıları kazandırmaktır. Ayrıca bu çalışma ile yoksullukla mücadelede devletlerin yetersiz kaldığı noktalarda, STK’ların ne düzeyde önem taşıdıklarının ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Bu tez çalışması süresince, vakitlerinden ayırarak değerli fikir ve görüşleri ile beni yönlendiren ve yol gösteren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY’a teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca tez yazım süresince kendilerinden kurumları ile ilgili her türlü bilgiyi temin edebildiğim İHH İnsani Yardım Vakfı Yalova Şubesi ve Türk Kızılay Yalova Şubesi yetkililerine katkılarından dolayı ve bu süreçte her an yanımda olarak desteklerini esirgemeyen sevgili eşim Tuğçe ESER YILDIZ’a da teşekkürlerimi borç bilirim.

Muhammet Rıza YILDIZ

29/05/2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLOLAR	vii
ŞEKİLLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti	x
Yalova University Insitute of Social Sciences Master Thesis Summary	xi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
1.1.Yoksulluk Kavramı	4
1.1.2. Yoksulluk türleri.....	5
1.1.2.1. Mutlak yoksulluk	5
1.1.2.2. Göreli yoksulluk	6
1.1.2.3. Sübjektif yoksulluk – Objektif yoksulluk.....	6
1.1.2.4. Gelir yoksulluğu.....	7
1.1.2.5. Çalışan yoksulluk	7
1.1.2.6. İnsani yoksulluk	7
1.1.2.7. Kırsal yoksulluk – Kentsel yoksulluk	8
1.1.2.8. Geçici yoksulluk – Kronik yoksulluk.....	8
1.1.3. Yoksulluğun nedenleri.....	9
1.1.3.1. Gelir dağılımı eşitsizlikleri	9
1.1.3.2. Hanehalkı büyüklüğü ve yapısı	9
1.1.3.3. Emek piyasasına bağlı nedenler	9
1.1.3.4. Enflasyon	9
1.1.3.5. Demografik yapıdaki değişim	10
1.1.3.6. Silahlanma ve savaşlar	10
1.1.3.7. Sosyal dışlanma	10
1.1.3.8. Diğer faktörler	10
1.1.4. Dünyada yoksulluk.....	10
1.1.5. Türkiye’de yoksulluk.....	12
1.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Kavramı	14
1.2.1. Sivil toplum kavramı	14
1.2.1.1. Sivil toplumun tarihsel temelleri.....	15
1.2.1.2. Türkiye’de sivil toplum	16

1.2.2.	STK kavramı	16
1.2.2.1.	STK'ların temel özellikleri	17
1.2.2.2.	Türkiye'de STK'lar ve türleri	18
1.2.2.2.1.	Dernekler	19
1.2.2.2.2.	Sendikalar	19
1.2.2.2.3.	Vakıflar	20
BÖLÜM 2:	SURİYE İÇ SAVAŞI VE YOKSULLUK	21
2.1.	Arap Baharı	21
2.1.1.	Ekonomik nedenler	21
2.1.2.	Siyasi nedenler	22
2.1.3.	Kültürel nedenler	22
2.1.4.	Uluslararası Nedenler	22
2.2.	Suriye İç Savaşı ve Etkileri	22
2.2.1.	Suriye iç savaşının nedenleri	23
2.2.1.1.	Ekonomik nedenler	23
2.2.1.2.	Sünni-Alevi çatışması	24
2.2.1.3.	Rejimin politik baskıları	24
2.3.	Savaşın Suriye Halkına Etkileri	24
2.3.1.	Genel olarak etkiler	24
2.3.2.	Göç	25
2.3.3.	Ölümler	25
2.3.4.	Ekonomik etkiler	26
2.3.5.	Sağlık hizmetlerine erişim ve hastalıklar	26
2.3.6.	Yoksulluk ve insani ihtiyaçlar	27
2.4.	Suriye İç Savaşı ve Türkiye'ye Etkileri	28
2.4.1.	Siyasi ve güvenlik açısından etkileri	28
2.4.1.1.	Fırat Kalkanı Harekâtı	29
2.4.1.2.	Zeytin Dalı (Afrin) Harekâtı	30
2.4.2.	Suriyeli sığınmacılar	31
2.4.3.	Ekonomik etkiler	33
2.4.4.	Toplumsal etkiler	34
2.4.5.	Temel hizmetler üzerindeki etkiler	35
BÖLÜM 3:	TÜRKİYE'DEKİ STK'LARIN SURİYE'DEKİ SAVAŞIN NEDEN OLDUĞU YOKSULLUĞU ÖNLEME ÇALIŞMALARI: İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İNSANİ YARDIM VAKFI (İHH)-TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ-DENİZ FENERİ DERNEĞİ ÖRNEĞİ	36
3.1.	Genel Olarak İHH-Türkiye Kızılay Derneği-Deniz Feneri Derneği	36

3.1.1.	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)	36
3.1.1.1.	İHH'nin faaliyet alanları	38
3.1.2.	Türkiye Kızılay Derneği	40
3.1.2.1.	Kızılay'ın temel ilkeleri	40
3.1.2.2.	Kızılay'ın faaliyet alanları	41
3.1.3.	Deniz Feneri Derneği	42
3.1.3.1.	Bir Yetim Büyütüyorum projesi	44
3.1.3.2.	Nakdi bağışlar	44
3.1.3.3.	Gıda yardımları	45
3.1.3.4.	Barınma yardımları	45
3.1.3.5.	Giyim yardımları	45
3.1.3.6.	Temizlik ve sağlık yardımları	45
3.1.3.7.	Eğitim yardımları	45
3.1.3.8.	Ankara Aşevi ve Misafirhanesi	46
3.2.	Suriye'deki Savaşın Neden Olduğu Yoksulluğu Önlemede Türkiye Kızılay Derneği, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Deniz Feneri Derneği'nin Faaliyetleri	46
3.2.1.	İHH İnsani Yardım Vakfı	46
3.2.1.1.	Gıda ihtiyacına yönelik çalışmalar	46
3.2.1.2.	Gıda dışı yardımlar	47
3.2.1.3.	Barınma yardımları	48
3.2.1.4.	Yetim koruma faaliyetleri	49
3.2.1.5.	Sağlık ve hijyen alanındaki çalışmalar	50
3.2.1.6.	Eğitim alanındaki faaliyetler	51
3.2.1.7.	"Halep'e Yol Açın" konvoyu	52
3.2.2.	Türkiye Kızılay Derneği	52
3.2.2.1.	Suriye insani yardım operasyonu	52
3.2.2.2.	Kızılaykart programı	56
3.2.2.3.	Kızılay çocuk programları koordinatörlüğü	57
3.2.2.4.	Kızılay toplum temelli göç programları koordinatörlüğü	57
3.2.2.5.	Diğer projeler	58
3.2.3.	Deniz Feneri Derneği	59
3.2.3.1.	Giyim yardımları	60
3.2.3.2.	Gıda yardımları	60
3.2.3.3.	Afet ve yaralı evleri	61
3.2.3.4.	Eğitim yardımları	62
3.2.3.5.	Sağlık yardımları	62

3.2.3.6. Diğer yardımlar	62
KAYNAKÇA	67
EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	81

TABLOLAR

Tablo 1. Yoksulluğu Belirleyen Temel Faktörler	5
Tablo 2. Dünya'nın çeşitli bölgelerinde ki Yoksulluk (%) Oranları	11
Tablo 3. Günde 1\$'dan Daha Az Gelirler Yaşayan Nüfus Sayısı (Milyon)	11
Tablo 4. Yoksulluk Oranı En Yüksek İlk 10 Ülke.....	12
Tablo 5. 2006-2016 Yılları İtibarıyla Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımının Yüzde Paylar Yöntemi ile Gösterimi	13
Tablo 6. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı Ve Yoksulluk Açığı (2006-2017).....	14
Tablo 7. Gelişmiş ülkelerdeki toplam STK sayıları (2010-2015).....	17
Tablo 8. Statülerine Göre Sivil Toplum Kuruluşları	18
Tablo 9. Suriye'de İnsani Durumun Genel Görünümü.....	24
Tablo 10. Suriyeli Sığınmacıların Ülkelere Dağılımı	25
Tablo 11. Türkiye'deki Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan Suriyelilerin Sayıları (İllere Göre).....	31
Tablo 12. 2019 Yılı İtibarı İle Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Yaşadığı İlk 10 İl ve Sayıları	32
Tablo 13. Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	34
Tablo 14. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Aldığı Bazı Ödüller.....	37
Tablo 15. İHH Gelir Gider Kalemleri (2018).....	38
Tablo 16. Kızılay Gelir Gider Kalemleri (2018)	42
Tablo 17. Deniz Feneri Derneği Gelir Gider Tablosu (2018).....	43
Tablo 18. Deniz Feneri Derneği 2018 Faaliyet Rakamları.....	44
Tablo 19. İHH Tarafından Ulaştırılan Gıda Yardımları (2012-2018)	47
Tablo 20. İHH tarafından Suriyeli İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılan Gıda Dışı Yardımlar (2012-2018).....	47
Tablo 21. İHH tarafından Suriyeli İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılan Barınma Yardımları (2012-2018).....	48
Tablo 22. İHH'nın Suriye İçerisinde Kurduğu ve İşletmesine Devam Ettiği Kamplar (Bab'ul Hava Mülteci Kampları –Reyhanlı).....	49
Tablo 23. İHH'nın Suriye İçerisinde Kurduğu ve İşletmesine Devam Ettiği Kamplar (Bab'us Selam Mülteci Kampları –Kilis)	49
Tablo 24. İHH Tarafından Suriyeliler için Sağlanan Hijyen ve Sağlık Malzemeleri (2012-2018)	51
Tablo 25. Türk Kızılay'ı Tarafından Suriye Sınırında Oluşturulan Sınır Yardım Noktaları ve Durumları (2018).....	53
Tablo 26. Türk Kızılay'ı Tarafından Yapılan Sınır Yardımları Sevkiyatı Kalemleri ve Tutarları 2012-2019.....	53
Tablo 27. Sıfır Noktası Yardımları Bağışçı Değerleri	55
Tablo 28. Deniz Feneri Derneği'nin Suriye İçerisinde Yardım Ulaştırdığı Bölgeler, Kamplar, Hastaneler ve Bu Noktalara Gönderilen Yardım Kalemleri.....	59

ŞEKİLLER

Şekil 1. İnsani Gelişme Endeksinin Unsurları	8
Şekil 2. 2016 Yılında Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Yoksulluk (%)	12
Şekil 3. Suriye İç Savaşı 2018 İtibari İle Ölü Sayısı.....	26
Şekil 4. Suriye’de İnsani Yardıma Muhtaç Kişi Sayıları	27
Şekil 5. Suriye’de Yoksulluk Sınırı Altında Yaşayanların Oranı (%).....	28
Şekil 6. Türkiye’de Geçici Koruma Statüsünde Yaşayan Suriyelilerin Sayısı 2011-2019	32
Şekil 7. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri Sektör Yüzdeleri	54
Şekil 8. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri Yıllara Göre Sevkiyat Tutarları 2012-2019	54
Şekil 9. Sıfır Noktası Yardımları İşlem Hacimleri 2012-2019 (TL).....	55

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
ECHO	: Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Genel Müdürlüğü
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HIP	: Türkiye’deki Mültecilerin Koruma İhtiyaçlarının Karşılanması Projesi
IFRC	: Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğu
İMF	: Dünya Bankası
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülleri
NGO	: Hükümet Dışı Kuruluşlar
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
PKK	: Kürdistan İşçi Partisi
PSS	: Psikososyal Destek ve Sağlık Programı
PYD	: Demokratik Birlik Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	: Yabancılarla Yönelik Sosyal Uyum Yardımı
ŞEY	: Şartlı Eğitim Yardımı Programı
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Türkiye’deki STK’ların Suriye’deki Savaşın Neden Olduğu Yoksulluğu Önleme Çalışmaları: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği Örneği

Tezin Yazarı: Muhammet Rıza YILDIZ **Danışman:** Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY

Kabul Tarihi: 31.05.2019

Sayfa Sayısı: x (ön kısım)+72 (tez)+10 (ekler)

Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri **Bilim Dalı:** Sosyal Politika

Yoksulluğun objektif ve üzerinde herkesin ortak görüş bildirdiği mevcut bir tanımının olmamasına karşın genel anlamda bu kavram yaşamın gerektirdiği olanaklardan yoksun olma durumunu ifade etmektedir. Yoksulluğa neden olan birçok faktör söz konusudur. Ancak bu nedenlerin arasında en acımasızca ve ağır olanı savaşlar sonucunda ortaya çıkan yoksulluktur.

Bu doğrultuda hazırlamış olduğumuz, “Türkiye’deki STK’ların Suriye’deki Savaşın Neden Olduğu Yoksulluğu Önleme Çalışmaları: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği Örneği” adlı çalışmamızda, Suriye İç Savaşı nedeniyle insani yardıma muhtaç duruma düşen Suriyelilerin yaşadıkları sıkıntılar ortaya konulmuştur. Bu sıkıntıları ortadan kaldırmaya ve yoksul durumdaki Suriyelilerin insani ihtiyaçlarını karşılayarak yoksulluğu önlemeye çalışan İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği’nin bu amaçla Türkiye ve Suriye sınırları içerisinde gerçekleştirmiş olduğu birçok faaliyeti bulunmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak yoksulluk ve sivil toplum kuruluşları kavramları açıklanarak, Suriye’deki savaşın neden olduğu yoksullukla mücadelede İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği’nin faaliyetleri ele alınmakta ve bu çalışmaların Suriyelilerin yoksulluğunu ortadan kaldırmada ne derece etkili olduğu ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Bu kapsamda hazırlanan çalışmayla, aynı alanda faaliyetler ortaya koyan farklı yapıdaki ve alandaki STK’lara yönlendirici bir kaynak olabilecek sonuçlar ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, STK, Savaş ve Yoksulluk, İHH, Türk Kızılay, Deniz Feneri

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Studies of non-governmental organizations (NGOs) in Turkey to prevent the poverty caused by the war in Syria: Examples of IHH Humanitarian Relief Foundation, Turkish Red Crescent Society, and Deniz Feneri Association.
Thesis Author: Muhammet Rıza YILDIZ Advisor: Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY
Date of Acceptance: 31/05/2019 Total Number of Pages: x (front page)+72 (thesis)+10 (additionally)
Major Field of Study: Labor Economics and Industrial Relations Field: Social Policy
Although there is no objective and existing definition of poverty which everyone has a common opinion, In general manner, this concept refers to the state of being deprived of facilities required for life. There are many factors that cause poverty. There are many factors that cause poverty. But, the most brutal and severe of these reasons is the poverty that is the result of wars. In this regard, we have prepared our study with the title of “Studies of non-governmental organizations (NGOs) in Turkey to prevent the poverty caused by the war in Syria: Examples of IHH Humanitarian Relief Foundation, Turkish Red Crescent Society, and Deniz Feneri Association. In this study, problems of Syrian refugees in need of humanitarian assistance due to the Syrian Civil War have been revealed. IHH Humanitarian Relief Foundation, Turkish Red Crescent Society, and Deniz Feneri Association have a lot of activities in Turkey and in Syria to abolish these problems and to prevent poverty by supplying Syrians with humanitarian aid materials. In this study, concepts of poverty and non-governmental organizations were explained firstly. Activities of IHH Humanitarian Relief Foundation, Turkish Red Crescent Society, and Deniz Feneri Association to fight poverty caused by the Syrian War were examined. It is tried to present how effective these activities are in abolishing the poverty of Syrians. Results of this study were revealed as a guiding source for NGOs in different structures and areas operates in this area.
Keywords: Poverty, Non-Governmental Organizations (NGOs), War and Poverty, IHH Humanitarian Relief Foundation, Turkish Red Crescent Society, and Deniz Feneri Association.

GİRİŞ

Yoksulluk günümüz dünyasında var olan toplumların karşısına çıkan en önemli sorunlardan birisidir. Son yıllarda dünyada büyük bir refah artışının olmasına rağmen yoksulluk günümüzün en büyük sorunlarından birisi olarak var olmaya devam etmektedir. Yoksulluk en basit anlamıyla, bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için gereken asgari ihtiyaçlarını karşılayabilme noktasında gerekli gelire sahip olamaması olarak açıklanmaktadır. Yani yoksulluk, mevcut yaşamın gereksinimlerini karşılayamama ve asgari olanaklardan yoksun olmak anlamına gelmektedir. Bireylerin veya toplumların yaşamlarını idame ettirebilmek için ihtiyaç duyduğu şeyler, yaşanan toplumun koşullarına göre farklılık gösterebilmektedir. Eskiden genellikle ekonomik ihtiyaçlar olgusuna bağlanan yoksulluk kavramı, günümüzde artık ekonomik değerlerin yanı sıra sosyal, kültürel ve siyasal boyutlarıyla da ön plana çıkmaktadır. Bireylerin onurlu bir yaşam sürdürebilmesi için gerekli olan beslenme ihtiyacının yanı sıra giyim, barınma, eğitim, sağlık, kültür, ortak yaşam, dinlenme vb. sosyo-kültürel ihtiyaçlarda günümüzde yoksulluk kriterleri olarak değerlendirilmektedir.

Dünya üzerinde yaşanan zulüm ve savaşlar, bazı toplumları daha önce böyle bir sorun söz konusu olmadığı halde yoksul hale getirmiştir. Bu nedenle yoksulluk devletlerin çözüme ulaştırması gereken bir olgu olmasına karşın sivil toplum kuruluşlarının da ilgi odağı haline gelmiştir. Yoksulluk devletlerin tek başına mücadele edebileceği bir kavram olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle günümüzde STK'lar bu mücadelede önemli roller üstlenmektedir. STK'lar devlete ait alanda, devletten bağımsız olarak faaliyet gösteren gönüllülük esasına dayalı ve günümüzde önemi çok daha fazla ortaya çıkmış kurumlardır. Temel bir toplumsal sorun haline dönüşen yoksullukla mücadelede ve yoksulluğun hissedilen etkilerinin azaltılmasında STK'lar dünya üzerinde önemli bir aktör haline gelmiştir.

İlk olarak Tunus'ta bir eyleme dönüşen ve sonrasında tüm Ortadoğu coğrafyasını saran Arap Baharı, kendisini göstermiş olduğu devletlerin toplumsal, siyasal ve ekonomik göstergelerinde olumsuz sonuçlara sebep olmuştur. Arap Baharı etkisi ile sıkıntılı bir sürece geçiş yapan devletlerin içerisinde en ağır bedelleri ödeyen ülke Suriye'dir. Çünkü Suriye'de Arap Baharı ile başlayan, devamında iç karışıklığa ve hatta oradan da iç savaşa dönüşen kriz, ülkede yaşayan insanların büyük çoğunluğunun topraklarını terk etmesine, birçoğunun da ölümüne sebep olmuştur. Ortaya çıkan savaş ile birlikte ülkelerini terk etmek durumunda kalan Suriyeliler kendilerine sınır olan komşu ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır. Savaş sebebi ile göç ederek mülteci durumuna düşen Suriyeliler bir anda yoksul durumuna düşmüşlerdir. Göç edemeyerek ülkesinde kalan Suriyeliler ise ülkelerinde hala devam etmekte olan savaş nedeni ile darmadağın olan ekonomik durumları, ortaya çıkan otorite boşluğu ve üzerlerine yağın bombalar sebebiyle yine yoksul duruma düşmüşlerdir. 2019 yılı itibari ile Suriye'de 13 milyondan fazla kişi insani yardıma muhtaç hale gelmiş 5 milyondan fazla kişi ise geneli komşu ülkelerde olmak üzere sığınmacı durumuna düşmüştür. Suriye'de hala devam etmekte olan iç savaş nedeni ile ülke içerisinde veya göç ederek sığınmacı durumuna düşen Suriyelilerin temel insani ihtiyaçlarının karşılanması için Dünya üzerindeki birçok devlet ve STK çeşitli düzeylerde çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Suriye iç savaşının sonuçlarından en fazla etkilenen ülke hangisidir diye sorulacak olursa şüphesizki herkesin cevabı Türkiye olacaktır. Türkiye ile Suriye'nin sınır komşusu olması ve Türkiye'nin, iç savaş ile birlikte göç etmek zorunda kalan Suriyelilere kapılarını sonuna kadar açması ile 3,5 milyondan fazla Suriyelinin Türkiye'ye göç etmesine neden olmuştur. Öte yandan sınırın öteki tarafında kalan Suriyelilerin içinde bulundukları trajik durum Türk devletinin ve halkının vicdani bir sorumluluk altına girmesine sebep olmuştur. Bu kapsamda gerek devlet olarak gerekse Türkiye içerisinde faaliyet gösteren İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Türk Kızılay Derneği (Türk Kızılay) ve Deniz Feneri gibi sivil toplum kuruluşları aracılığıyla, Türkiye'ye sığınan ve ülkelerinde kalarak insani yardıma muhtaç hale gelen Suriyelilerin bu durumlarını önleyebilmek veya ortadan kaldıracılabilmek için birçok alanda faaliyetler ortaya konulmuştur.

3 bölümden oluşmakta olan tezin ilk bölümünde yoksulluk, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları olgularının kavramsal çerçeveleri çizilerek, yoksulluk türleri, yoksulluğa sebep olan faktörler, Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluğun tarihsel süreci, sivil toplumun ortaya çıkışı, Dünya'da ve Türkiye'de sivil toplum olgusunun serüveni, STK kavramı, STK türleri ve Türkiye'deki STK olgusu anlatılmaktadır.

İkinci bölümde, ilk kıvılcımının Tunus'ta ortaya çıktığı Arap Baharı sürecinin nedenleri, bölge ülkelerindeki ortaya çıkış süreçleri, Arap Baharı öncesi Türkiye ve Suriye ilişkileri, Suriye'de ortaya çıkan iç karışıklığın komşu ülkelerde oluşturduğu toplumsal, siyasal ve ekonomik etkileri incelenmiştir. Ayrıca Suriye'deki iç savaşın neden olduğu ölümler, göç, eğitim, sağlık vb. konulardaki Suriye vatandaşları üzerindeki etkileri anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Türkiye'de yoksullukla mücadele noktasında önemli görevler üstlenmekte olan İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği'nin Türkiye'de ve Dünya'da hayat geçirmiş oldukları çalışmaları ve bu kurumların çalışma prensipleri incelenmiştir. Daha sonra Suriye İç Savaş'ının bir sonucu olarak insani yardıma muhtaç hale gelen Suriyelilere yönelik, yoksullukla mücadele kapsamında İHH, Türk Kızılay'ı ve Deniz Feneri Derneği'nin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler, istatistik ve tablolar aracılığı ile açıklanmaktadır.

Konu

“Türkiye'deki STK'ların Suriye'deki Savaşın Neden Olduğu Yoksulluğu Önleme Çalışmaları: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH) ve Türkiye Kızılay Derneği Örneği.” adlı bu tez çalışması, Suriye İç Savaşı nedeniyle temel insani ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiş kişilerin mevcut durumlarını ortaya koyan bir çalışma olmuştur. Bu bağlamda Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluğun genel görünümü, STK'ların tarihsel gelişimi ve Suriye'deki Savaşın etkilerini en büyük ölçüde gören ve hisseden ülke olan Türkiye'de faaliyet gösteren İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türkiye Kızılay Derneği'nin savaş sonrası yoksul konumuna düşen Suriyelilere yönelik gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar konu edilmiştir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı; Savaşlar nedeniyle yoksul duruma düşen kesimlere gerekli olan desteğin sağlanması, insani ihtiyaçlarının giderilmesi ve bu alanda faaliyet gösteren

STK'lara yeni yöntem ve bakış açıları kazandırmaktır. Ayrıca bu çalışma ile yoksullukla mücadelede devletlerin yetersiz kaldığı noktalarda, STK'ların ne düzeyde önem taşıdıklarının ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Önem

Suriye'deki savaşın neden olduğu yoksulluğu önlemede Türkiye'deki bazı STK'ların faaliyetlerinin incelendiği bu çalışma, savaşlar nedeniyle yoksul duruma düşme tehlikesi ile karşı karşıya kalan bireylerin durumlarının ortaya koyulması bakımından önemlidir. Savaş bölgesindeki ve savaş sonucunda Türkiye'ye sığınmak durumunda kalan sığınmacıların yaşayışları, maddi durumları ve manevi dünyalarının geldiği aşamalar tespit edilirken bu sorunun önlenmesi ve ortadan kaldırılabilmesi için STK'lar tarafından gerçekleştirilen faaliyetler çalışmanın önemini tekrar tekrar ortaya koyacaktır.

Çalışmanın Hipotezi

Çalışma, "Suriye İç Savaşı nedeniyle yardıma muhtaç duruma gelen sığınmacılara yönelik faaliyetler gerçekleştiren İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye Kızılay Derneği ve Deniz Feneri Derneği, bu alanda çalışmalar yapan diğer STK'lara örnek niteliğindedir." hipotezine dayanmaktadır.

Yöntem

Bu çalışma araştırma yöntemlerinden nicel ve nitel yöntemlerin özelliklerini ortaya koyan verilerden oluşmaktadır. Çalışmada ayrıntılı literatür taraması yapılarak, konuya ait makaleler, bilimsel araştırmalar ve istatistiksel verilere ulaşılarak çalışmanın alt yapısı oluşturulmuştur. Araştırmaya konu olan kesimin maddi ve manevi durumları incelenmiş ve yaşam şartları ile ilgili tespitlerde bulunulmuştur. Çalışmanın temel konusu olarak belirlenen İHH ve Türkiye Kızılay Derneği'nin yapısal durumları ve çalışmaları kendilerine ait faaliyet raporları ve basılı yayınlarından derlenerek yeterlilikleri noktasında sonuçlara ulaşılmıştır.

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk kavramının tarihini, neredeyse insanlık tarihi kadar geriye götürmek mümkündür. Yaşanan ekonomik, toplumsal ve tarihsel süreçlerin birikimi, ortaya çıktığı günden beri oldukça farklı yoksulluk algılamaları da ortaya çıkarmıştır (Topgül, 2013:278).

Yoksulluk kavramının objektif ve üzerinde ortak görüşün kabul edildiği bir tanımı yoktur. Zenginlik ve yoksulluk, temelde şahsi niteliktedir. Bu durumda tek bir tanım yapmak ve tek bir ölçüt belirlemek mümkün değildir. Ükelere ait gelişmişlik düzeyleri, iş gücü farklılıkları ve daha birçok sebep, yoksulluk kavramını tanımlamada tek bir tanımlama yapmayı mümkün kılmamaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009:2663).

Yoksulluk kavramı, yalnızca günümüzün veya az gelişmiş ülkelerin sorunu olmayıp, geçmişi çok eskilere dayanan ve gelişmiş olarak kabul ettiğimiz toplumları da kapsayan çok yönlü bir sorundur (Can, 2017:1112). Çeşitli boyutları olmasına karşın yoksulluk sorunu, öncelikli olarak ekonomik göstergeler ile beraber ulusal ve uluslararası bir düzeyde araştırma konusu olmaktadır.

Yoksulluk tanımı Dünya’da ilk olarak, 1901 yılında Seebohm Rowentree tarafından yapılmıştır. Bu tanım, bireye ait olan toplam gelirin, onun biyolojik varlığını sürdürebilmesi için en alt düzeyde gerekli olan yiyecek, giyim vb. ihtiyaçları karşılamaya yetmemesi durumudur (Aytaç ve Hatipler, 2013:7).

Yoksulluk kelimesi yaşamın gerektirdiği olanaklardan yoksun olma durumunu ifade etmektedir. Yaşamı sürdürmek için gerekli olan şeyler ise, içinde bulunulan topluma, çevreye ve standartlara bağlı olarak farklılıklar gösterebilir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:67).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın tanımına göre yoksulluk, çok boyutlu bir durumu ifade ederek, sadece gelir olarak yoksul olmayı değil, sağlık standartlarının iyi olmaması, okuma-yazma bilmeme, temel sosyal hizmetlere ulaşamama ve insanların hayatlarını etkileyen süreçlerde var olabilme konularında sahip oldukları imkânların çok düşük olması durumunu ifade etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde yoksulluğu sadece gelir yoksulluğu ile sınırlamayıp daha geniş bir yelpazede değerlendirmek gerekmektedir (Çalçalı, 2011:189).

Geliri kendisini, bulunduğu toplumda kabul görülen bir yaşam standardının altında kalan bireyleri yoksul olarak kabul eden Avrupa Komisyonu, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)’nin yapmış olduğu tanıma yakın bir tanım yapmıştır. Yoksullar, genel olarak diğer insanlar için bir standart olan, ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılamamaktadır (Doğan, 2014:10).

Ekonomik boyutlarının yanı sıra yoksulluk kavramı, sosyo-kültürel, politik ve hatta ahlaki boyutları da içeren karmaşık bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu kavramlar arasında en fazla ön plana çıkan boyut ekonomik olan kısmıdır. Çünkü insanların yaşamlarını devam ettirebilmelerinin en önemli şartı maddi olarak değerlendirilebilen yiyecek, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarıdır (Altay, 2005:158).

Tablo 1. Yoksulluğu Belirleyen Temel Faktörler

Bölgesel Özellikler	İzolasyon, daha az altyapı ile piyasa ve hizmetlere ulaşım zorlukları Doğal kaynaklar, elverişli arazi Çevre ve hava koşulları Bölgesel Yönetim Eşitsizlik
Toplumsal Özellikler	Altyapı Arazi dağılımı Kamu hizmetlerine erişim Sosyal yapı ve sosyal sermaye
Hanehalkı Özellikleri	Hanehalkının büyüklüğü Bağımlılık oranları Hanehalkının cinsiyeti Mallar (toprak, konut, menkul kıymet) İstihdam ve gelir yapısı Hanehalkı fertlerinin eğitim ve sağlık durumları
Bireysel Özellikler	Yaş Eğitim İstihdam durumu Sağlık durumu

Kaynak: (Doğan, 2014:12).

Yoksulluğu belirleyen faktörler genel itibari ile bireysel, toplumsal, hane halkı ve bölgesel faktörler olarak sınıflandırılabilir. Bu faktörler Tablo 1 ‘de gösterilmiştir.

1.1.2. Yoksulluk türleri

Yoksulluk türlerini, mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, objektif yoksulluk, kırsal yoksulluk, kentsel yoksulluk, insani yoksulluk ve sübjektif yoksulluk başlıkları altında inceleyebiliriz.

1.1.2.1. Mutlak yoksulluk

Hane halkının ve şahısların asgari düzeyde yaşamını sürdürebileceği refah düzeyinin altında kalması durumudur. Mutlak yoksullukta bireyin beslenme, barınma, içme suyu, temizlik, bilgiye ulaşım gibi asgari ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı durumu esas alınmakta ve bu ihtiyaçlardan herhangi bir tanesini karşılayamaması durumunda yoksul olduğu kabul edilmektedir (Arabacı, 2015:184).

Mutlak yoksulluk sınırı yöntemi, gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun ölçülmesinde en sık kullanılan yöntemdir ve iki önemli yöntem ile hesaplanır. Bunlar Gıda Sepeti Yaklaşımı ve Temel İhtiyaçlar Yaklaşımıdır (Kabaş, 2010:12).

Bireylerin yaşam standartlarını sürdürebilmek için gıda, giyim, barınak gibi basit ihtiyaçlarını karşılaya bilmesi mutlak yoksulluktur (Uzun, 2003: 156).

Gıda Yaklaşımı: Yalnız yeterli miktarda temel gıda maddelerinden oluşan gıda sepetinin maliyeti veya bir insan tarafından alınması gereken asgari kalori miktarının gerektirdiği tüketim harcamaları bu yaklaşımda esas alınmaktadır.(Arabacı,2015:184). Bulunan bu besin temelli yoksulluk çizgisi olarak kabul edilir. Bu sınır gıda yoksullarının teşhis edilmesinde ve gıda yoksulluğunun ölçülmesinde kullanılır (Kabaş, 2011:215).

Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı: En alt düzeyde, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli gıda, giyim, barınma, eğitim ve sağlık harcamalarının hesaplanarak bulunur. Başlangıçlı gıdadır ve diğer başlıklar eklenir (Kabaş, 2010:12).

Bu yöntemin eksik olan kısmı, tüm nüfus için aynı kaloriyi temel almasıdır. Ancak aynı aile bireyleri içerisinde bile kişiden kişiye kalori değerleri değişmektedir. Ayrıca, yaş- meslek-cinsiyet vb. değişkenlerde ihtiyaç duyulan kalori miktarını etkilemektedir. Bu nedenle, gıda ve gıda dışı harcamalar farklılık göstermektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:63)

1.1.2.2. Göreli yoksulluk

Bireylerin yaşamını sürdürdüğü toplum ile karşılaştırıldığında, sahip olduğu asgari yaşam koşullarının altında bulunması durumu göreli yoksulluk olarak adlandırılmaktadır. Toplumun refah düzeyinin belirli bir oran altında kalması durumunu ifade eder (Kömürcü, 2014:9).

Görelî yoksulluk, bireylerin refah düzeyinin toplumun ortalama düzeyinin belirli bir ölçümde altında kalması durumudur. Toplumun geneline göre belirli bir düzey altında gelir ve harcama düzeyine sahip olanlar göreli olarak yoksul kabul edilir (Altay, 2005:159). Görelî yoksulluk kavramında kişi sosyal bir varlık olarak kabul edilir.

Yoksulluktan bahsedildiğinde göreli yoksulluk, mutlak yoksulluğun aksine gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş ülkelerde görülmektedir (Arabacı, 2015:185).

Görelî yoksulluk, gelirden tamamen yoksun olan yoksullardan farklı olarak, dar gelirli gelir yoksulu olan bireyler demektir. Bu bireyler sürekli bir gelire ve asgari bir yaşam düzeyine sahiptirler ancak bu kesimin gelir düzeyi genellikle ortalama refah seviyesinin altında bulunmaktadır (Kule ve Es, 2005:264).

1.1.2.3. Sübjektif yoksulluk – Objektif yoksulluk

Sübjektif (Öznel) yoksulluk kavramında kişilerin kendi düşüncelerinden bağımsız olarak bir takım nesnel ölçütler geliştirilmesinden ziyade, kişilerin kendilerini yoksul olarak tanımlayıp tanımlamadıkları incelenmektedir (Topgül, 2013:280).

Bu yoksulluk türünde, kişilerin kendileri için neyin daha önemli ve iyi olduğunu belirleme vasfına sahip olamaması durumu göz önünde bulundurularak bireylere anketler yapılmaktadır. Anketlere verilen cevaplar üzerinden de bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gerekli asgari gelir düzeyi belirlenmektedir (Yayla, 2018:7).

Sübjektif yoksulluğun olumlu yanları bulunmakla beraber olumsuz yanları da söz konusudur. Bireyin sosyo-ekonomik çevre içerisinde kendi durumunu algılaması ve minimum gelir tahmini yapması olumlu yön olarak değerlendirilebilir. Yani yoksulluk sınırının belirlenmesinde tamamen bireye odaklanılmıştır. Olumsuz yanları ise; gelir ve gider anketlerinin sağlıklı olması ve ülkeler arası karşılaştırmaya uygun olmaması, kişilerin yaşayış ve düşünce farklılıkları nedeniyle yoksullukta gerekli minimum gelir miktarının belirlenememesidir (Aytaç ve Hatipler, 2013:13).

Objektif yoksulluk yaklaşımı (Refah yaklaşımı), yoksulluğun tanımlanmasında, yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektiğine dair, önceden belirlenen değerlendirmeleri içerir. (Sam, 2008: 62) Objektif yoksulluk araştırmaları, bireyin bakış açılarını dikkate alması nedeniyle büyük önem arz etmektedir (Güneş, 2016:10).

Objektif yoksulluk, Kişilerin gelirleri ile günlük alması gereken kalori gibi ölçütleri içerir. Kişileri yoksulluktan kurtarma yöntemlerinin değerlendirilmesinde bu ölçütler kullanılmaktadır (Yayla, 2018:7).

1.1.2.4. Gelir yoksulluğu

Bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek ya da asgari yaşam standartlarını karşılayabilmek için kişi veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi açısından yeterli gelir durumunun elde edilememesi durumudur. “Yoksulluk Sınırı” olarak ifade edilmektedir (Topgöl, 2013:281).

1.1.2.5. Çalışan yoksulluk

Çalışan yoksulluk, çalıştığı halde elde ettiği geliri temel gereksinimlerini karşılayamayan bireyler için kullanılır. Genel itibari ile yoksul bir hanede yaşayan kesimdir. Kişinin kendi elde ettiği geliri dışında hane halkının toplam gelirin ve hanede yaşayanların sayısı temel alınarak belirlenir (Yayla, 2018:14).

Mavi yakalılara, geçmiş yıllarda verilen ücretler tatmin edici boyutlardaydı. Ancak günümüzde çalışanların ücretlerinin esnek bir yapıya bürünmesi ve genellikle aşağı yönlü bir eğilim göstermesi çalışanların aldıkları ücretler ile temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunu ortaya çıkarmıştır. Aldıkları ücretler ile temel ihtiyaçlarını karşılayamayan bireyler, yeni bir yoksulluk türü olan çalışan yoksulluk kavramının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kesgin, 2011:71).

1.1.2.6. İnsani yoksulluk

Mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarının yoksulluğu tam olarak karşılayamaması ve insan kapasitesine vurgu yapmaması bu iki kavramdan daha kapsamlı olan insani yoksulluk kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Topgöl, 2013:281).

İnsani yoksulluk, Birleşmiş Milletler kalkınma ajansı tarafından ortaya koyulmuş yeni bir yoksulluk ölçütüdür. Gelir yoksulluğu, bireylerin hayatlarını idare ettirebilmesi için gerekli satın alma gücünden yoksun olma anlamına geliyor. İnsani yoksulluk ise, bireylerin insanca yaşam hak ve imkânlarına sahip olamaması anlamına gelmektedir (Ak, 2016:302).

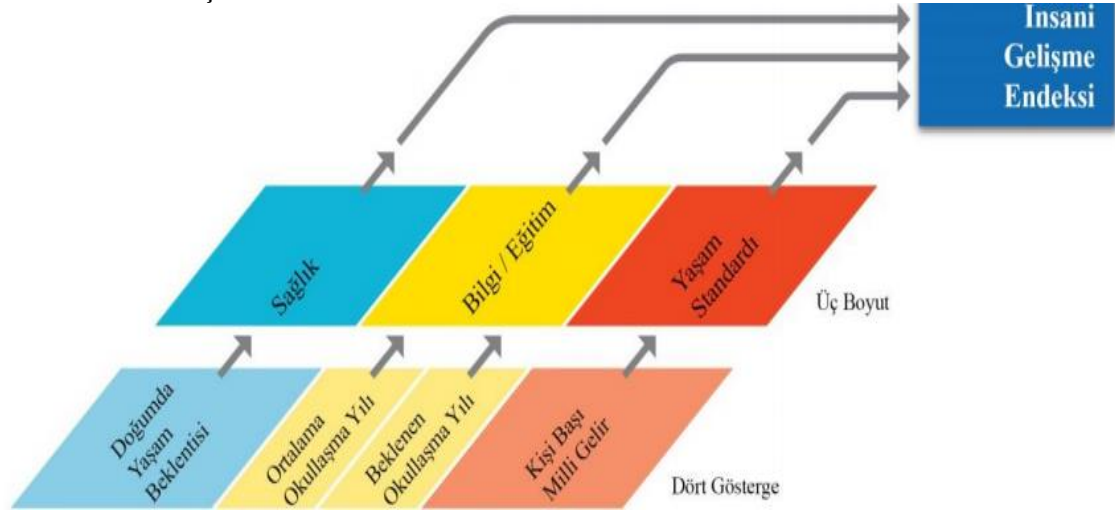
İnsani yoksulluk üç kriterden yola çıkılarak ölçülmektedir.

Bunlardan birincisi, yaşam süresidir. UNDP hesaplamalarına göre 40 yaş altı yaşam süresi insani yoksulluk olarak değerlendirilmektedir.

İkinci kriter ise eğitimidir. Yetişkinler arasındaki okuma yazma bilme oranı insani yoksulluğun başka bir kriterini oluşturmaktadır (Aktan, 2002, parag. 3.).

Üçüncü ve son kriter ise ekonomik ve sosyal imkânlardır. Sağlıklı içme suyuna sahip olmayan nüfus yüzdesi, sağlık imkânlarından yoksun olan nüfus yüzdesi ve 5 yaş altı yetersiz beslenen nüfus yüzdesi gibi veriler kullanılarak ekonomik ve sosyal imkânlarla sahip olma düzeyi UNDP tarafından belirlenmektedir (Altıparmak, 2008:82).

Şekil 1. İnsani Gelişme Endeksinin Unsurları

Kaynak: (Yıldız, 2015:46)

İnsani yoksulluğu ölçmede kullanılan İnsani Yoksulluk Endeksi'nde yoksullukla mücadele stratejileri hazırlanırken, yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim, kamu ve özel kaynaklara erişim eksikliği gibi üç temel gösterge kullanılmaktadır (Yayla, 2018:8).

1.1.2.7. Kırsal yoksulluk – Kentsel yoksulluk

Tarımsal emeğin, üretim yapısı içinde kendini yeniden üretememesine kırsal yoksulluk denilebilir. İç çatışmalar ve siyasi istikrarsızlıklar kırsal yoksulluğun artmasına sebep olur. Bunun nedeni ise siyasi istikrarsızlık ve iç çatışmaların iktisadi büyümeye negatif yönde etki etmesidir (Oktik, 2008: 274).

Kır yoksulluğu, bilhassa gelişmekte olan ülkelerde ekonomik dönüşümlerin bir ürünü olarak tarım alanında çözülme sonrası gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşümüdür (Ak, 2016:303).

İşsizlik, hayat pahalılığı, farklı tüketim kalemlerine karşılık bireylerin gelirlerinin sabit kalması, ücretsiz izinler, geçici işten çıkarmalar, aynı yerde ikamet edememe, eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanamama, aile içi sorunlar ve psikolojik sorunlar gibi nedenler her geçen gün kentsel yoksulluğu arttırmaktadır. Önceden vasıfsız kişiler kent yoksulluğuna maruz kalırken artık çoğu meslek sahibi bireylerde maruz kalmaktadır (Aytaç ve İlhan, 2013: 171).

1.1.2.8. Geçici yoksulluk – Kronik yoksulluk

Genellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkan, insanların yaşam standartlarında dönemsel olarak oluşan dalgalanmaların sonucunda meydana gelen yoksulluğa geçici yoksulluk denilir. Özellikle gelir seviyesi ortalama düzeyin üzerinde olan kesimi etkilemektedir. Kırsal yoksulluk ise, farklı birçok etmenden oluştuğu gibi, büyük ölçüde yeteneklerdeki yoksunluklar sebebiyle ortaya çıkmaktadır (Yayla, 2018:9).

Yoksulluğun zaman içerisinde değişmemesi ve sürekli hale gelmesi durumu kronik yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kronik yoksulluk yalnızca ekonomik haklardan yoksun olma durumunu ifade etmeyerek aynı zamanda uzun süreli ve nesilden nesle aktarılan yoksulluk anlamına gelmektedir (Türk, 2014:6).

1.1.3. Yoksulluğun nedenleri

Yoksulluk kavramı çok boyutlu bir özelliğe sahiptir. Sahip olduğu bu özelliğinden kaynaklı olarak, yoksulluğun nedenleride pek çok faktörü içerisinde barındıran bir yapıya sahiptir (Can, 2017:1114).

1.1.3.1. Gelir dağılımı eşitsizlikleri

Yoksulluğun başta gelen nedeni gelir dağılımındaki adaletsizliklerdir. Bu doğrultuda, gelir eşitsizliğine sebep olan tüm faktörler aynı zamanda yoksulluk nedenleri arasındadır (Arabacı, 2015:186). Özellikle tekeller piyasalar ve bölgesel farklılıklar kaynakların adil dağılımını etkiler ve yoksulluğun artışına sebep olur.

Gelir dağılımı eşitsizliği incelenirken kişilerin ne kazandığı ile nasıl kazandığı sorularının cevapları belirleyicidir. Bu soruların cevapları kişisel gelir dağılımı ile fonksiyonel gelir dağılımı ayrımını ortaya koyar (Kabaş, 2011:218).

1.1.3.2. Hanehalkı büyüklüğü ve yapısı

Ailedeki kişi sayısı arttıkça yoksulluk riskide artmaktadır. Hanehalkının kişi sayısı kadar, yapısı da yoksulluk noktasında belirleyicidir. Ortaya koyulan araştırmalar, özellikle tek ebeveynli, yaşlı veya ailenin reisinin kadın olduğu ailelerin yoksulluk noktasında daha fazla risk taşıdığını ortaya koymaktadır (Arabacı, 2015:186).

1.1.3.3. Emek piyasasına bağlı nedenler

İşsizlik üretimin tek beşeri unsuru olan emekle alakalı bir başlıktır. İşsizlik ile yoksulluk arasında çok yakından bir ilişki söz konusudur (Gündüz, 2006:39-40).

Yoksulluğu tanım olarak incelediğimizde ve bu tanım içerisine giren kitleye baktığımızda bu kişilerin, genellikle işgücü piyasasıyla düzenli bir ilişki içinde olmadıklarını, işsiz ya da eksik istihdam sorunlarıyla karşı karşıya olduklarını söylemek mümkündür. Bu nedenle işsizliğin olduğu yerde yoksulluk sorunu da kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır (Yüceol, 2005:505).

1970’li yıllarda birçok gelişmiş ülkede etkili olan ekonomik kriz, sürekli olarak artan rekabetinde etkisiyle çalışanların ücretleri üzerinde bir baskı oluşturmuştur. Bu durum vasıfsız işçilerin durumlarını kötüleştirmiştir (Arabacı, 2015:187).

1.1.3.4. Enflasyon

Enflasyonun yükselmesine bağlı olarak, sabit gelirli bireylerin satın alma güçleri azalır ve refah düzeyleri düşer. Gelirlerinin tamamını tüketime harcayan ve ancak ihtiyaçlarını giderebilen hanehalkları, fiyat düzeylerinin yükselmesi sonucunda ihtiyaçlarını eskisi gibi karşılayabilme yetilerini kaybederler ve yoksulluk sınıfına girebilirler (Arabacı, 2015:187).

Enflasyonun yükselmesi yoksullara, zenginlere oranla çok daha fazla zarar verir. Çünkü geliri yüksek olan insanlar enflasyona karşı kendilerini geliri düşük olan insanlardan daha iyi koruyabilirler. Geliri yüksek olan insanlar kendilerini enflasyona karşı koruyabilecek finansal araçlara sahiptirler, ancak yoksullar paralarının büyük çoğunluğunu nakit olarak tutmalarından dolayı enflasyon karşısında sürekli olarak kayıp yaşarlar (Kabaş, 2010:70).

1.1.3.5. Demografik yapıdaki değişim

Gelir dağılımını etkileyen önemli sebeplerden biriside demografik yapıda ortaya çıkan değişimlerdir. Nüfus artışı, göç ve aile yapısında gelişmiş ülkelerde fazla bir değişim sözkonusu değildir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde demografik yapıda gerçekleşen bu tür hızlı değişiklikler gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir (Şenkal, 2007:400).

1.1.3.6. Silahlanma ve savaşlar

Dünya tarihi şiddet içeren sayısız eylemlerle doludur. Şiddetin en yoğun yaşandığı biçimi ise savaşlardır. İnsan hayatını doğrudan hedef alan savaşlar, bunun dışında kültürel varlıklar ve doğayı da hedef almaktadır. Silahlanma ve savaşlar, yoksulluğunda önemli nedenlerindendir (Helvacı, 2002:407).

Devletlerin askeri alanlarına yapmış oldukları yatırım ve harcamalar çok ciddi rakamlara ulaşmaktadır. Küresel olarak değerlendirildiğinde, sivil hayata hiçbir katkısı olmayan askeri silahlanmaya yönelik büyük oranda harcamalar yapılırken, çoğu ülkede temel insani ihtiyaçların bile karşılanamadığını görmekteyiz (Köylü, 202:415).

Günümüzde gerçekleşen savaşlar eskisi gibi yalnızca askerler arasında gerçekleşmemektedir. Günümüzde gerçekleşen savaşlar, modern silahların etkisi ile daha ahlak dışı ve daha merhametsizdir. Önceden savaşlarda sadece askerler arasında olurken, bugün gerçekleşen savaşlarda kadın, çocuk ve siviller aşırı derecede zarar görmektedir (Köylü, 202:415).

1.1.3.7. Sosyal dışlanma

Kişilerin çeşitli sebeplerden dolayı içinde yaşadıkları toplumun dışında kalmaları ve bu duruma bağlı olarak sosyal, ekonomik ve siyasal haklardan mahrum kalması, yoksullukla iç içe bir yapı olan sosyal dışlanma kavramını açıklamaktadır. İşsizlik, gelir yetersizliği vb. ekonomik yoksunluklar, yaş ve cinsiyet gibi şahsi sebepler, politik haklardan yararlanamama ve bu konudaki karar alma aşamalarında yer bulamama gibi durumlar sonucunda sosyal dışlanmayı ortaya çıkarmıştır (Yayla, 2018:24).

1.1.3.8. Diğer faktörler

Makro ölçekli, olağan dışı gelişmeler (Savaşlar, Ülke İçinde Yaşanan Kargaşalar, Doğal Afetler, Salgın Hastalıklar vb.) yoksulluğu arttırdığı gibi, bireysel veya hanehalkı düzeyinde yaşanan aile reisinin ölmesi gibi olumsuz olaylar da yoksulluğa neden olmaktadır (Arabacı, 2015:188).

1.1.4. Dünyada yoksulluk

Küresel bir problem olarak yoksulluk, gelişmiş veya az gelişmiş ülke ayrımı olmaksızın evrensel düzeyde sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011:64).

2002 yılında düzenlenen “Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde” yoksullukla ilgili önemli tespitler konuşulmuştur. Zirvenin sonuç bildirgesinde, dünya üzerinde 1,2 milyar insanın günde bir dolardan daha az, nüfusun yarısının da iki dolardan daha az bir gelirle yaşadıkları ortaya koyulmaktadır. Bu sonuca bakıldığında da, dünya nüfusunun yarısından

fazlasının gıda, içme suyu, sağlık, eğitim ve modern enerji imkânlarından oldukça yetersiz yararlandığı ortaya çıkmaktadır (Altıparmak, 2008: 83).

Sürekli olarak artış gösteren yoksulluk oranlarına karşılık birçok uluslararası kuruluş, bu sorunun çözümüne yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Avrupa Birliği (AB) gibi kuruluşların yapmış oldukları çalışmalar dünyada yoksulluğun ulaştığı noktayı açık bir şekilde göstermiştir (Yayla, 2018:27).

Tablo 2. Dünya'nın çeşitli bölgelerindeki Yoksulluk (%) Oranları

Bölge	1990	2005	2015	2020f
D.Asyas-Pasific	54,7	16,8	5,9	4,0
Çin	60,2	15,9	5,1	4,0
Avrupa-Merkezi Asya	2,0	3,7	1,7	1,2
Latin Amerika-Karahipler	11,3	8,2	5,0	4,3
Orta Doğu-Kuzey Afrika	4,3	3,6	1,8	1,5
Güney Asya	51,7	40,3	22,8	19,4
Hindistan	51,3	42,6	23,6	20,3
Alt Sahra Afrikası	57,6	50,9	38,0	32,8
Ortalama	41,7	25,2	15,0	12,8

Kaynak: World Bank, (2005).

Tablo 2’de 2005 yılı incelendiğinde, 1990 yılına oranla Avrupa-Merkezi Asya bölgesi haricindeki tüm bölgelerde yoksulluk oranlarının azaldığı görülmektedir. 1990 yılı yoksulların tamamı toplam nüfus içerisinde %41,7’yi oluştururken, 2005 yılında yoksulluk oranı yarı yarıya düşerek %25’lere gerilemiştir. Bu oranın, 2015’te %15 civarına gerilediği görülürken 2020’lerde ise 12,8’e gerileyerek azalma eğiliminin devam edeceği öngörülmektedir (Taş ve Özcan, 2012:4).

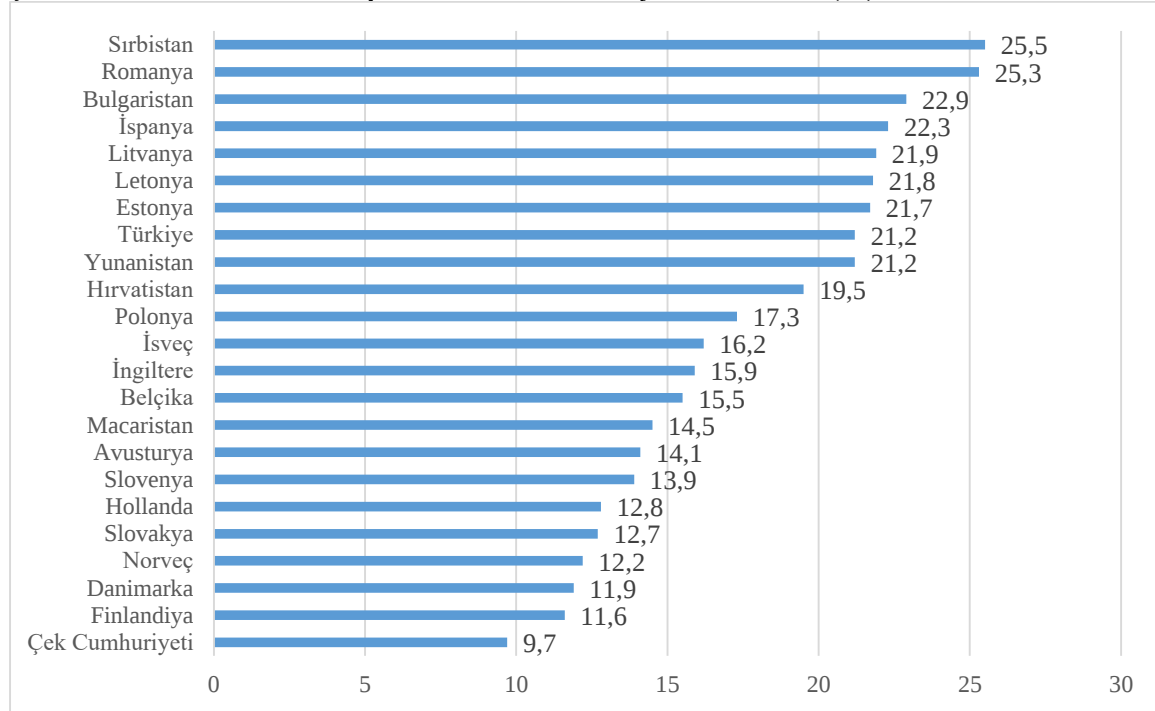
Tablo 3. Günde 1\$’dan Daha Az Gelirler Yaşayan Nüfus Sayısı (Milyon)

Bölge	1981	1987	1990	1993	1999	2001	2005	2015f	2020f
D.Asyas-Pasific	796	426	472	415	282	284	317	120	83
Çin	634	308	375	334	223	212	208	70	56
Avrupa-Merkezi Asya	1	2	2	17	30	18	16	7	5
Latin Amerika-Karahipler	36	45	49	52	54	50	45	30	27
Orta Doğu-Kuzey Afrika	9	7	6	4	8	7	11	6	6
Güney Asya	475	473	462	476	453	428	595	388	352
Hindistan	382	370	357	380	352	359	456	295	268
Alt Sahra Afrikası	164	219	227	241	292	314	387	366	352

Kaynak: Global Economic Prospects. (2010):42.

Tablo 3’e bakıldığında dünyadaki yoksul sayıları bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Avrupa ve Merkezi Asya her dönem en az yoksula sahip bölgeler olmuştur. 2005-2020f dönemleri incelendiğinde yoksul sayılarının her bölgede düştüğü görülmektedir. Aynı dönemler içerisinde en fazla yoksula sahip bölgede Güney Asya-Hindistan-Alt Sahra Afrikası’dır.

Şekil 2. 2016 Yılında Bazı Avrupa Ülkelerinde ve Türkiye’de Yoksulluk (%)

Kaynak: (http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2017_52_20171006.pdf).

Şekil 2’ye göre Avrupa’daki yoksulluk oranlarını incelediğimizde, insani gelişimi en yüksek ülke olan Norveç’te bile yoksulluk oranı %12,2’dir. Yoksulluk oranının en düşük olduğu Avrupa ülkesi %9,7 ile Çek Cumhuriyeti, yoksulluğun en fazla olduğu Avrupa ülkesi ise %25,5 ile Sırbistan’dır. Türkiye’nin yoksulluk oranı %21,2’dir (Yüksel Oktay, 2018:8).

Tablo 4. Yoksulluk Oranı En Yüksek İlk 10 Ülke

Ülkeler	Yoksulluk Oranı (yüzde)	Yıl
Madagaskar	77,84	2012
Kongo Cumhuriyeti	77,08	2012
Burundi	73,74	2013
Malavi	70,91	2010
Mozambik	68,74	2008
Gine Bissau	67,08	2010
Orta Afrika Cumhuriyeti	66,26	2008
Ruanda	60,43	2013
Zambiya	57,50	2015
Güney Sudan	42,71	2009

Kaynak: (Dama, 2017:3).

Madagaskar %77,84 yoksulluk oranı ile dünyada en yoksul ülkeler arasında birinci sırada yer almaktadır. Tablo 4’te yer alan Güney Sudan dışındaki ülkeler incelendiğinde yoksulluk oranları %50’nin üzerindedir. Yoksulluk oranı en yüksek olan Güney Sudan’da oran %42,71’dir.

1.1.5. Türkiye’de yoksulluk

Bölüşüm sorunu, her geçen gün Dünya’nın olduğu kadar Türkiye’nde gündeminin ilk sıralarına oturmaktadır. Gelir dağılımı eşitsizlikleri yoksulluğun temeli olarak kabul edilmektedir.

1954-58 döneminde ödemeler dengesi krizi ve bunalımlar yaşayama başlayan Türkiye ekonomisinde, ithal ikameci kalkınma modeline geçiş hızlanmıştır. Dünya Bankası (IMF)'in 1958'de ortaya koyduğu İstikrar Kararları, ithal ikameci dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Türkiye ekonomisi bu dönemde Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT)'ler aracılığı ile sanayileşme çabası içerisine girmiştir. Bu durum 1980'li yıllara kadar sürebilmiştir (Yılmaz, 2014:76). Türkiye, 80'li yıllardan itibaren, gelirin nispeten eşit dağıldığı bir ülke olmaktan çıkmış, zengin ile yoksul arasındaki farklar ciddi oranda artış göstermiştir (Türk, 2014:44).

Türkiye'de 1980 sonrası ekonomi politikaları tamamen değişmiş, serbest ekonomi ve ihracata dayalı büyüme modeli benimsenmiştir. Uygulamada olan ithal ikameci politikalar sonucunda yüksek enflasyon ve döviz darboğazı gibi problemler ortaya çıkmıştır. 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte ihracat temelli, dışa dönük bir politika izlenmeye başlanmıştır (Yılmaz, 2014:77). İzlenmeye başlanan bu politikalar ile birlikte ülkenin dış piyasalardaki güvenilirliği yükselmiştir. Ancak 90'lı yıllarda yaşanan krizler ekonominin küçülmesine ve işsizliğin artmasına sebep olmuştur. 1994'te gerçekleşen kriz ile birlikte fiyatlardaki artışlar %125'e ulaşmış, ulusal gelirden %6 düşmüştür (Türk, 2014:43).

Türkiye'deki yoksulluğun sebeplerine bakıldığında, işsizlik, yaşanan ekonomik krizler, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, sosyal güvencesizlik, kayıt dışı ekonomi gibi durumlar görülmektedir (Yayla, 2018:34)

Tablo 5. 2006-2016 Yılları İtibarıyla Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımının Yüzde Paylar Yöntemi ile Gösterimi

Yıllar	%20	%20	%20	%20	%20
2006	5,1	9,9	14,8	21,9	48,4
2007	5,8	10,6	15,2	21,5	46,9
2008	5,8	10,4	15,2	21,9	46,7
2009	5,6	10,3	15,1	21,5	47,6
2010	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4
2011	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7
2012	5,9	10,6	15,3	21,7	46,6
2013	6,1	10,7	15,2	21,4	46,6
2014	6,2	10,9	15,3	21,7	45,9
2015	6,1	10,7	15,2	21,5	46,5
2016	6,2	10,6	15,0	21,1	47,2

Kaynak: (www.tuik.gov.tr).

2006-2016 dönemi için Türkiye'de kişisel gelir dağılımının yüzde paylar (%20) yöntemi ile Tablo 5'te gösterilmiştir. Verilere göre, 2006-2016 yılları arasında en fazla gelire sahip beşinci gruptakilerin toplam milli gelirden aldıkları pay 2006'da %48,4 iken, 2016 yılında bu oran %1,2 oranında azalış göstererek %47,2'ye gerilemiştir. Aynı dönem aralığında en yoksul grubun (birinci %20 lik grup) toplam milli gelirden almış olduğu pay ise %1,1 oranında artarak %5,1'den %6,2'ye yükselmiştir. Bu sonuçlara göre, nüfus içerisindeki en düşük gelire sahip %20'lik kesimin toplam milli gelirden aldığı payın arttığını, diğer yandan nüfusun en yüksek gelirli %20'lik kısmının toplam milli gelirden almış olduğu payın azaldığını söyleyebiliriz (Erçakar ve Güvenoğlu, 2018:45).

Tablo 6. Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksul Sayıları, Yoksulluk Oranı Ve Yoksulluk Açığı (2006-2017)

	Yoksulluk Sınırı (TL)	Yoksul Sayısı (Bin Kişi)	Yoksulluk Oranı (%)	Yoksulluk Açığı
2006	2 821	17 165	25,4	33,6
2007	3 649	16 053	23,4	28,4
2008	3 797	16 714	24,1	27,9
2009	4 227	17 123	24,3	29,6
2010	4 457	16 963	23,8	28,7
2011	4 883	16 569	22,9	29,2
2012	5 418	16 741	22,7	29,2
2013	6 012	16 706	22,4	26,7
2014	6 665	16 501	21,8	27,2
2015	7 495	16 706	21,9	26,8
2016	8 539	16 328	21,2	26,5
2017	9 532	15 864	20,1	25,8

Kaynak: (Şengür, 2019: 48)

Tablo 6’da eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ göz önünde bulundurularak belirlenen yoksulluk sınırına göre hesaplanan yoksulluk oranları verilmiştir. 2006’da %25.4 olan yoksulluk oranı 2011 yılına kadar sürekli olarak değişkenlik ortaya koymuştur. Ancak 2011 yılından sonra yoksulluk oranları giderek düşmeye başlamıştır. 2017 yılında ise yoksulluk oranı %20’ye gerilemiştir.

Yoksulluk oranlarındaki farklılaşma, yoksul sayısı ve yoksulluk açığı oranlarında da ortaya çıkmaktadır. Her iki gösterge içinde 2006 yılından 2017 yılına göreli olarak azalış söz konusudur. Standart 4 Kişilik bir aile için hesaplanan yoksulluk sınırı 2006 yılında 2.821₺ iken 2017 yılında bu rakam 3.5 kat artarak 9.532₺ olmuştur (Şengür, 2019: 48).

Türkiye’de yoksulluk toprağı olmayan köylüler ve küçük tarımsal işletmelerden oluşan kırsal kesimi daha çok etkilemektedir. Bu bireyler sağlık, eğitim vb. hizmetlerden sınırlı ve zorluklarla yararlanabilmekte ve yoksulluğu daha fazla yaşamaktadırlar. Ayrıca bu kesimin tarım dışında bir gelirinin olmaması sorunun boyutlarını arttırmaktadır (Yayla, 2018:35).

1.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu (STK) Kavramı

1.2.1. Sivil toplum kavramı

Sivil toplum kavramına günümüzde birçok farklı anlamlar yüklenmiştir. Sivil toplum çoğu zaman, “sosyal hareketler, “üçüncü sektör”, “kar amaçsız örgütler”, “bağımsız savunma grupları” gibi isimler ile ifade edilmektedir. Ancak bunların içerisinde en eski tarihe sahip kavram sivil toplum kavramıdır (Şenkal, 2007:332).

Sivil Toplum; devletten bağımsız, kendi kendini meydana getiren, kendi destek ve imkânlarıyla varlığını sürdüren, gönüllülük esaslı sosyal bir yapılandırma (Uluç, 2013:400). Sivil toplum, farklı kesimlerin birlikte yaşadığı, devletin toplum üzerindeki etkisi sınırlandırılmış bir toplum hayali kurmaktadır. (Tosun, 2013:41). Ayrıca sivil toplum, toplumun devletin önüne geçerek devlet politikalarını denetleyebildiği ve yön verebildiği bir kavram olarak da tanımlanabilir (Yıldırım, 2003:226).

Sivil toplum için çoğulculuk, hoşgörü, katılım, gönüllülük vb. kavramlar anahtar diye nitelendirebileceğimiz bazı unsurlardır. Sivil toplumun sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde oluşturulabilmesi için, kamuoyu oluşumuna etkili aktörlerin tüm kesimleri kapsamı

gerekmektedir (Tosun, 2013:41). Sivil toplum, sivil alanda faaliyet gösteren gönüllü örgütlerden, sosyal hareketlerden, düşünce kuruluşlarından, hükümet dışı oluşumlardan, sendika, dernek ve değişik meslek kuruluşlarından oluşmaktadır (Uluç, 2013:401).

Sivil toplumun özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- Mevcut iktidarı kontrol eder,
- Katılım düzeyini yükseltir,
- Demokratik davranışları geliştirir,
- Kutuplaşmaları azaltır,
- Yeni siyasi liderlerin yetiştirilmesine katkı sağlar.
- Siyasal partilerin demokratikleşme açısından gelişmesine yardımcı olur,
- Bilginin geniş kesimlere yayılmasına yardımcı olur,
- Yeni fikirlerin ortaya koyulması ve geliştirilmesine katkı sunar,
- Siyasetin halka karşı olan sorumluluğunu arttırır (Yıldırım, 2003:229).

1.2.1.1. Sivil toplumun tarihsel temelleri

Sivil toplum, 16. Yüzyılın İngiliz politik düşüncesi zamanında ortaya çıkarak, çeşitli aşamalardan geçerek bugünkü anlamına ulaştığı söylenebilir (Şenkal, 2007:335).

Sivil toplum kavramının Aristoteles tarafından, “yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içindeki özgür ve eşit kabul edilen yurttaşların bir siyasal toplumu olarak tanımlamasıyla, bu kavram ilk kez “polis” yani siyasal topluma atıfta bulunan Greko-Romen dönem boyunca kullanılmıştır (Yıldırım, 2003:227).

Aristoteles’e göre sivil toplum, yurttaşların oluşturduğu bir politik düzende yönetime katılma ve söz hakkı sahibi olma sürecidir (Karataş, 2012:7). Ancak Aristoteles’in bahsetmiş olduğu sivil toplum, günümüzde kullandığımız anlamdaki sivil toplumdan büyük ölçüde farklıdır. Aristoteles’in dile getirdiği sivil toplum, hayatın her alanında bulunan siyasal toplumu ifade eder. Bu durum da değerlendirildiğinde Aristoteles’in sivil toplumuyla devlet arasında bir fark görülmemektedir (Haşlak ve Gülenler, 2006:4). Sivil toplum, Aristoteles tarafından, devlet ile aynı anlamda kullanılmıştır. Sivil toplum üyesi olmak bir devletin üyesi olmak anlamındadır (Akın ve Erdem, 2014:18).

18. yy. başlarında Batı toplumlarında ortaya çıkan ekonomik ve toplumsal değişimler ile birlikte sanayi toplumunu oluşturan gelişmeler sivil toplumun kavramsallaşmasının temelini olmuştur. 17. yy. boyunca Batı toplumlarında yönetimlerin her geçen gün merkezi bir yapıya kavuşması, iş bölümünün karmaşıklaşması, pazar ekonomisindeki gelişme, toprak, emek ve sermayenin ticarileşmesi, yeni keşifler ile İngiliz ve Amerikan devrimleri sonucu oluşan genişleme ve yeni gelişmeler mevcut siyasal düzenin sorgulanmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonucu olarak aile ve devlet dışında üçüncü bir alan olan sivil toplum gündeme gelmiştir (Denli, 2018:7).

Sivil toplum kavramı, Aristo'dan 17. yüzyıla kadar siyasal topluma karşılık olarak kullanılmış bir kavram iken, sözleşmecî düşünürlerin katkısıyla, geleneksel toplumlardaki “aile” merkezli özel alanın karşısı ve “kamusal alan” merkezli bir siyasal oluşumun ifadesi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Caniklioğlu, 2017:16).

18. yüzyılda sivil toplum kavramı dünyadaki gelişmeler paralelinde İskoç aydınlanmasının öncülerinden David Hume, Adam Ferguson, Adam Smith ve Hegel gibi düşünürlerin çabasıyla felsefi bağlamda olgunlaşmış ve farklı açılımlar ortaya çıkmıştır (İlter, 2009:14).

Birleşmiş Milletlere ait metinlerde ilk kez 1945’lerde San Francisco antlaşmasında sivil toplum kavramı görülmüştür. Sivil Toplum kavramının bugünkü anlamına en yakın şekilde kullanan düşünür Hegel’dir (Tosun, 2013:42). Hegel’in katkısıyla sivil toplumu devletten ayıran düşünsel ilk adım, Marx tarafından da benimsenmiştir. Marx’ta sivil toplumu, “ekonomik ilişkileri üreten ve sınıf ilişkilerini doğuran bir alan” olarak tanımlamıştır (Caniklioğlu, 2017:16). Birleşmiş Milletlere ait metinlerde ilk kez 1945’lerde San Francisco antlaşmasında sivil toplum kavramı görülmüştür.

1.2.1.2. Türkiye’de sivil toplum

Yeni kurulmuş olan Cumhuriyet, kendi ortaya çıkardığı aydınlar aracılığı ile bir sivil toplum inşa etmeye çalışmıştır. Batı toplumlarında sivil toplum, toplumun taleplerini devlete iletmeye, onun baskıcı uygulamalarını engellemeye çalışan bir olgu olarak kabul edilirken, Türkiye’de ise, oluşturulmak istenen sivil toplum aracılığı ile devletin talepleri topluma ulaştırılmaya çalışılmıştır. Sivil toplumun unsurları olarak ortaya çıkan dernek vakıf vb. örgütler aracılığı ile devletin sebep olduğu olumsuzlukların engellenmesi gerekirken, bunların meşru hale getirilmeye çalışıldığı görülmektedir (Biber, 2006:27). Sivil toplum olgusu, Türkiye için yeni bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmıştır. Sivil toplum kavramı, 80’li yılların başında günlük hayata girmiş ve üzerinde konuşulmaya başlamıştır (Biber, 2006:22).

Türkiye’ye özgü siyasal bir takım koşulların Türkiye’de sivil toplum kavramını açıklarken özellikle dikkate alınması gerekir. 12 Eylül 1980’de gerçekleşen askeri darbe ve etkileri öncelikle dikkate alınması gerekir (Odabaşı, 2005:64). Ülkemizde daha öncekiler ile birlikte bu son müdahale devletin toplum karşısındaki baskın özelliğinin bir kez daha hissedilmesine neden olmuştur. Bu nedenle devletin bu baskın konumuna karşı toplumun devlet karşısında güçlendirilmesi düşünceleri ortaya atılmıştır.

1983 yılında yapılan seçimle birlikte iktidara gelen siyasi otorite ile birlikte yeni bir siyasal süreç başlamıştır. Bu süreç içerisinde demokrasinin kesintisiz nasıl sürdürülebileceğine ilişkin tartışmalar ortaya çıkmış ve bu tartışmalar kapsamında, devletin toplum hayatındaki ağırlığına yoğunlaşarak devletin bu ağırlığının sınırlandırılabilmesi için sivil toplumun güçlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür. Böylece kavram, 1983’ten bu yana en fazla kullanılan kavramlardan birisi haline gelmiştir (Biber, 2006:23).

90’lı yıllara gelindiğinde 80’li yılların getirdiği ılımlı atmosfer sonucu bir sivil hareketlilik başlamıştır. 1995 yılında derneklerin, meslek örgütlerinin siyasi faaliyet, siyasi partilerin kadın ve gençlik kolları örgütleyebilme, yasakların kaldırıldığı anayasa değişikliği bu hareketliliğin temeli olarak kabul edilebilir (Gönenç, 2001:117).

1.2.2. STK kavramı

STK’lar ile ilgili kabul edilmiş ortak bir tanım söz konusu değildir. Ancak tüm tanımlarda, bu kurumların, kurumsallaşmış, elde ettikleri geliri sosyal amaçlarla devletten bağımsız olarak değerlendiren, gönüllülük esasına dayalı, bağımsız ve kamusal amaçlı faaliyet

gösteren topluluklar üzerinde durulmaktadır (Tokol, 2015:102). Birleşmiş Milletler sözleşmesine göre sivil toplum örgütleri, NGO (non governmental organization), Türkçe karşılığı olarak “hükümet dışı kuruluşlar” olarak ifade edilmektedir. Ancak hükümet dışı kuruluşlar ifadesi hükümet karşıtı gibide algılanabileceği için ABD’de bu kuruluşlara “private volunteer organization” özel gönüllü kuruluşlar denilmektedir (Tosun, 2013:50).

Sivil toplum, kamu bilincinin ortaya koyularak gelişebildiği, demokratik katılımın önemini ortaya koyan ve iletişime açık bir alan olarak adlandırılabilir. Birlik olarak dayanışma halinde harekete geçmek ve iletişim kurabilmek için bir grup insanın bir araya gelmesi sivil toplumdan sivil toplum kuruluşlarına geçişi ifade eder (Çubukçu Yıldızlı, 2012:14). Başka bir deyişle STK’lar, herkes için önem arz eden konularda, değer taşıyan amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunmak amacıyla, kendisini bu doğrultuda geliştirmiş kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu, kamu hizmeti yapan kuruluşlardır (Bektaş, 2014:13).

STK kavramını, kişilerin mevcut otoriteden izin almaksızın girebildiği toplumsal ilişkileri ve toplumsal etkinlikleri olarak ifade edilebilir (Karataş, 2012:22). Özellikle STK’ların karar alma süreci ve yönetime katılmaları ile birlikte, bu yönde devleti ve yerel yönetimleri desteklemeleri, toplumları demokrasiye daha çok yaklaştırmaktadır (Bektaş, 2014:13). STK’lar ulusal ve uluslararası düzeylerde, siyasal demokratik yaşam için önem kazanmıştır. Bunun nedeni, güçler ayrımı gibi temsili demokrasi kurumlarının günümüzde geçerliliğini kaybetmiş olmasıdır (Kurt ve Taş, 2015:201).

STK’ların geçmişi oldukça eskilere dayanmaktadır, ancak küreselleşme ile birlikte yeniden önem kazanmıştır. Devletlerin karmaşık hale gelen sosyal sorunlara karşı çözümlerinin yetersiz kalması bu kurumlara olan ilgiyi arttırmıştır. STK’lar bireyleri, evrensel değerlere dayalı bir değişim içine sokmaya çalışarak siyasi, ekonomik ve kültürel faaliyetlerde bulunan kurumlardır (Tokol, 2015:102).

Tablo 7. Gelişmiş ülkelerdeki toplam STK sayıları (2010-2015)

ÜLKE	STK SAYISI
Hindistan	3.300.000
ABD	1.532.250
Fransa	1.350.000
İngiltere	900.000
Almanya	580.298
Brezilya	338.000
İtalya	301.191
Rusya	222.196
Kanada	165.000
Türkiye	126.629
Macaristan	70.000
Hırvatistan	47.496
Mısır	40.000
Afganistan	5.798

Kaynak: (Yaşama Dair Vakfı, www.yada.org.tr).

1.2.2.1. STK’ların temel özellikleri

STK’lar devlet ile toplum arasında bir köprü görevi görürken, var oluş biçimleri, verilen hizmetler, kapasiteleri, yapılan faaliyetler ve çalışma alanları bakımından da farklılıklar

göstermektedir. STK'lar kendi amaç ve çıkarları için değil, bir grubun veya toplumun tamamını ilgilendiren ve bu doğrultuda faaliyetler gerçekleştiren, toplumsal problemlere çözümler ortaya koyan örgütlerdir (Denli, 2018:51).

STK'lar sosyal değer oluşturmak ve topluma yarar sağlamak amacıyla ortaya çıkmaktadır. Özel sektör gibi ticari kazanç sağlamak odaklı kuruluşlar değildir. Topluma hizmet ve fayda sağlayan kuruluşlardır (Bektaş, 2014:14).

STK'lar, ortak bir amacı gerçekleştirmeye yönelik çözümler ortaya koyan bireyleri bir araya getirerek, çoğulculuk kültürünün yerleşmesine önemli katkı sağlarlar (Biber, 2006:30).

STK'larda gönüllü bireyler çalıştırılabileceği gibi profesyonel elemanlarda çalıştırılabilmektedir. STK'ların yönetimleri, dürüst, şeffaf, güvenilir, sorumluluk sahibi ve hesap verebilir olmalıdır (Bektaş, 2006:15).

Sivil toplum kuruluşlarının temel özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Gönüllülük: Genel olarak tüm bireylerin katılımına açık, gönüllülük esasına dayalı birlikteliklerdir (Şahin, 2008:6).
- Kar Amacı Gütmemek; STK'lar gelir getirici faaliyetlerde bulunabilirler ancak elde edilen gelirler yine kendi faaliyetlerine aktarılır ve çalışmaların odağında kar etmek değil sosyal fayda sağlama amacı olmalıdır (Bektaş, 2006:15).
- Mevcut Hükümetten Bağımsız olma; STK'ların mevcut hükümet karşısında bağımsız olmasını ifade eder. STK'lar her ne kadar devlet yapıları dışında gözüksede, gerektiğinde devlet kurumları ile iş birliği içerisinde girebilmektedirler (Kurt ve Taş, 2015:202).
- Toplum Yararına Çalışma; Üyelerin veya belli bireylerin çıkarları için değil, sadece toplumsal fayda için çalışan kuruluşlardır. Bu doğrultuda bireyler toplumsal fayda için kendi çıkarlarını geri planda bırakabilirler (Şahin, 2008:7).
- Şeffaflık; Bütçe ve faaliyet raporları, üyelerinin ve gönüllülerin denetimine açık olmalıdır (Bektaş, 2006:15).
- Demokratik ve Katılımcı Yönetim Yapısı
- Etik Değerlere Sahip Olmak

1.2.2.2. Türkiye'de STK'lar ve türleri

Ülkemizde temel olarak altı başlık altında ele alındığı söylenebilir. Bunlar; Dernekler, Vakıflar, Sendikalar, Birlikler, Kooperatifler, Meslek Kuruluşları olarak sayılabilir.

Tablo 8. Statülerine Göre Sivil Toplum Kuruluşları

Statü	Sayı
Dernek	108.172
Vakıf	4.968
İşçi Sendikası	118
Kamu Görevlileri Sendikası	83
İş Veren Sendikası	20
Meslek Odaları	4.794
Kooperatifler	8.575
Toplam	126.730

Kaynak: (Yaşama Dair Vakfı, www.yada.org.tr)

Tablo 8'e göre, Türkiye'de bulunan 130 bin civarı STK'nın yaklaşık olarak 110 bin kadarını dernekler oluşturmaktadır. Bu rakamlar geçmişe kıyasla iyi olarak nitelendirilebilir ancak, gelişmiş ülkeler ile kıyasladığımızda Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının niceliksel olarak geride olduğunu söyleyebiliriz (Yaşama Dair Vakıf: 42).

1.2.2.2.1. Dernekler

Dernekler sanayi toplumu ile ortaya çıkmıştır denilebilir. Dernek kavramı, batıda gelişmiş sivil kurum biçimi olan cemiyet, kulüp anlamına gelir. Dernekler, ekonomik kazanç amaç gütmeyen örgütler olarak, daha çok sanayileşmenin yalnızlaştırdığı halkın bir araya gelerek oluşturduğu yapılardır. Dernekler ayrıca, aynı düşünce ve görüşlere sahip bireylerin bir araya gelerek ortak amacı gerçekleştirmek için ortaya çıkan örgütlenmelerdir (Kabasakal, 2008:39).

5253 sayılı Dernekler Kanunu'nda dernek kavramı şu şekilde tanımlanmıştır:

“Dernek, kazanç paylaşımı dışında, Kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını ifade eder.” Tanımdan da görüldüğü üzere, ekonomik kazanç paylaşımı dışında, yasalara uygun olarak, en az yedi tüzel veya gerçek kişinin ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelerek oluşturdukları tüzel kişilik olarak tanımlanabilir (Bektaş, 2014:19).

1.2.2.2.2. Sendikalar

Sendika kavramı ilk kez İngiltere'de ortaya atılmıştır. Kalfalar arasında kurulup gelişen dostluk örgütlerinin ortak eylemleri sendika kavramı altında anlatılmıştır. Daha sonra emek sahiplerinin meslek örgütlerine “sendika odaları” denilmeye başlamış ve kavram 1839'da bugünkü anlamına kavuşmuştur (Biber, 2006:37).

Sendikalar, belirli bir sektör ya da meslekte çalışan işçilerin hak ve çıkarlarını korumak amacıyla örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır.

Sanayi devriminin gerçekleşmesi ile birlikte, toplumlarda köklü siyasal ve sosyal değişimler ortaya çıkmıştır. Küçük çaplı işletme ve atölyeler sanayi işletmelerine dönüşmesiyle birlikte işçiler toplumsal bir grup olarak ortaya çıkmışlardır. Bu doğrultuda işçiler, işverene karşı baskı oluşturmak ve kendilerini ilgilendiren konularda görüş bildirmek amacıyla sendikalar kurmuşlardır (Biber, 2006:37).

Sendikalar, üyelerinin hak ve çıkarları için hareket eden ve bunları genişletmeye çalışan örgütlerdir. Sendikalar, genellikle çalışma koşulları ve işyeri düzeyinde ortaya çıkan sorunları çözme amacı taşırken, çoğunlukla ulusal ve uluslararası düzeyde ortaya çıkan sosyal ve politik alanlarda da faaliyet göstermektedirler (Kabasakal, 2008:40).

Sendikalar, kamu, işçi ve işveren başlıkları altında üç ayrı şekilde kurulmaktadır. İşçi sendikaları; işçiler tarafından, işveren sendikaları ise işverenler tarafından kurulan sendikalarlardır. İşçi ve işveren sendikalarının kurulabilmesi için aynı iş kolunda olma şartı vardır. Ancak kamu sendikalarında aynı iş kolunda faaliyet gösterme şartı aranmaz (Bektaş, 2014:34).

Sendikalar, ciddi manada politik ve ekonomik güce sahiptirler. Sanayileşmiş toplumlarda çalışanlar, işverenler ve devlet olmak üzere üç ana aktörün oluşturduğu bir sistemi ifade eder (Kabasakal, 2008:41).

1.2.2.2.3. Vakıflar

Vakıflar, Selçuklu dönemlerine dayanan eski bir kurumdur. Vakıflar Osmanlı döneminde siyasi ve ekonomik güce paralel olarak gelişim göstermiştir. Bu dönemde, gelir dağılımının adil olması, fakirlere yardım etmek, yol, su gibi hizmetler sağlamak amacı ile vakıflar kurulmuştur (Biber, 2006:36).

4721 Sayılı Medeni Kanun’u, 101. Maddesinde vakıflar şu şekilde tanımlanmıştır; “gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal toplulukları (Bektaş, 2014:40).

Gerçek veya tüzel kişilerin belirli mal ve hakları sürekli bir amaca tahsisıyla oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Vakıflar tıpkı dernekler gibi özel hukuk tüzel kişiliğe sahiptirler. Derneklerden farklı olarak vakıflarda bir malın belirli bir amaca tahsisi söz konusudur. Özetle söyleyecek olursak, dernekler kişi toplulukları iken, vakıflar mal topluluklarıdır (Kabasakal, 2008:40).

BÖLÜM 2: SURİYE İÇ SAVAŞI VE YOKSULLUK

2.1. Arap Baharı

Arap baharı nedir sorusuna bir cevap verilecek olursa, Arap dünyasında baskıcı ve otoriter yönetimlere karşı son dönemde meydana gelen farklı boyutlardaki halk ayaklanmaları ve demokratikleşme dalgası diyebiliriz (Buzkıran ve Kutbay, 2013: 149).

İşyanların ilk ateşi 2010 yılı Aralık ayında Tunus'ta yakıldıktan hemen sonra alevler hızla Kuzey Afrika'dan Körfez ülkelerine, oradan Batı Asya'ya sıçradı. Mısır, Bahreyn, Yemen, Libya ve Suriye'nin yerleşim yerleri kaderlerini değiştirebilmek için canlarını ortaya koyan sıradan insanlarla doldu (Amar ve Prashad, 2014:10).

Tunus'ta 17 Aralık 2010'da başlayan halk isyanı, Devlet Başkanı Zeynel Abidin'in ülkeyi terk etmesi ile başta Tunus olmak üzere tüm Arap dünyasında yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. İsyen sırasında 74'ü cezaevinde olmak üzere 219 kişinin ölümüne karşın, Tunus'ta başlayan devrim ateşi kısa sürede tüm Arap bölgesinde otoriter yönetimlere karşı yeni hareketlenmelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Ayhan, 2012:19).

Son yıllarda, toplumun sosyal ve ekonomik sıkıntılarını ve isteklerini ortaya koyabilmek için özellikle, Mısır, Tunus, Fas, Ürdün gibi ülkelerde, işçiler, gençler, İslamcılar gibi gruplar çok sayıda gösteri, protesto ve başkaldırı eylemleri düzenlemişlerdir (Mencütek vd., 2015:5).

İşyanların ortaya çıkmasından itibaren, sürece sebep olan nedenlerin neler olduğu tartışılmaktadır. İşyanların ortaya çıktığı yerlerde, özel nedenler ile birlikte, o coğrafyaya ait özelliklerde sebep olarak gösterilmektedir. Bu sebeplerin bazılarının tarihsel derinliği olmasına karşın bir kısmının da değişen dünyaya bağlı ortaya çıkan olgular olduğu görülmektedir. Bütün bu ortaya çıkan nedenler arasında, son nokta olarak denilebilecek bir hadisenin süreci tetiklediği ortaya çıkmaktadır (Çelik, 2015:36).

Arap baharının nedenlerine bakıldığında, bunları üç başlık altında incelemek doğru olacaktır.

2.1.1. Ekonomik nedenler

Arap Baharının arka planındaki sebeplerine bakıldığında, yolsuzluklar, işsizlik sorunu, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, iltimas vb. kavramlar kendini göstermektedir. Milyonlarca insanın günlük yaşamına birebir etki eden bu kavramların devamında milyonlarca somut hadisenin yer aldığı kuşkusuzdur. Bu çıkarımları yapabilmek için bölge ülkelerin ekonomik göstergelerine ekonomi politik verilere göz atmak ve topluma ne şekilde yansıtacağını öngörmek mümkündür (Çelik, 2015:36).

İşyanların gerçekleştiği ülkelerde, artan petrol fiyatlarına karşılık refah düzeyinde artışın olmaması ve özellikle gelir dağılımında adaletsizliğin her geçen gün daha da artması toplumlar içerisindeki huzursuzlukları arttırmıştır (Şahin ve Şahin, 2014:172).

Ekonomideki az gelişmişlik, işsizliğin yüksek olması, otoriter yönetimlerin varlığı, yoksulluk ve fiyat artışları bu ayaklanmaların ana nedenleri olarak görülebilir. Buradan da

anlaşılacağı üzere ayaklanmalara neden olan temel faktör ekonomik sıkıntılardır (Ünal, 2017:149).

2.1.2. Siyasi nedenler

İsyanların öncelikli siyasi nedeni, mevcut yönetimlerin demokrasiden uzak, otokratik bir yapıya sahip olmasıdır. Yönetimlerin her geçen gün diktatörlüğe doğru kayması, halklar arasında huzursuzluklara sebep olmuştur.

Arap Baharı'nın siyasi nedenlerinden biriside zayıf ve hantal kurumsal yapılara sahip olmalarıdır. Ayaklanmaların ortaya çıktığı ülkelerde, kurumların kalitelerinin düşük ve işleyişlerinin çok yavaş ve problemlili oluşu, halk arasında rahatsızlık yaratmıştır (Şahin ve Şahin, 2014:173).

2.1.3. Kültürel nedenler

Artan iletişim imkânlarının sonucu olarak dar çerçevede gençlerin genel çerçevede ise Arap halklarının sosyal medya üzerinde görüp takip ettikleri demokratik toplumlara karşı ilgi ve özenmeyi arttırmıştır. Bu durum da mevcut otoriter yönetimlerine karşı isyanların çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal medyanın etkisi Tunus'ta isyan süresince yaygınlaşmıştır. Mısır'da ise sosyal medya Arap Baharından çok daha önce etkisini göstermiştir. Sosyal medyanın bu etkisini gören mevcut liderler interneti yasaklama ve kontrol altında tutma çabasına girmiştir (Buzkıran ve Kutbay, 2013:141).

2.1.4. Uluslararası Nedenler

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin tüm Müslümanları tehdit unsuru olarak görmesi ve Arap halklarının hain, terörist, olarak gösterilmesi Ortadoğu'da yeni senaryoların devreye sokulmasını sağlamıştır. Buna bağlı olarak art arda gerçekleşen Irak ve Afganistan işgalleri bu isyanların sinyallerini vermiştir (Buzkıran ve Kutbay, 2013:150).

Arap Baharının temelinde birçok nedeni vardır. Ancak asıl neden Arap yönetimlerinin ekonomik çöküşleridir.

2.2. Suriye İç Savaşı ve Etkileri

Suriye'de Arap Baharı'nın başladığı diğer ülkelerden daha farklı başlamıştır. Dera kentinde bazı duvarların üzerine rejim karşıtı yazıların yazılması sonucu gençler rejim tarafından tutuklanmıştır. Tutuklanan gençleri teslim alabilmek için giden ailelere, gençlerin teslim edilmemesi ve bunun sonucunda aileler ile polisler arasında münakaşalar yaşanmıştır. Çocuklarını alabilmek için gelen ailelere polislerin sergilemiş olduğu tavırlar ve gençlerin ailelerine teslim edilmemesi Dera'da protesto eylemine dönüşmüştür. Suriye'deki Arap Baharının ilk fitili bu şekilde ateşlenmiştir (Sevim, 2018:22).

Suriye'nin Dera kentinde 18 Mart Cuma 2011 yılında yaşanan ve iki sivilin ölümüyle sonuçlanan olaylar, yaklaşık bir ay sonra Suriye'nin iç güvenlik meselesi olmaktan çıkarak bölgesel bir sıkıntıya dönüşmüştür (Dursunoğlu, 2012:61).

Dera kentinin ülkenin sınır bölgesinde bulunması, rejime ait güvenliğin yoğun olarak bölgede hissedilememesi demektir. Artan yoksulluk, kırsal bölgelerde azalan devlet hizmet

ve yatırımları, şiddetli baskı ortamı ve kaynakları kurutan yolsuzluk, Dera'nın ilk patlama noktası olmasına sebep olmuştur (Pinto, 2014:281).

Dera'da başlayan gösterilerin, diğer şehirlerde yayılmasıyla birlikte, rejim göstericilere karşı sert bir tepki göstermiş ve çok kısa bir sürede yüzlerce insan hayatını kaybetmiştir. Beşar Esad, tıpkı babasının Hama'daki ayaklanmayı bastırması gibi gösterileri şiddetle bastırma yolunu seçti fakat başarılı olamadı. Esad rejimi, karşısında neredeyse tüm Ortadoğu coğrafyasını saran değişim talebini bulmuştur (Muslu, 2018:10).

Suriye'de ortaya çıkan isyan ile diğer Arap ülkelerindeki isyanların ortak noktası, demokratik değişim yönündeki beklentilerdir. İsyani başlatanlar ve daha sonrasında isyana katılanlar rejimden kurtulmayı istemek ile beraber, gelecekte yönetimlerini doğrudan halkın belirlemesini ve yönetimde daha fazla söz sahibi olmayı talep etmektedirler (Sevim, 2018:22).

Suriye'deki savaşın tırmanması ile birlikte, dünyadan gelen tepkilerde gecikmemiştir. İsrail Dış İşleri Bakanı Avigdor Lieberman, Batı ülkelerinin daha önce Libya lideri Kaddafi'ye gösterilen tepkinin Suriye içinde gösterilmesi gerektiğini söylemiştir. Fransa Dış İşleri Bakanlığı'ndan, Kaddafi'nin başına gelenlerden Suriye ve Suudi Arabistan'ında gereken ders alınması gerektiği yönünde bir açıklama yapılmıştır. Türkiye Dış İşleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'da Suriye Dış İşleri Bakanı'nı arayıp reformların gerçekleştirilmesi noktasında gereken adımların hızla atılması gerektiğini belirtmiştir ABD Dış İşleri Bakanlığı'da Esad yönetimine siyasi reformlar yapılması konusunda toplumun taleplerinin ve tepkilerinin dikkate alınması gerektiği konusunda ikaz edilmiştir. Suriye'ye destek açıklaması yapan ilk devlet başkanı ise Kuveyt Emiri Sabah el Ahmet El Cabir El Sabah olmuştur (Sevim, 2018:23).

2.2.1. Suriye iç savaşının nedenleri

Fransa tarafından bağımsızlığı verilen Suriye, daha önce siyasi bir tecrübeyede sahip olmayışının etkisi ile kökleri olmayan ve fazla ayakta kalması mümkün olmayan sistemler inşa etmiştir.

Suriye'de toplumsal yapı etnik açıdan aynı gibi görünsede inanışları açısından farklılıklar barındırmaktadır. Ülkeyi yöneten konumundaki kişilerin kendi inanışlarından olanları devlet kademelerine yerleştirmeleri, devletin önemli kademelerinde Nusayri inancına sahip kişilerin yer almasına sebep olmuştur. Diğer inanışlara sahip bireyler Esad yönetiminin bu tutumu karşısında rejime karşı güvensizlik duymaya başlamışlardır (Koşar, 2017:33).

Ülkedeki rejim baskısı, ekonomideki problemler, işsizlik, yolsuzluk, yöneticilerin zenginlik içerisinde yaşamaları halkı ileri düzeyde rahatsız etmeye başlamıştır. Ayrıca Suriye'de yaşayan kadınlar erkekler ile eşit statüde özgürce yaşayacakları bir yönetim anlayışı istemişlerdir (Koşar, 2017:33).

2.2.1.1. Ekonomik nedenler

Beşar Esad başa gelmediğinde birçok ekonomik reforma imza atacağına dair söz vermiştir. İç savaş öncesi ülke ekonomisi oldukça çeşitlidir. 2009 verilerine göre en önemli sektörler tarım, endüstri, perakende satış ve turizmdir. Suriye halkı 2000'li yıllardan itibaren ülke

kaynakları azalırken gerçekleştirilmeye çalışılan yeniden yapılandırma stratejileri ile zorluklar yaşamaya başlamıştır. Ayrıca Suriye bölgesinde görülen kuraklık diğer etkenler ile birleşerek Suriye halkı için ekonominin çöküşün habercisi olmuştur (Özdemir, 2016:91). Sadece kişi başına düşen milli gelir göz önüne alındığında, Sri Lanka'dan daha kötü durumda olan bir Suriye'den bahsetmek mümkün olmaktadır (Dursunoğlu, 2012:64).

2.2.1.2. Sünni-Alevi çatışması

Suriye'de Sünnilerin çoğunlukta olmasına rağmen ülke yönetiminde Şiilerin bulunması, Suriye için önemli sorunlardan birisidir. Bu nedenle Suriye'de mezhepsel bölünmeye giden bir süreç ortaya çıkmıştır (Deniz, 2013:319).

Suriye iç savaşında başlıca dikkat çeken unsur, tarafların oluşmasında etnik ve dini farklılıkların gözle görünür etkisidir. Birçok açıdan Şii-Sünni çatışmasını ortaya koyan savaşta bunların dışında üçüncü bir dini grup yani Alevilerde söz konusudur. Esed'e karşı isyanlar başladığında Aleviler rejim yanlısı bir tavır sergilemiştir. İsyanların iç savaşa doğru değişmesiyle birlikte Sünnilerin ve Alevilerin birlikte yaşadıkları bölgelerde mezhepsel çatışmalar artmaya başlamıştır. Sünniler, Alevilerin rejim taraftarı tutumuna karşı rahatsız olurken, Aleviler ise Esed rejiminin gitmesi halinde büyük katliamlara maruz kalacakları korkusu oluşmaya başlamıştır (Özdemir, 2016:92).

2.2.1.3. Rejimin politik baskıları

Rejim sistematik olarak halkın kendi yönetimini oluşturabilme gücünü bastırmıştır. Esed'in başta olduğu süreçte Suriye demokratik bir ilerleyiş kaydedememiştir. Suriye'de güvenlik güçleri haksız ve keyfi cinayetler işlemiş ve kayıt dışı kaybolmalar ortaya çıkmıştır. Ayrıca ülkede yargı bağımsızlığı da söz konusu değildir. Pek çok sivil özgürlüğede sınırlama getirmiştir. Bunlara örnek olarak ise, konuşma ve basın özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve din özgürlüğü gösterilebilir.

Netice olarak, insan haklarının sistematik olarak yok sayılması ve bastırılması sonucu olarak Suriye halkı yozlaşmış ve işlemeyen bir diktatörlükle karşı karşıya kalmıştır. Bu durumda zaman geçtikçe halkta huzursuzlukların artmasına ve ayaklanmaya sebep olmuştur (Özdemir, 2016:93).

2.3. Savaşın Suriye Halkına Etkileri

2.3.1. Genel olarak etkiler

Suriye iç savaşının insani boyutları ele alındığında, öncelikli olarak komşu ülkelere sığınan Suriyeliler ön plana çıkmaktadır.

Tablo 9. Suriye'de İnsani Durumun Genel Görünümü

Suriye'nin Toplam Nüfusu	18.430.000
Ülke içerisinde insani yardıma ihtiyaç duyanlar	13.100.000
Yerinden edilen kişiler	6.100.000
Bölge ülkelerine sığınan mülteciler	5.600.000
Kuşatma altındaki kişi sayısı	400.000 +
Öldürülen kişi sayısı	400.000 +

Kaynak: World Bank (2018), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)

Tablo 9 dikkate alındığında, diğer ülkelere sığınan Suriyeliler dışında 13,1 milyon kişi ülke sınırları içerisinde insani yardıma muhtaç durumdadır. Bu da demektir ki ülke nüfusunun %70'inden fazlası insani yardıma ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca BM İnsani İlişkiler Koordinasyon Ofisi'ne göre bu kişilerin 6 milyondan fazlası, ülke içerisinde en az bir kere yerinden edilmiştir. Bu durumda göz önüne alınarak düşünüldüğünde ülke içerisinde veya diğer ülkelere göç etmek üzere en az bir kere yerinden edilmiştir (Pirinççi, 2018:43). Ülkede hala 400 bin kişiden fazla kuşatma altında insan bulunmaktadır. Ayrıca savaş başladığından beri Suriye'de ölenlerin veya öldü kabul edilen kayıp kişilerin sayısı da 400 bin kişinin üzerindedir.

2.3.2. Göç

Suriye iç savaşını insani boyutlarıyla incelediğimizde, başka ülkelere sığınmak zorunda kalan mülteciler ön plana çıkmaktadır. Suriyeli mülteciler, iç savaşın göz ardı edilemeyeceği bir sonucudur. Suriye iç savaşı ile birlikte ülkesini terk ederek göç yoluna düşen milyonlarca Suriyeli söz konusudur (Pirinççi, 2018:43).

Savaş ortaya çıkışıyla birlikte yaşadıkları topraklarda can ve mal güvenliği kalmayan milyonlarca Suriye vatandaşı, bireysel ve toplu şekillerde Suriye'ye sınır olan ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.

Tablo 10. Suriyeli Sığınmacıların Ülkelere Dağılımı

Türkiye	3.359.915
Lübnan	1.001.051
Ürdün	655.588
Irak	244.605
Mısır	126.027
Kuzey Afrika	30.104
Diğer Bölge Ülkeleri	246.592

Kaynak: (Gültaş ve Balçık, 2018:199).

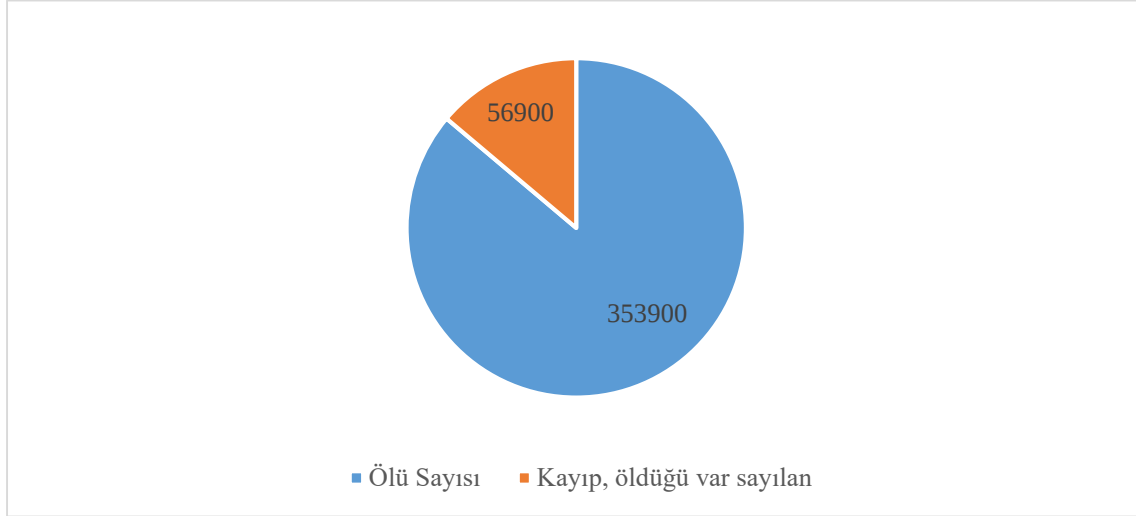
Tablo 10 incelendiğinde Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklık ile birlikte 2017 yılı dâhil 5,4 milyon insan sığınmacı durumuna düşmüştür. Sığınmacı konumuna düşen bu kişilerin ülkelere göre dağılımında 3.359.915 kişi ile Türkiye birinci sırada yer almaktadır. Türkiye'yi 1.001.051 kişi ile Lübnan, 655.588 kişi ile Ürdün, 244.605 kişi ile Irak, 126.027 kişi ile Mısır, 30. 104 kişi ile Kuzey Afrika ve 246.592 kişi ile de diğer ülkeler takip etmektedir.

2017 yılında Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı 3.359.915 kişi iken bu sayı Göç İdaresi tarafından 2019 Nisan ayında 3.613.389 olarak açıklanmıştır (www.goc.gov.tr).

2.3.3. Ölüm

Suriye'de ölü sayısı çeşitli kaynaklara göre farklılık göstermekle birlikte, 400.000'den fazla kişinin öldüğü ya da ölü olarak varsayıldığı şekilde grafik ile gösterilmiştir. Ayrıca, Suriye'deki uluslararası insan hakları hukuku ve insan hakları hukuku ihlallerini kayda geçiren İhlalleri Belgeleme Merkezi adlı kuruluş şubat ayı itibari ile 119.200'ü sivil, 185.980'i çatışma kaynaklı ölümü kayda geçirmiştir (www.bbc.com).

Şekil 3. Suriye İç Savaşı 2018 İtibari İle Ölü Sayısı.

Kaynak: (www.bbc.com).

2.3.4. Ekonomik etkiler

Suriye ekonomisi çatışmaların başladığı dönemden itibaren %75 oranında daralmıştır. Çatışmaların başladığı 2011 yılında 60 milyar dolar Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYH)'ya sahip olan Suriye'nin 2017 yılındaki GSYH'sı 15 milyar dolara düşmüştür. Ülkenin uluslararası döviz rezervleri 20 milyar dolardan 1,1 milyar dolara gerilemiştir. 380 bin varil günlük petrol üretimi günlük 10 bin varile kadar düşmüştür. Ayrıca ülkenin ihracatı %90 oranında gerileyerek 811 milyon dolara düşmüştür. İşsizlik oralarına bakacak olursak, 2011'de %14,9 olan oran 2016 yılında %60 seviyelerine kadar yükselmiştir. Ancak işsizlik oranının resmi rakamlardan çok daha yukarda olduğu düşünülmektedir (İç Savaşın Suriye Ekonomisine Faturası Ağır Oldu, Anadolu Ajansı, 15.03.2018).

2.3.5. Sağlık hizmetlerine erişim ve hastalıklar

Halk sağlığı açısından Suriye, savaş öncesinde önemli başarılarla ulaşma noktasında kayda değer gelişmeler sağlamıştır. Bebek ölümleri hızı, 1970'lerde binde 132 iken, 2010 yılında binde 14'e, anne ölüm hızı yüz bin canlı doğuma karşın 428 iken, 2010 yılında 45'e gerilemiştir. Savaşın başlaması ile sağlık göstergelerinde hızla bozulmalar başlamıştır. Doğum sonrası beklenen yaşam süresi 2010'da 70 yaş olmasına karşın, 2015 yılında 55,4'e gerilemiştir. Diğer bir deyişle ölüm hızı iki kattan fazla artmış ve binde 10,9 oranına ulaşmıştır (İnandı vd., 2018:91).

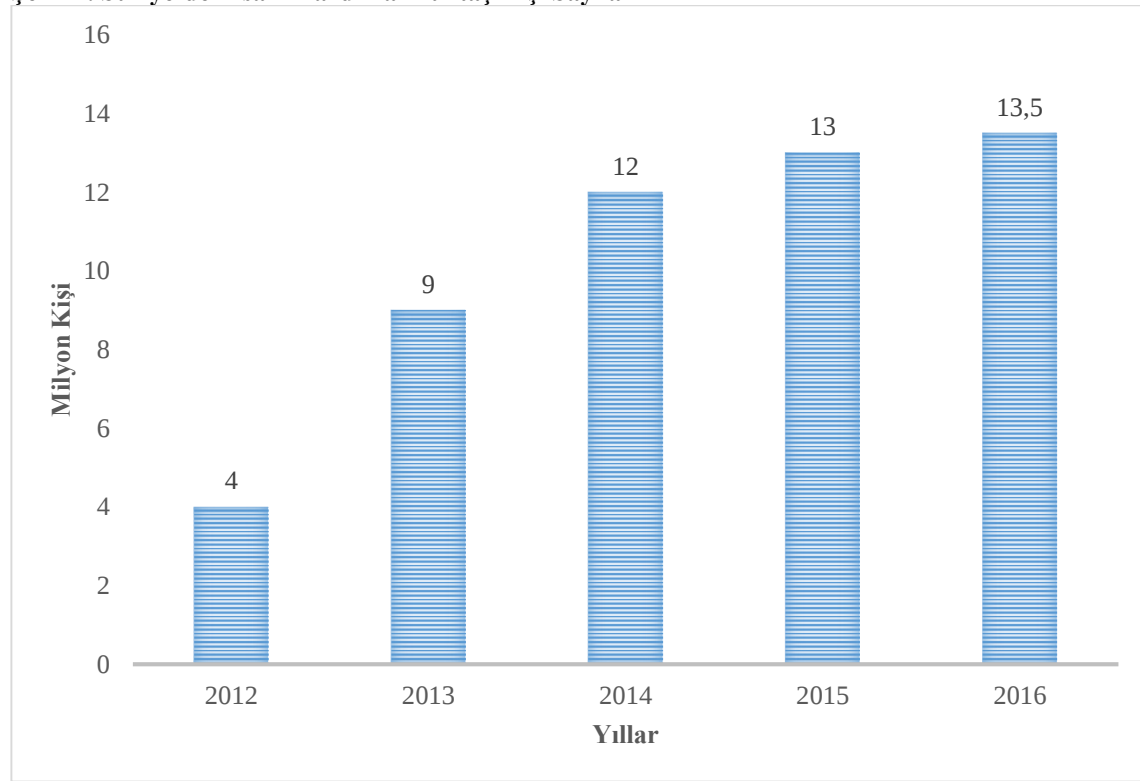
Araştırmalara bakıldığında Savaştan önce Halep'te 2,5 milyon nüfus vardır ve bu nüfus içerisinde 6000 doktor bulunmaktadır. 2014 yılına bakıldığında ise yalnız 20 doktor ve 300 bin nüfus kaldığı ortaya çıkmaktadır. Ülkenin farklı bölgelerinde sağlık kurumları bilerek hedef alınarak çok sayıda sağlık çalışanının hayatını kaybetmesine sebep olunuyor. İnsan Hakları için Hekimler Raporu'na göre Mart 2011 ile Mart 2014 yılları arasındaki 3 yıllık dönemde 124 farklı sağlık kurumuna toplamda 150 ayrı saldırı düzenlendi. Bir çok sağlık çalışanı da bu saldırılar sonucu hasta ve yaralılara hizmet sunarken hayatını kaybetti (İnandı vd., 2018:91).

2.3.6. Yoksulluk ve insani ihtiyaçlar

Suriye’de iç savaş itibari ile yoksulluk ve insani ihtiyaçların durumunu Birleşmiş Milletler’in Suriye ile ilgili veri ve istatistik toplamama kararı sebebiyle 2016 yılı itibari ile değerdendirmek zorundayız. Son yıllarda bölgeden sağlıklı bilgi akışı sağlanamamaktadır.

Suriye ekonomisi iç savaş öncesi ümit verici rakamlara ulaşmıştır. Ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığınan mültecilerin yeniden yerleşim için seçtikleri ülkelerin başlarında Suriye vardı, ancak iç savaş ile birlikte ülkenin tüm ekonomik faaliyetleri bozulmaya başlamış ve ülke tarihin en kötü ekonomik ve insani felaketlerden birine girmiştir. Suriye şu anda dünyada en yüksek enflasyona sahip ülkelerden birisi haline gelmiştir. Nüfusun yarısından fazlası işsiz, %82’ye yakın bir kısmı da yoksulluk sınırının altında hayatlarını sürdürmektedir (www.alshamfondation.com, 2018).

Şekil 4. Suriye’de İnsani Yardıma Muhtaç Kişi Sayıları

Kaynak: (www.ihh.org.tr).

Şekil 4’e göre Suriye’de insani yardıma muhtaç sayısı savaşın başladığı 2011 yılından 2016 yılına kadar sürekli olarak artmıştır. 2012 yılında Suriye’de insani yardıma muhtaç kişi sayısı 4 milyon, 2013 yılında 9 milyon, 2014 yılında 12 milyon ve 2015 yılında da 13 milyon kişi olarak görölmektedir. Son veriler olarak kabul ettiğimiz 2016 yılında insani yardıma muhtaç kişi sayısı ise 13,5 milyon kişidir.

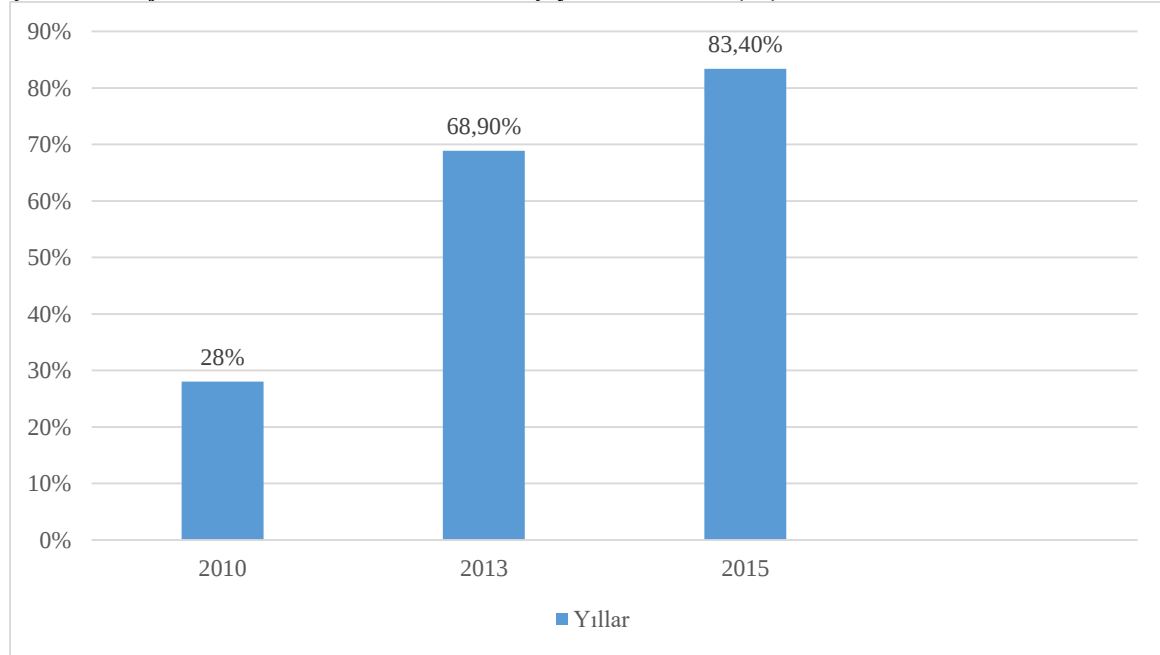
Suriye’de yardıma muhtaç kişilerin 5,8 milyonu çocuklardan oluşmaktadır. İhtiyaç sahiplerinin %52’si Kadınlardan, %48’i de erkeklerden oluşmaktadır. Suriye’de 4,8 milyon kişi yardımlar sınırlı olarak erişebilmektedir (İHH, 2012-2018:6).

Ülke içerisinde 400 milyar dolarlık maddi hasar oluşmuştur. Ülke toprakları içerisinde kalan nüfusun %80’lik kısmı yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Gümüş Tekfidan, 2019).

Suriye’de halkın yaklaşık %69’u aşırı yoksulluk koşullarında hayatlarını sürdürmektedir. Buda demek oluyorki günde yalnızca 2 ABD dolarına erişimleri söz konusudur. Örneğin; Doğu Guta’da yaşayan 200 bin civarı çocuğun yaklaşık %40’ı yetersiz beslenmektedir (www.dw.com, 2018).

Suriye’de evlerin 3’te 1’i hastane ve okulların ise yarısı yıkılarak kullanılamaz hale gelmiştir. Ayrıca ülkede 12,8 milyon kişi sağlık hizmetlerine muhtaç 2,8 kişi ise savaştan dolayı engelli durumdadır (İHH, 2012-2018:6).

Şekil 5. Suriye’de Yoksulluk Sınırı Altında Yaşayanların Oranı (%)

Kaynak: (www.suriyegundemi.com).

Şekil 5 incelendiğinde Suriyelilerin yoksulluk sınırında yaşayanlarının oranı 2010 yılında %28 iken bu oran 2013 yılında %68,9’a, 2015 yılında ise %83,4’e yükselmiştir.

2.4. Suriye İç Savaşı ve Türkiye’ye Etkileri

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler belirli aralıklar dışında genelde gergin geçmiştir. İki ülke arasındaki gerginlikler, su sorunu, Hatay meselesi, Kürdistan İşçi Partisi gibi konular üzerine sürekli olarak devam etmiştir. 2002 yılında Ak Parti iktidarının başa gelmesi ile birlikte Suriye ile olan ilişkilerde yeni bir sayfa açılmış ve iki ülke arasındaki ilişkiler daha önce olmadığı kadar gelişmiştir (Altundeg er ve Yılmaz, 2016: 291). Bu ilişkiler 2011’de Suriye’de başlayan halk isyanlarına kadarda bu şekilde devam etmiştir.

2.4.1. Siyasi ve güvenlik açısından etkileri

Tüm Ortadoğu’yu saran Arap baharı Suriye’dede yıkıcı bir etki oluşturmuştur. Bu süreç Suriye’nin kurumsal kimliğini zarara u ratmış ve Türkiye-Suriye ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Arap baharı ile birlikte Türkiye Suriye  zerindeki çıkarlarını tekrar gözden geçirmeye başlamıştır. Türkiye  atışmaları sona erdirebilmek amacıyla Suriye ile ilişkileri başta iyi tutmaya çalışmış ancak Esad rejiminin barışcıl bir çözüme yanaşmaması ve çatışmaların gün geçtikçe daha şiddetlenmesi sonucu ilişkilerini keserek tüm dünyayı Suriye yönetimine karşı harekete geçmeye  a ırmıştır (Ağır ve Atılgan, 2017:82).

Suriye eksenli gelişmelerin Türkiye'ye doğurduğu en önemli problemlerden birisi savaş sonrası oluşan güç boşluğudur. Esad rejiminin terk ettiği veya kaybettiği topraklarda Türkiye yeni aktörler ve sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır (Altundeger ve Yılmaz, 2016: 292).

Suriye iç savaşı ile birlikte sınır güvenliğinin yetersiz olması olası riskleride beraberinde getirmiştir. Türkiye'de gerçekleşen terör saldırılarının Suriye ile olan bağlantıları neticesinde sınır güvenliğindeki önlemlerin artırılmasını gündeme getirmiştir (Öztürk ve Çotlu, 2018:194).

Suriye'de oluşabilecek siyasi istikrarsızlık Kuzey Suriye topraklarında Kürtlerin yönetiminde bir devlet kurulmasına sebep olabilir. Bu durumda da terör Kürdistan İşçi Partisi (PKK)'nın hedefleri noktasında uygun bir zemin oluşmasına sebep olur. Böyle bir oluşumun gerçekleşmesi, konu üzerindeki hassasiyeti tüm dünya tarafından bilinen Türkiye için problemli bir ortamın ortaya çıkmasına sebep olacaktır (Deniz, 2013:326).

2.4.1.1. Fırat Kalkanı Harekâtı

Suriye iç savaşına 2013'te dahi olan Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) terör örgütü, Suriye'de hızla yükselişe geçerek stratejik açıdan önemli olan bölgeleri kontrolü altına almıştır. İŞİD terör örgütü 2014 yılında İslam Devletini kurduğunu açıklayarak, komşu ülkeler için tehdit unsuru olmakla birlikte, kendisine karşı kurulan koalisyonla katılan Türkiye'yi hedef almıştır. Türkiye'nin bazı büyük şehirlerinde İŞİD'in üstlendiği bombalı intihar saldırıları düzenlenmiştir. Ayrıca İŞİD'in Suriye'de geniş bir sınır hattını kontrol etmesi, Kilis başta olmak üzere diğer sınır illerine doğru roket saldırıları ve güvenlik noktalarına taciz atışları gibi güvenliği tehdit eden olayların gerçekleşmesi sonucu Türkiye Güney sınırlarını güvence altına almaya mecbur kalmıştır (Ceylan, 2018:122).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin İŞİD'e karşı Demokratik Birlik Partisi (PYD)'yi sürekli olarak desteklemesi ile PYD/PKK'nın bölgedeki hâkimiyet alanını hızla genişlemiştir. PYD'nin Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit edecek şekilde Fırat Nehri'nin batısında Menbiç'i ele geçirmesi ile birlikte Türkiye 24 Ağustos'ta hem İŞİD terör örgütünün sınır güvenliğini tehdit etmesini engellemek hem de PYD/PKK'nın ilerleyişinin önüne geçebilmek için meşruiyetini BM'in 51. Maddesine ve BM'nin İŞİD ile mücadele kapsamında almış olduğu kararlara dayandırarak Fırat Kalkanı Harekâtını başlatmıştır. PYD'nin Menbiç'i kontrol almasıyla birlikte Türkiye'nin Güney Sınırını çevrelemesine yalnızca El Bab kentinin kalmış olması Türkiye'yi harekete geçirmek durumunda bırakmıştır (Bayezit, 2016:86).

Türk Ordusu ve Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) birliklerinin birlikte 24 Ağustos'ta başlattıkları harekât ile bir gün gibi kısa bir sürede Cerablus kentini ele geçirmiştir. Operasyonlar aşamaları ile gerçekleştirilerek Çobanbey ve Dabık'ta kontrol altına alınmıştır. Dabık kentinin ele geçirilmesi ile birlikte Türkiye, Azez-Cerablus hattını tamamen kontrol altına almıştır. Daha sonra Türk Ordusu ve ÖSO birlikleri 9 Aralık 2016'da El Bab'a yönelik operasyonu başlatmıştır. Türkiye sınırına 30 km uzaklıktaki bu kent hem İŞİD hem de PYD için stratejik bir koridor görünümündedir. Operasyon ile

birlikte bu koridor yarılarak, Türkiye ve ÖSO kendilerine yönelik tehdit unsurunu yok etmiştir.

2.4.1.2. Zeytindalı (Afrin) Harekâtı

Suriye İç Savaş'ının başlaması ile birlikte, Baas rejiminin kuzeydeki müttefiki olarak beliren Demokratik Birlik Partisi (PYD), Suriye'nin kuzeyinin doğusunda Cezire'de, ortada Kobani'de ve batıda Afrin'de olmak üzere kantonlar kurmuştur. Bu kantonlarda PKK'nın kurucusu Abdullah Öcalan'ın ideolojisi doğrultusunda bir yönetim anlayışı benimsenmiş ve geleneksel Kürt yapısından uzak yeni bir toplum kurma yoluna gidilmiştir. PYD'nin bu toprakları ele geçirmesi, Türkiye için ilk andan itibaren kabul edilemez olsa da o dönemde Türkiye "Çözüm Süreci" olarak adlandırılan süreçte PYD'nin önüne geçebilecek bir tepkide bulunamamıştır (Köylü, 2018:79).

Afrin'de 2012 yılından itibaren geniş bir hâkimiyet alanı kazanarak büyüyen PKK/PYD tehdidini ortadan kaldırabilmek ve sınır hattı oluşabilecek çatışma ihtimalini azaltabilmek için Türkiye, askeri olmayan devletlerarası müzakereler yürütmüştür. PKK/PYD ile irtibatı olan ABD'nin bu irtibatını tamamen kesmesi ve PKK/PYD ile angajmanı olan Rusya'nın buna son vermesi için yoğun bir ikna süreci yürütülmüştür (Özçelik ve Acun, 2018:11).

Menbiç üzerinden Fırat'ın batısına ulaşan PYD, Türkiye'nin kaygılarını arttırmış ve fiili müdahale fikrini güçlendirmiştir. Bu kaygılar doğrultusunda Türkiye uzun süredir Afrin'e operasyon hazırlıkları devam ederken, ABD'nin PYD'nin başında olduğu 'Suriye Sınır Güvenlik Gücü' adında 30 bin kişilik bir ordu kuracağını ilan etmesi, harekâtın başlamasında tetikleyici unsur olmuştur (Köylü, 2018:80).

Tüm bu gelişmeler doğrultusunda PKK/PYD tarafından Afrin'de kurulabilecek daha güçlü özerk bir yapının önüne geçebilmek ve sınırlarında güvenliği sağlayabilmek amacıyla Türkiye, Birleşmiş Milletler sözleşmesi 51. Maddesi "Meşru Müdafaa" hakkına binaen, Türk Silahlı Kuvvetleri ve Özgür Suriye Ordusu, Afrin bölgesinde 20 Ocak 2018'de Zeytin Dalı Harekâtını başlatmıştır (Ceylan, 2018:125).

Zeytin Dalı Harekâtı, Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğünce şu sebeplere dayandırılmıştır; (Köylü, 2018:80).

- "10 bin kilometrekarelik bir alanın Özgür Suriye Ordusu nüfuzuna geçmesini sağlamak,
- Doğu Akdeniz'e ulaşmayı hedefleyen PKK kuşağını tamamen engellemek,
- Türkiye'nin Arap dünyasıyla iletişiminin kesilme ihtimalini ortadan kaldırmak
- Suriye ile olan sınırların güvenliğini sağlamak,
- PYD/PKK'nın Amanos Dağları üzerinden Türkiye'ye yaptığı sızıntıları engellemek,
- Fırat Kalkanının güvenliğini ve devamlılığını sağlamak,
- Tel Rıfat bölgesini ele geçirerek, sivillerin evlerine geri dönmesini sağlamak,
- ABD'nin terör örgütlerine desteğini önlemek,
- Türkiye'nin sınır illerinin güvenliğinin sağlanmasında ve Fırat Kalkanı'nın korunmasında Afrin kritik önemdedir,

- Terör örgütlerinin Afrin’de bulunması demek, Kilis ilinin tamamının ve Hatay ilinin büyük bir kısmının terör örgütlerinin ateş menziline girmesi demektir,
- Türkiye, Afrin ile Kobani’nin birleşmesini “Kürt Koridoru” projesinin en önemli ayağı olarak görmektedir.”

2.4.2. Suriyeli sığınmacılar

Suriye iç savaşının Türkiye için en kapsamlı sorunu ve etkili sonucu Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerdir. Suriye’de savaştan kaçarak ülkelerini terk etmek zorunda kalan mülteciler başta Türkiye olmak üzere bölgenin ve dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmışlardır. Türkiye’ye ilk Suriyeli mülteciler 29 Nisan 2011 tarihinde ulaşmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye “Açık Kapı” politikası doğrultusunda Suriye’den göç eden hiçbir mülteciyi geri çevirmemiş ve kendilerine “geçici koruma statüsü” verilmiştir (Özdemir, 2017:115).

Suriye’de başlayan protestoların rejim tarafından güç kullanılarak bastırılmaya çalışılması ile göç hareketlerinin başlaması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu göç hareketlerine karşılık Türkiye kimseden çekinmeden Suriyeli göçmenlere kapılarını açmıştır. Bu nedenle Suriye’den göç etmek durumunda kalan Suriyeliler Türkiye topraklarına sığınmıştır. Türkiye halkı ile Suriye halkı arasındaki akrabalık, dini ve coğrafi bağ Suriyeliler tarafından bilinmektedir. Bu da Suriyelilerin öncelikli olarak Türkiye’ye sığınmalarındaki nedenlerdendir (Neccar, 2016: 189).

Türkiye’nin uygulamış olduğu açık kapı politikası sonucunda günümüzde Suriyeli mülteci sayısı 3,5 milyonu aşmıştır. Suriye’deki krizin kısa süreceği ve Türkiye’ye sığınacak mülteci sayısının 100.000’i geçmeyeceği beklentisiyle, gelen mülteciler Hatay ve çevresinde oluşturulan çadır kentlere yerleştirilmiştir. Türkiye ülkeye gelen sığınmacıları uluslararası hukukta fazla karşılığı olmayan misafir şeklinde tanımlamıştır. Türkiye, siyasal girişimlerin sonuç vermemesi ve Suriye’deki krizin her geçen gün büyümesi üzerine ülkeye gelen kişi sayısı özellikle 2011 yılından sonra sürekli olarak artmaya başlamıştır. Bu doğrultuda da Ekim 2011 yılında alınan karar ile Suriyelilere geçici koruma statüsü vermiştir. Türkiye bu statü ile birlikte Suriyelilere, geri göndermeme ilkesi, açık kapı politikası ve gelen kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasını uluslararası hukuk kapsamında garanti etmiştir (Pirinççi, 2018:46).

Suriyeli sığınmacılar, Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra kayıtları yapılarak kamplara yerleştirilmekte veya illere gönderilmektedir. Sığınmacı sayısının her geçen gün artması ve hizmetlerin daha iyi verilebilmesi için 10 ilde 22 barınma merkezi oluşturulmuştur. Bu kampların sorumlulukları Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından koordine edilerek ilgili kamu kuruluşları tarafından yerine getirilmektedir (Özdemir, 2017:123).

Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların yaşadığı geçici barınma merkezleri 10 ilde bulunmaktadır. Bu iller ve bu illerdeki geçici barınma merkezlerindeki yaşayan Suriyeli sığınmacı sayıları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Türkiye’deki Geçici Barınma Merkezlerinde Yaşayan Suriyelilerin Sayıları (İllere Göre)

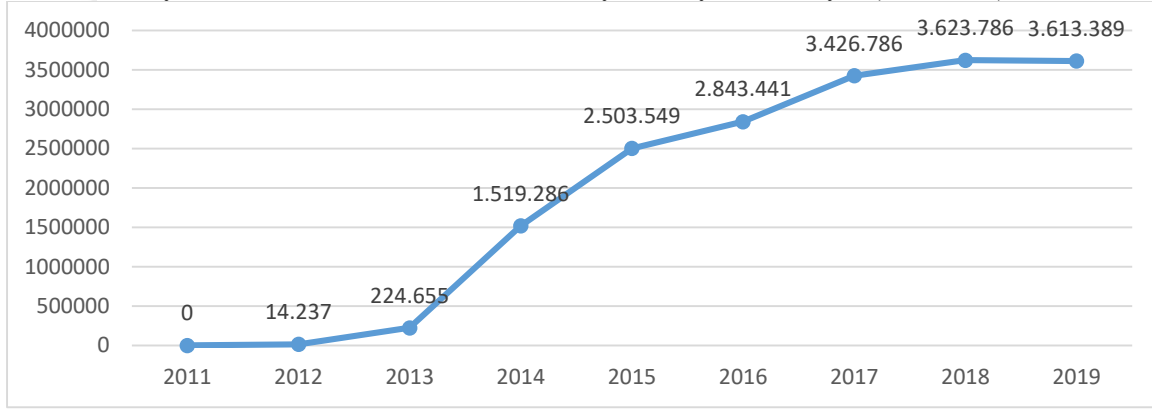
Hatay	16.573
Gaziantep	3.614

Şanlıurfa	40.263
Kilis	14736
Kahramanmaraş	13.607
Osmaniye	14.069
Adana	27.102
Malatya	8.681
Toplam	138.645

Tablo 11'in devamıdır. **Kaynak:** (www.goc.gov.tr, 2019)

Tablo 11'e bakıldığında Türkiye'deki geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli Sığınmacı toplam sayısı 138.645 olarak gözükmemektedir. Geçici barınma merkezlerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların yaşadığı iller incelendiğinde ise en fazla sığınmacının yaşadığı il 40.263 kişi ile Şanlıurfa'dır. Diğer illere bakıldığında ise 27.102 kişi Adana'da, 16.573 kişi Hatay'da, 14.736 kişi Kilis'te, 14.069 kişi Osmaniye'de, 13.607 kişi Kahramanmaraş'ta yaşamaktadır. Geçici Barınma Merkezlerinde bulunan Suriyeli mültecilerin en az yaşadığı il ise 3.614 kişi ile Gaziantep ilidir.

Şekil 6. Türkiye'de Geçici Koruma Statüsünde Yaşayan Suriyelilerin Sayısı (2011-2019)

Kaynak: (www.goc.gov.tr, 2019)

Şekil 6'ya göre ülkeye ilk göçün alındığı yıldan itibaren 2018'e kadar sığınmacı sayısı sürekli olarak artış göstermişti. 2019 yılı itibariyle gerçekleşen göç miktarında 2018 yılına göre 10.000'e yakın bir düşüş yaşanmış ve sayı 3.623.786'dan 3.613.389'a gerilemiştir. Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin ilk yılı olan 2012'deki göç eden sayısı 14.237'dir.

Tablo 12. 2019 Yılı İtibari İle Geçici Koruma Statüsünde Bulunan Suriyelilerin Yaşadığı İlk 10 İl ve Sayıları

İstanbul	553.387
Şanlıurfa	447.662
Hatay	434.046
Gaziantep	428.724
Adana	236.362
Mersin	203.502
Bursa	169.205
İzmir	142.740
Kilis	115.987
Konya	106.227

Kaynak: (www.goc.gov.tr, 2019)

Tablo 12'ye bakıldığında Geçici Koruma Statüsünde ülkemizde bulunan Suriyelilerin en fazla yaşadığı il 553.387 kişi ile İstanbul'dur. İstanbul'u 447.662 kişi ile Şanlıurfa, 434.046

kişi ile ise Hatay takip etmektedir. Geçici Koruma Statüsünde ilk 10 ilde yaşayan Suriyelilerin sayısı 2.837.842'dir.

Suriye'den Türkiye'ye göç eden sığınmacıların yaşam koşulları ve eğitim imkânlarından yoksun oluşu, uzun vadede suç oranlarının artışına ve bununla birlikte oluşabilecek sosyal sorunlara işaret etmektedir (Öztürk ve Çotlu, 2018:194).

2.4.3. Ekonomik etkiler

Türkiye ile Suriye arasındaki ekonomik ilişkiler özellikle Ak Parti dönemiyle birlikte hız kazanmıştır. 2004 yılında serbest ticaret anlaşmasının imzalanması ve 2007'de yürürlüğe girmesi ile birlikte o yıl iki ülke arasındaki ticaret hacmi 1 milyar dolar sınırını aşmıştır. Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler siyasi açıdan ilerlemeler kaydederken buna paralel olarak iki ülke arasındaki ticarete hızla gelişmeye başlamıştır. 2009 yılındaki iki ülke arasındaki ticaret hacmi %30 artış göstererek 2010 yılında 2,5 milyar dolara ulaşmıştır (Altundöğür ve Yılmaz, 2016:296).

Ak Parti dönemi ile birlikte iyileşme sürecine giren ekonomik ilişkiler sonucunda Suriye'den Türkiye'ye gelen turist sayısı ve Suriye'deki Türk yatırımcıların sayısı her geçen gün artış göstermiştir. Ekonomik ilişkilerdeki gelişmeler, Ortadoğu'da istikrar katkı sağlayacak ekonomik uyum beklentilerini ortaya çıkarmış ve bu doğrultuda Türkiye, Suriye, Lübnan ve Ürdün'ü kapsayan serbest bölge oluşturulması konusu gündeme gelmiştir (Sandıklı ve Semin, 2012:41).

Suriye'de başlayan iç savaş ile birlikte öncesinde iyiye giden ilişkiler hızlı bir kötüleşme sürecine girmiştir. Körfez ülkelerine yapılan Suriye üzerinden gerçekleştirilen ticaret, nakliye problemleri yüzünden aksamıştır. 2010 yılında 2 milyar 297 milyon dolar olan ticaret hacmi bu nedenle 2011'de 1 milyar 946 milyon dolara, 2012 yılında ise 400 milyon dolar gerilemiştir. Yaşanan tüm bu olumsuz gelişmeler bölgenin sosyo-ekonomik yapısının altüst olmasına sebep olmuştur (Öztürk ve Çotlu, 2018:192).

Suriye iç savaşının Türkiye ekonomisine etkileri incelendiğinde göz ardı edilmeyecek en önemli başlık Türkiye'ye sığınan Suriyeli mülteciler konusudur. Suriyeli mültecilerin Türkiye ekonomisine olan etkilerini incelendiğinde, risk ve fırsatların iç içe geçtiği söylenebilir.

Mülteciler genel olarak Türkiye ekonomisine, özelde ise yerel ekonomiye yük olduğu gibi katkı sağladığını da söylemek yanlış olmaz. Bu doğrultuda Mültecilerin ülkelerinden ayrılırken yanlarında getirmiş oldukları para ve değerli eşyaların piyasaya sürülmesi yerel halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Ayrıca mültecilerin yoğun olarak geldiği bölgelerde konut kiralarda ve emlak taleplerinde ciddi artışlar görülmüştür (Özdemir, 2017:125). Barınma Merkezlerinde yaşamlarını sürdüren Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının yerel firmalar aracılığı ile sağlanmaktadır. Bu durum tekstil ve gıda alanlarında bu firmalara ekonomik olarak katkı sağlamaktadır (Tunca ve Karadağ, 2018: 56).

Türkiye, Suriyeli mültecilerin insani yardım olarak yiyecek, sağlık, güvenlik, eğitim, haberleşme ve bankacılık hizmetlerine ulaşımını Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) aracılığı ile sağlamaktadır (Sandıklı ve Semin, 2012:46).

Ekonomik etkinin en olumsuz kalemi Suriyeliler için ödenen yüksek maliyetlerdir. 2017 Şubat tarihi itibari ile AFAD, Suriyeli mülteciler için kamu, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından yapılan harcamaları 25 milyar dolar olacak açıklamıştır. Buna karşılık Avrupa Birliği'nden mülteciler için gelen yardım miktarı 588 milyon avro, diğer dış yardımların miktarı ise 455 milyon dolardır. Suriyeli mülteciler için Türkiye'nin yapmış olduğu harcamalar ile dışarıdan gelen yardımlar incelendiğinde, mülteci krizinde Türkiye'nin çok büyük maliyetleri karşıladığı görülmektedir (Özdemir, 2017:126).

Ekonomi alanında Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye etkileri arasında çokça dile getirilen sorunlardan biriside, Suriyelilerin sanayi, tarım ve küçük çaplı işletmelerde kaçak yollarla ve ucuz maliyetlerle ile çalıştırılmasıdır. Türk Vatandaşlarının sıklıkla tercih etmediği vasıfsız alanlardaki iş gücü ihtiyacı Suriyeliler tarafından sağlanmaya başlamıştır. Bu durum halk arasında iş fırsatlarının ellerinden alındığı algısını oluşturmaktadır (Orhan, 2015:18).

2.4.4. Toplumsal etkiler

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler her şeyden önce bir uyum sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Yerel halk ile mülteciler arasında görülen farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklı sorunlar yerel halk tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bunun yanı sıra, çok eşliliklerin artması ve buna bağlı boşanmaların meydana gelmesi, kadın ve çocuk istismarlarının görülmesi ve bazı bölgelerde etnik kutuplaşmaların ortaya çıkması da toplumsal etkilere örnek gösterilebilir (Özdemir, 2017:127).

Türkiye sınır illeri geneli itibari ile muhafazakâr bir yapıya sahiptir. Muhafazakâr yapıyı sarsan bir takım problemlerde Suriyeli mültecilerin gelmesi ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Yaşlı-genç, evli-bekâr Türk erkekleri Suriyeli genç kadınlarla evlenmeye başlaması bu doğrultuda ortaya çıkan en önemli gelişmedir. Yoğunluklu olarak Kilis, Hatay ve Şanlıurfa'da ortaya çıkan bu durum özellikle kadınlar başta olmak üzere yerel halkta huzursuzluklara sebep olmaktadır. Suriyelilerle evlenme meselesi yüzünden her üç ilde de boşanmalarda artış olmuştur. Yaşanan bu durumlar nedeniyle kadınlar kocalarını kaybetme korkusu yaşadıklarını ve bu durumun üzerlerinde baskı oluşturduğunu belirtmektedirler (Orhan, 2015:17).

Tablo 13. Türkiye'de Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.953.784	1.651.831	3.605.615
0-4	260.200	243.109	503.309
5-9	255.570	240.596	490.166
10-14	199.820	185.332	358.152
15-18	148.235	122.519	270.154
19-24	317.281	227.969	545.250
25-29	205.693	146.297	351.990
30-34	170.124	124.631	294.755
35-39	120.436	94.856	215.292
40-44	79.612	70.148	149.760
45-49	58.974	55.986	114.960
50-54	47.698	45.556	93.254
55-59	33.200	33.477	66.677
60-64	23.220	23.898	47.118
65-69	15.303	15.897	31.200

70-74	8.650	9.287	17.937
75-79	4.835	6.016	10.851
80-84	2.677	3.336	6.013
90+	784	991	1.775

Tablo 13'ün devamıdır. **Kaynak:** (www.goc.gov.tr).

Tablo 13 incelendiğinde Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin %55i erkeklerden %45’i de kadınlardan oluşmaktadır. 0-18 yaş çocuklardan oluşan Suriyeli sığınmacıların toplam sayısı 863.825’dir.

Ocak 2013’te Türkiye kendi vatandaşlarına uyguladığı sağlık hizmeti kriterlerinde, kayıtlı olsun veya olmasın tüm Suriyeli mültecilerin yararlanabileceği bir genelge yayınlamıştır. Bu genelge ile Suriyeli mülteciler sağlık hizmetlerinden faydalanabilir hale gelmiştir. Ancak Suriyelilere verilen ücretsiz sağlık hizmetleri sonucunda acil servisler ve hastanelerde aşırı yoğunluk oluşturmaları yerel halkı huzur etmiş, sağlık hizmetlerinde de aksamalara sebep olmuştur (Özdemir, 2017:129).

Suriyeli ailelerin paraya olan ihtiyaçları nedeni ile çocuklarını eğitime göndermekten ziyade çalışmaya yönlendirmesi çocuk işçiliği gibi önemli bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Suriyeli birçok çocuk çeşitli dükkânlarda çırak ve üretim yapan fabrikalarda ucuz iş gücü olarak çalıştırılmaktadır (Orhan, 2015:17)

2.4.5. Temel hizmetler üzerindeki etkiler

Kamplarda yaşayan Suriyeliler sağlık ve eğitim gibi hizmetleri sorunsuz bir şekilde almaktadırlar. Ancak kamp dışında yaşayan Suriyeliler ise kayıt yaptırmaları durumunda devlet hastanelerini ücretsiz kullanabilmektedir. Sınır illerine ait devlet hastanelerinde %40’a yakın oranda Suriyeli hastalara hizmet verilmektedir. Bu nedenle sınır illerindeki hastanelerin kapasiteleri yetersiz kalmaktadır. Bu hastanelerde yalnızca Suriye’den gelen sığınmacılar değil, sınırın öteki tarafında yaşamını devam ettiren ve çatışmalar sonucu yaralanan kişilerde tedavi edilmektedir. Yaşanan bu durumlar karşısında da yerel halk yeterli hizmet alamadığını düşünmekte ve rahatsızlıklarını dile getirmektedir (Orhan, 2015: 20).

Eğitim hizmetleri açısından temel hizmetlere erişimi değerlendirecek olursak, Türkiye’deki kamplarda yaşayan sığınmacı çocukların %90’ı okula yaptırmıştır. Ancak kamplarda yaşayan çocukların sayısı toplam sığınmacı çocuk sayısının sadece %13’üdür. Kamp dışında kalan bu çocukların eğitim alabilmeleri için Türkiye geçici eğitim merkezlerine olur vermiş ve bu çocukların devlet okullarına gitmesi için gerekli adımların önünü açmıştır. Devlet okullarına gelen Suriyeli çocukların lisans noktasında sorunlar yaşadığı görülmektedir. Bazı çocuklarında yakınlarında geçici eğitim merkezlerinin bulunmaması eğitim almaları noktasında sıkıntılara sebep olmaktadır (Oltuk ve Çoltu, 2018: 193).

BÖLÜM 3: TÜRKİYE'DEKİ STK'LARIN SURİYE'DEKİ SAVAŞIN NEDEN OLDUĞU YOKSULLUĞU ÖNLEME ÇALIŞMALARI: İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İNSANİ YARDIM VAKFI (İHH)-TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ-DENİZ FENERİ DERNEĞİ ÖRNEĞİ

Savaşların neden olduğu yoksulluk birçok bireyi mağdur haline getirmiştir. Buna en yakın örnek olarak Suriye'de yaşanan iç savaşı gösterebiliriz. Savaş sonucunda meydana çıkan yoksullukla mücadelede Türkiye'deki STK'ların rolü azımsanamayacak boyutlardadır. Özellikle Suriye savaşı sonrasında yoksulluk ile ilgili çalışmalar yapan STK'lar, enerjilerinin ve kaynaklarının büyük bölümünü bu savaş sonucunda ortaya çıkan yoksul bireylerin mağduriyetlerini giderebilmek ve yoksulluğu önleme noktasında kullanmaya başlamıştır. Bu çalışmamızda da Suriye'deki savaşın neden olduğu yoksullukla mücadelede faaliyetler gösteren Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarından bazıları aşağıda incelenecektir.

3.1. Genel Olarak İHH-Türkiye Kızılay Derneği-Deniz Feneri Derneği

3.1.1. İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)

İHH 1992 yılında ortaya çıkan Bosna Savaşı'na kayıtsız kalamayan gönüllülerin bir araya gelerek başlatmış olduğu insani yardım çalışmalarının, 1995 yılında vakıf olarak yapılanması ile İstanbul'da kurulmuştur (<https://www.ihh.org.tr/tarihce>).

Yoksullukla mücadelede Türkiye'de en fazla mücadele veren STK'ların başında İHH gelmektedir. Yurt içinde ve yurt dışındaki faaliyetleri ve Mavi Marmara Olayı ile bilinen İHH 400'ün üstünde ücretli çalışanı ve yüzlerce gönüllüsü ile faaliyetlerini devam ettirmektedir (Öztürk, 2015:92).

İHH, 5 kıtada 135 ülke ve bölgeye ulaşan Türkiye merkezli ilk ve tek sivil toplum kuruluşudur. Bu özellikleri ilede Türkiye'de akla gelen ilk geniş çaplı organizasyon olarak insani yardım kuruluşları için bir örnek niteliğindedir (Çetin, 2017:60).

İHH, yapmış olduğu insani yardım ve insan hakları alanlarındaki faaliyetlerini yürütürken dünyanın dört bir yanında dayanışma, kardeşlik ve yardımlaşma kültürünün gelişmesini önceliği olarak görmektedir. Bu doğrultuda da birçok sosyal ve kültürel projeler ortaya koymaktadır. İnsani olarak sorunların ve mağduriyetlerin yaşandığı bölgelerde faaliyette bulunan STK'ların geliştirilmesi adına öncülük etmekte ve rol model olma vazifesini üstlenmektedir (İHH, 2012-2018).

İHH'nin vizyon ve misyonuna bakacak olursak, yer yüzünde adaletin ve iyiliğin hakim olması için nerede olursa olsun muhtaç ve mazlumlara ihtiyaç duyulan insani yardımları ulaştırmak, muhtaçlığa ve yoksulluğa sebep olan her türlü uygulama ve politikaları engellemek ve insanların insan onuruna yaraşır temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi için gerekli her çalışmayı gerçekleştirmek ve iyiliğin yaygınlaştırılması İHH İnsani Yardım Vakfının misyonu olduğu görülmektedir. İHH'nin vizyonu ise, savaş ve doğal afetler sonucunda ortaya çıkan olumsuzlukların ortadan kaldırılarak bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için destek olan, kriz anlarında en az etki için hızlı ve etkili bir biçimde bölgeye ulaşan ve orada kalıcı projeler ortaya koyan bir yardım kuruluşu olmaktır (Çetin, 2017:61-62).

Yoksullukla mücadele kapsamında faaliyet gösteren STK'lar genellikle kapalı ve kendine has bazı özellikler ortaya koymaktadır. Ancak İHH her alandaki çalışmalarını ve hesaplarını kamuoyuyla paylaşan birkaç vakıftan birisidir. Bu şekilde şeffaf, açık, anlaşılabilir, şüpheye yer bırakmayacak şekilde yürütmüş olduğu çalışmalar, hayırseverlerin kuruma olan güvenini arttırmakta ve vakfın bu alandaki en önemli vakıfların başında gelmesini sağlamaktadır (Öztürk, 2015:93).

İHH yalnızca acil yardım faaliyetleri yürütmekle kalmayarak, bölge halklarına hizmet verecek, ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunacak okul, yetimhane, camii, su kuyusu, kültür merkezi, sağlık ocağı, hastane gibi eserlerde inşa etmektedir. Ayrıca devletlerarası diplomasinin yetersiz kaldığı ve insanların mağduriyetinin söz konusu olduğu her bölgede insani diplomasi çalışması yaparak sorunların çözülebilmesi adına arabuluculuk faaliyetleri gerçekleştirmektedir (İHH, 2012-2018).

İHH coğrafi bir ayırım gözetmeksizin, buhran ve sıkıntı içerisindeki, felaketler ile karşı karşıya kalmış, savaş, doğal afet vb. nedenlerle mağdur duruma düşmüş, zulme uğramış, yaralı, engelli ya da muhtaç bireylere ulaşabilmek ve yardım ulaştırabilmek için faaliyet gösteren bir STK'dır (Çetin, 2017:61).

İHH ulusal ve uluslararası birçok kurumla iş birliği içerisinde çalışmaktadır. İslam Dünyası STK'lar Birliği, Humanitarian Forum ve Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı'na üye olan İHH, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) tarafından danışmanlık statüsü tanınmış üç bin kurumdan birisidir. Ayrıca İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) İnsani Forum Üyeliği, Irak'a Yardım Yapan Uluslararası Yardım Kuruluşları Meclis Üyeliği bulunmaktadır (Öztürk, 2015:95).

İHH Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2005 yılında "kaynakları en iyi kullanan vakıf" olarak TBMM Üstün Hizmet Ödülü'ne layık görülmüş, T.C. Bakanlar Kurulu'nun 04.04.2019 tarihli kararı ile vergi muafiyeti tanınmış, kamu yararına çalışan vakıf statüsünü elde etmiştir (İHH, 2012-2018).

Tablo 14. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Aldığı Bazı Ödüller

Ödüller	Veren Kurum	Yıl
Kaynaklarını Amaçları Doğrultusunda Kullanan En İyi Vakıf	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2005
Aşiyana Yetimhanesi (Pakistan) Gerçekleştirilmiş En İyi Proje	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2006
Kadın Eğitim Enstitüsü Gerçekleştirilmiş En İyi Proje	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2006
Mobil Hastane (Irak) Gerçekleştirilmiş En İyi Proje	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2006
TBMM Üstün Hizmet Ödülü	TBMM	2007
İnsan Hakları Ödülü	Uluslararası Karma Kültür Gençlik Konseyi	2010
Savaşta ve Barışta İnsaniyetperverlik Madalyası	Kızılay	2012
Suriye Siccü Konteyner Kent Projesi	Energy Globe	2016
Tarım Okulu (Somali) İnsani Yardım Alanında Birincilik Ödülü	Ak Parti – Yılın Sivil Toplum Farkındalık Ödülleri	2017

Kaynak: (<https://www.ihh.org.tr/hakkimizda>).

Tablo 14’te görüldüğü gibi İHH TBMM, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Uluslararası kuruluşlarında aralarında bulunduğu birçok kurumdan çeşitli proje ve alanlarda ödüllere layık görülmüştür.

Tablo 15. İHH Gelir Gider Kalemleri (2018)

Faaliyet Giderleri: 586.662.606,35 TL		Faaliyetlerden Elde Edilen Gelirler: 653.047.042,90 TL	
Eğitim Amaçlı Giderler	30.713.005,39	Kira Gelirleri	949.369,00
Sağlık Amaçlı Giderler	29.856.076,93	Diğer Gelirler (Kanundan Doğan İndirimler, Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar)	15.485.029,56
Sosyal Amaçlı Giderler	378.839.794,43	Kambiyo Gelirleri	13.505.066,19
Kültür Amaçlı Giderler	11.087.722,64	Nema Gelirleri	2.484.006,89
Faaliyet Giderleri	105.583.606,27	Bağış Gelirleri	620.623.571,26
Diğer Giderler (Kambiyo Zararları, Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar)	8.572.548,59		
Genel Yönetim Giderleri	22.009.852,10		
Dönem Gelir Gider Farkı			66.384.36,55

Kaynak: (<https://www.ihh.org.tr/gelir-gider-tablosu>).

Tablo 15’e bakıldığında 2018 yılında İHH gelirlerinin 378 milyon TL’den fazlasını sosyal amaçlı faaliyetlere harcamıştır. Yönetim giderleri ise 22 milyon TL civarındadır. İHH’ya hayırseverler tarafından yapılan bağışların toplamı 620 milyon TL üzerindedir. İHH İnsani yardım vakfının şeffaf ve güvenilir yapısı bağışların bu rakamlara ulaşmasında en önemli unsurdur.

3.1.1.1. İHH’nın faaliyet alanları

İHH İnsani Yardım Vakfı, yurt içinde ve yurt dışında oldukça geniş bir yelpazede faaliyetlerini devam ettirmektedir. İHH’nın faaliyetler alanlarını Acil Yardımlar, Sosyal Yardımlar, Eğitim Yardımları, Kültürel Yardımlar, Bilinçlendirme Çalışmaları ve Sağlık Yardımları olarak altı farklı başlıkta inceleyebiliriz (Akdeniz, 2014:1 69).

Acil Yardımlar: Dil, din veya ırk ayırt etmeksizin, “Şifahen Değil, Acilen Yardım” sloganıyla yürütülen, savaş, iç karışıklık, terör, deprem, sel, yangın, kuraklık vb. olaylar sonucunda mağdur olan insanlara en hızlı ve etkili şekilde müdahale edilerek mağduriyetlerin giderilmesi çalışmalarınıdır. Acil ihtiyaç kapsamında yapılan yardımlar bazen kısa süreliğine bazense yıllar sürecektir şekilde organize edilebilmektedir (Öztürk, 2015: 101).

Acil yardım kapsamında değerlendirilen faaliyetler, arama kurtarma çalışmaları, acil barınma ve ihtiyaç ünitelerinin kurulması, acil sağlık yardımları, gıda, giyecek ve diğer ihtiyaç malzemelerinin dağıtımı, kadın, çocuk ve kimsesizler için güvenli ortamların sağlanması gibi faaliyetlerdir (Akdeniz, 2014: 170).

Sosyal Yardımlar: Yoksullukla mücadele kapsamının İHH’nın en önemli kalemidir. İHH yoksullukla mücadeleyi iki boyutta ele almaktadır. Birinci olarak acil ihtiyaçların giderilmesi, ikincisi ise yardım almak durumunda olan kişiyi yoksul hale getiren unsurların ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetlerdir. İkinci boyut uzun vadede planlama

gerektirmektedir (Öztürk, 2015: 104). İHH yardıma muhtaç ve mağdur durumdaki her bireyin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, muhtaç bölgelerin yardıma ihtiyacı kalmayacak bir seviyeye gelebilmesi için kalkınma stratejileri gerçekleştirmekte ve bu yardımları gelişen teknolojik çağa ayak uydurarak gerçekleştirmektedir (Çetin, 2017: 66).

İHH'nın gerçekleştirmiş olduğu gıda yardımları, yetim yardım programları, barınma ve giysi programları, iş-meslek edindirme programları ve su kuyuları inşa kampanyaları sosyal yardım faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmektedir (Akdeniz, 2014: 170).

Sağlık Yardımları: Rutin oluşan hastalıkların dışında savaşlar, doğal afetler vb. sonradan oluşabilecek durumları da kapsamaktadır. Daha önce sağlıklı olan insanlar savaşlar veya doğal afetler sonucunda sakat kalabilmekte ve üretici konumundan tüketici konumuna geçebilmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde yoksullukla mücadele konusunda sağlık yardımlarının önemi daha da ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2015: 112).

İHH'nın sağlık alanında değerlendirilen faaliyetleri ilaç dağıtımı, muayene ve tedavi, tıbbi cihaz destekleri ve rehabilitasyon gibi konuları kapsamaktadır. Ayrıca ihtiyaç duyulan bölgelerde hastane, sağlık ocağı vb. sağlık kuruluşlarının da inşasını gerçekleştirmektedir (Çetin, 2017: 66).

Eğitim Yardımları: İHH mazlumların var olduğu bölgelerde eğitimin ne denli önemli olduğu gerçeğiyle hareket ederek eğitim yardımları başlığı altında bir çok yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu yardımları Eğitim Tesis ve Altyapı Yardımları ve Eğitim Araç ve Gereçleri Yardımı olarak 2 ayrı kapsamda değerlendirebiliriz (Akdeniz, 2014: 171).

Yoksulluğa bağlı olarak eğitimin zarar gördüğü veya eğitim araç ve gereçlerinin yetersiz kaldığı bölgelerde, okul, dersane, derslik, kreş vb. tesislerin inşasını, tamir ve tadilatlarının gerçekleştirilmesi, bu tür kurumların araç gereç bakımından desteklenmesi ve sürekli burs yardımları, İHH'nın eğitim alanındaki yardım ve faaliyetleridir. Yoksul bölgelerdeki okuryazarları durumlarına göre eğiterek kendi yaşadıkları bölgede eğitim faaliyetlerini devam ettirebilmek amacıyla çalışmalar İHH, bu kişileri kendi açmış olduğu okullarda da görevlendirmektedir. İHH her yıl topladığı yardımların dağıtımını gerçekleştirirken Acil Yardımlar ve Sosyal Yardımlardan sonra en büyük payı Eğitim Yardımlarına ayırmaktadır. Bu kapsamda İHH her yıl 500 bin çocuğa eğitim yardımı ulaştırmaktadır (Öztürk, 2015: 114).

Kültürel Yardımlar: İHH kültürel alanda da birçok faaliyet ve yardımlarda bulunmaktadır. Mağdur bölgelerde ibadethane ve mescit inşası, kurs, çeşme ve Radyo ve TV yayıncılığının desteklenmesi gibi faaliyetler kültürel yardımların bazılarıdır (Akdeniz, 2014: 171). Ayrıca İHH tarafından, yabancı kültürlerin olumsuz etkilediği ve misyonerlik çalışmaların çok yoğun olduğu bölgelerde Müslümanların ihtiyaç duyduğu kültürel çalışmalar gerçekleştirilmektedir (Çetin, 2017: 66).

Bilinçlendirme Çalışmaları: İHH dünyanın çeşitli bölgelerindeki insani sorunların dile getirilmesi, sosyal sorumluluk bilincinin artırılması, kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi gibi alanlarda paneller, sempozyumlar, uluslararası konferanslar, raporlar, sürekli yayınlar,

kitaplar, miting ve basın açıklamaları gibi birçok faaliyet düzenlemektedir (Öztürk, 2015: 115).

3.1.2. Türkiye Kızılay Derneği

11 Haziran 1868’te “Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti” adıyla kurulmuş olan Kızılay, 1877’de “Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti”, 1923’te “Türkiye Hilali Ahmer Cemiyeti”, 1935’te “Türkiye Kızılay Cemiyeti” ve 1947’de de “Türkiye Kızılay Derneği” adını almıştır. Kuruma Kızılay adını Mustafa Kemal ATATÜRK vermiştir (<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>).

Kızılay Cumhuriyet’ten önce kurulmuş olup, Türkiye’nin çağdaş anlamda kurulmuş en eski sivil toplum örgütlenmesidir. Derneğin ilk tüzüğünde Padişah V. Mehmed Reşad’ın himayesinde kurulduğu yazılıdır. Cumhuriyet döneminde ise tüzüğün ilk maddesi olarak Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın yüksek himayelerinde ifadesi aynı şekilde devam ettirilmiştir (Aktaş, 2017:28).

Kızılay kendisini, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tabi, kar amacı gütmeyen, yardım ve hizmetleri karşılıksız olan ve kamu yararına çalışan gönüllü bir sosyal hizmet kuruluşu olarak tanımlamaktadır. Kızılay Türkiye’nin dahil olduğu tüm savaşlarda, cephe gerisinde kurduğu seyyar hastaneler, hasta taşıma servisleri, hemşireleri ve gönüllü hasta bakıcılarıyla savaş alanında yaralanan dost ve düşman her askerin bakım ve tedavisi için çalışmalar yürütmüştür. Bunun dışında savaşlardan etkilenmiş sivil halkın ve savaş esirlerinin bakımı ve korunması için gerekli faaliyetleri gerçekleştirmiştir. Türkiye’nin ilk yardım kuruluşlarından birisi olan Kızılay, Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğunun temel ilkelerini taşımaktadır. (Uçar vd.,2015:137).

3.1.2.1. Kızılay’ın temel ilkeleri

Kızılay’ın ilkeleri, Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğu (IFRC) temel ilkeleri ile ilgili olarak, İnsanlık, Ayrım Gözetmemek, Bağımsızlık, Hayır Kurumu Niteliği, Birlik, Tarafsızlık ve Evrensellik olarak belirtilmiştir.

İnsanlık: Kızılay Dünya’nın neresinde olursa olsun, insan mağduriyeti ve ıstırabını önlemek ve ortadan kaldırmak için çalışır. İnsan hayatının, sağlığının ve onurunun korunması temel amacıdır. Tüm insanlık arasında barış, iyiliği ve dostluğu destekler (Çelik, 2017:27).

Ayrım Gözetmemek: Kızılay herhangi bir koşul veya ortamda milliyet, ırk, dini inanç, sınıf ve siyasi düşünce ayrımı gözetmez. İnsan ıstırabını ve mağduriyetini en hızlı şekilde engellemeye çalışır (Uçar vd., 2015:138).

Bağımsızlık: Bağımsız bir kurum olan Kızılay, insancıl faaliyetlerde kamu otoritelerinin yardımcısı olarak, Türkiye Cumhuriyeti Yasalarına tabii, ancak kendisine her zaman Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Cemiyeti temel ilkelerine uygun hareket etme ayrıcalığı veren özerk bir yapıya sahiptir (Uçar vd., 2015:138).

Birlik: Kızılay adı altında Türkiye’de yalnızca bir dernek kurulabilir ve bu dernek her bireye açıktır. İnsancıl faaliyetlerini tüm yurdu kapsayacak şekilde yürütür (<https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/temel-ilkelerimiz>).

Gönüllü Hizmet: Kızılay hiçbir çıkar gözetmeksizin hizmet faaliyetleri yürüten gönüllü bir yardım kuruluşudur (Çelik, 2017:28).

Evrensellik: Dünya çapında bir organizasyon içerisinde yer alan Kızılay, diğer ülke ulusal dernekleri ile eşit statüye sahip ve karşılıklı yardımlaşmada eşit görev ve sorumlukları paylaşan evrensel bir kurumdur (Uçar vd., 2015:138).

3.1.2.2. Kızılay'ın faaliyet alanları

Kızılay, kurulduğu 1868'ten bu yana toplumsal dayanışmanın sağlanması, sosyal refahın gelişimine katkıda bulunmak, yoksul ve muhtaç bireylere barınma, beslenme ve sağlık yardımı ulaştırmak için önemli görevler üstlenmiştir. Kızılay, kan, afet, uluslararası yardım, göç ve mülteci hizmetleri, sosyal hizmetler, sağlık, ilk yardım, eğitim, gençlik ve mineralli su alanlarında faaliyet göstermektedir (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz>).

Ülke çapında yaygınlaştırdığı afet müdahale ve lojistik sistemleri ile dünyanın en iyi örgütlenmelerinden birine sahip olan Kızılay, yurt içinde meydana gelen doğal afetler sonucunda mağdurlara acil beslenme (Mobil Fırın, Mobil Mutfak vb.), barınma (afet çadırları), alanlarında hizmetler vermektedir (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/ulusal-afet-yonetimi>).

Kızılay, ülke genelinde 18 Bölge Kan Merkezi, 67 Kan Bağış merkezi ve mobil kan bağış araçlarıyla 300'den fazla noktada hizmet vermektedir. Bu merkezler binlerce uzman personelin istihdamı sağlanmaktadır (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/kan-hizmetleri>).

Kızılay dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin son 10 yılda 138 farklı ülkede doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale etmiş, kuruluşundan bu yana 147 ülkeye yardım eli uzatmıştır. Sürekli olarak insani noktada yürüttüğü yardım çalışmaları ile kapasitesini arttırarak bu alanda küresel bir aktör haline gelmiştir. Filistin, Sudan, Endonezya, Sri Lanka, Kırgızistan, Kosova, Somali, Pakistan gibi ülkelerde gerçekleştirdiği insani faaliyetlerin yanı sıra refaha yönelik konut, okul, ibadethane, kamu tesisleri vb. alanlarda refaha yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararasi-yardimlar>).

Kızılay, Vekâletle Kurban Kesimi, Adak Kurban Kesimi, Zekât, Sevgi Bohçası, Özel Eğitim Sınırları Projesi vb. örnek projeler ile insan onurunu koruyarak sosyal yardım projeleri yürütmektedir. Kızılay'a ait ülke çapında 13 aşevi, 3 huzurevi, 8 öğrenci yurdu, 5 giyim yardım merkezi ve kimsesizler evi ile mağdurların ihtiyaçlarına yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/sosyal-hizmetler>).

Kızılay, göç hizmetleri kapsamında dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin ülke sınırları içerisindeki kayıtlı bulunan bütün yabancılara yönelik insani yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Kızılay, Göç İdaresi Genel Başkanlığı, AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Dernekleri Federasyonu ve Birleşmiş Milletler Ajansları gibi göç noktasında hizmet veren tüm kurum ve kuruluşlar ile koordinasyon içerisinde hareket etmektedir. Bu bağlamda ülke sınırları içerisinde yaşayan yardıma muhtaç durumdaki tüm yabancılara yönelik acil yardım ile uyum ve bütünleşme hizmetleri verilmesi, ayni ve nakdi yardım sağlanması, proje ve programların geliştirilmesi

ve uygulanmasından sorumludur (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>).

Kızılay, yardımlaşma kültürünün erken yaşlarda gelişmesi için eğitimler yürütmekte ve şubeleri aracılığı ile Gençlik Kolları, Üniversite Kulüpleri oluşturarak Kızılaycılık kültürünün yaygınlaşması yönünde çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca Kızılay, kendi imkânları ile tatil yapamayan gençler için yurdun çeşitli bölgelerinde “Gençlik Kampları” organize etmektedir (<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/egitim-ve-genclik-hizmetleri>).

Tablo 16. Kızılay Gelir Gider Kalemleri (2018)

GELİRLER		GİDERLER	
Üye Ödentileri	777.477,78	Genel Giderler	215.163.483,21
Kamu Kuruluşlarından Alınan Yardımlar	5.622.799,93	Personel Giderleri	365.496.852,71
Diğer Bağış ve Yardımlar (Bağış ve Yardım Gelirleri)	3.465.957.529,33	Amaç ve Hizmet Giderleri	3.814.558.662,15
İktisadi İşletme Gelirleri	2.536.293,99	Toplamı	
Finansal Gelirler	112.258.283,21	Diğer Giderler	52.569.439,24
Diğer Gelirler	924.985.793,58		
Kira Gelirleri	69.107.975,03		
TOPLAM	4.581.246.152,85		4.447.788.437,31

Kaynak: (<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/mali-bilgiler>).

Tablo 16 incelendiğinde Kızılay’ın giderlerinin yüksek bölümü Amaç ve Hizmet Giderlerine ayrıldığı görülmektedir. Amaç ve Hizmet Giderleri içerisinde Kültür-Sanat-Spor, Eğitim ve Araştırma, Sağlık, Sosyal Hizmetler, Çevre, Ekonomik Sosyal ve Toplumsal Kalkınma, Hukuk İnsan Hakları ve Politika, Hayır İşleri ve Gönüllü Faaliyetler ve Uluslararası Faaliyetler gibi kalemler yer almaktadır. Kızılay’ın gelirleri incelendiğinde de gelirlerinin büyük kısmını Bağışlar ve Yardım gelirlerinden sağladığını görmekteyiz.

3.1.3. Deniz Feneri Derneği

1996 yılının Ramazan ayında “Şehir ve Ramazan” isimli bir televizyon programıyla temeli atılan iyilik hareketi, yardım etmek isteyen bağışçıların ve yardıma muhtaç kişilerin güçlü talepleri sonucunda “Deniz Feneri” kimliğine kavuşmuştur. Daha önce haftalık yayınlanan bir televizyon programı olan hareket, 1998 yılında aynı isimle bir dernek olarak faaliyete geçmiştir.

Dernek kurulduğu günden itibaren yürütmüş olduğu çalışmaları belirli bir program ve disiplinle devam ettirmekte olup bu gayretleri karşılığında 2002 yılında ISO 9001 Kalite Belgesine layık görülmüştür. Ayrıca 1 milyonu geçen bağışçı sayısı ve on binlerce gönüllüsü ile Türkiye’de ve Dünya’da 4 milyondan fazla kişiye yardım ulaştıran dernek 20.12.2004 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan ve izin almadan yardım toplayabilen dernek haline gelmiştir (Şafak, 2009:156).

Dernek tarafından geliştirilen Yardım Organizasyonu Programı (YOP) tüm kayıtların ortak bir platformda izlenilmesini ve kayıt edilmesini sağlamaktadır. Derneğe ulaştırılan bağışların geliş tarihi, miktarı, bağışın kime ait olduğu, kullanılabilir vb. bilgilerle beraber gönderim aşasında kime, ne zaman ve kim tarafından teslim edildiğine kadar ayrıntılı bilgiye ulaşılabilmesini sağlayan Yardım Organizasyonu Programı (YOP) sayesinde

dernek 2007 yılında TBMM Üstün Hizmet Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/kurumsal/hakkimizda_43/).

Dernek işleyiş felsefesi olarak, Adalet, dürüstlük, şeffaflık, güvenilirlik, tarafsızlık, sorumluluk, alçak gönüllülük, evrensellik ilkeleri ışığında;

- Coşku ve verimliliği hiç yitirmeden,
- Sürekli eğitim, araştırma ve geliştirme çabası içinde,
- Uygun yöntem ve teknolojileri kullanarak,
- Hukuk kuralları içerisinde,
- Beklentileri en hızlı şekilde sonuçlandırarak, ihtiyaç sahiplerini, bağışçıları, gönüllülerini ve çalışanlarını mutlu etmek için çalışmaktadır.

Derneğin faaliyet alanı içerisinde uluslararası standartlara ulaşabilmek, yardımlaşma ruhunun oluşmasına ve gelişmesine öncülük edebilmek, tüm ilgili tarafların beklentilerini gözetmek, Kalite Yönetim Sistemlerini sürekli olarak iyileştirerek yeryüzünde yardıma muhtaç son kişiye ulaşmayı kendisine görev olarak kabul etmektedir. Bu doğrultuda Deniz Feneri Derneği yurt içinde ve yurt dışında yapmış olduğu faaliyetlerini Ankara ve İstanbul'da 2 şubesi ve diğer bölgelerdeki 8 temsilciliği aracılığıyla hayata geçirmektedir. Deniz Feneri Derneği derneğe gelen bağış ve yardımların nerelerde, ne kadar kullanıldığına dair yıllık düzenli gelir gider tablosunu açıklamaktadır.

Tablo 17. Deniz Feneri Derneği Gelir Gider Tablosu (2018)

Gelirler		Giderler	
Üye Ödentileri	1.350,00 TL	Genel Giderler	1.054.144,04 TL
Yurt Dışından Alınan Yardımlar	242.072,76 TL	Personel Giderleri	7.353.988,31 TL
Kamu Kuruluşlarından Alınan Yardımlar	698.024,95 TL	Eğitim ve Araştırma	21.551,24 TL
Diğer Bağış ve Yardımlar Toplamı	63.582.833,25 TL	Sağlık	51.507,15 TL
Finansal Gelirler	360.692,59 TL	Hayır Yardımları	20.162.515,37 TL
Diğer Gelirler	732.588,45 TL	Uluslararası Faaliyetler	37.223.583,06 TL
		Diğer	18.146,91 TL
TOPLAM	65.617.562,00	TOPLAM	65.885.436,38

Kaynak: Deniz Feneri Derneği Gelir Gider Tablosu, 2018

Tablo 17'ye bakıldığında Deniz Feneri Derneği'nin 2018 toplam geliri içerisindeki en büyük pay 63.582.833,25 TL ile yurt dışı ve Kamu Kuruluşları dışından gelen diğer bağış ve yardımlara aittir. Yurt dışından alınan yardımların toplamı 242.072,76 TL, Kamu Kuruluşlarından alınan yardımlar ise 698.024,95 TL'dir. Gelirler arasında önemli bir payı olan Finansal Gelirlerin rakamsal karşılığı 360.692,59 TL olarak gerçekleşmiştir. Deniz Feneri Derneği'nin gider kalemleri incelendiğinde ise en büyük pay derneğin Uluslararası alanda gerçekleştirdiği faaliyetlerine aittir. Bu alana ayrılan toplam gider 37.223.583,06 TL'dir. Giderler arasında en fazla pay ayrılan ikinci alan ise Hayır Yardımları olarak görülmektedir. Bu alana ayrılan payın miktarı ise 20.162.515,37 TL'dir. Ayrıca derneğin amaç ve hizmetleri kapsamında gerçekleştirmiş olduğu harcamalar, Eğitim ve Araştırma alanında 21.551,24 TL Sağlık alanında ise 51.507,15 TL olarak gerçekleşmiştir. Deniz Feneri Derneğine ait genel gider ise 1.054.144,04 TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 18. Deniz Feneri Derneği 2018 Faaliyet Rakamları

Faaliyet Türü	Sayı	Tutar	
Gıda Yardımları	80.000 koli	17.820.000 TL	520.000 kişi
Eşya ve Barınma Yardımları	10.000 parça	4.810.000 TL	32.200 kişi
Giyim Yardımları	1.120.000 parça	31.500.000 TL	125.000 kişi
Temizlik Yardımları	8.800 parça	2.200.000 TL	33.400 kişi
Eğitim Yardımları	3.800 parça	913.500 TL	15.000 kişi
Ayni Yardım Toplamı		57.243.500 TL	Yardımlar Toplamı
Nakdi Yardım Toplamı		5.981.500 TL	
Proje Yardımları Toplamı		20.375.000 TL	
			83.600.000 TL

Kaynak: (Deniz Feneri Derneği, 2018).

Tablo 18'e bakıldığında Deniz Feneri Derneği 2018 yılında toplamda 83.600.000 TL değerinde yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu yardımlar kalem kalem incelendiğinde, en büyük pay toplamda 125.000 kişiye ulaştırılan 1.120.000 parça giyim yardımlarıdır. Bu yardımların toplam tutarı 31.500.000 TL'dir. 2018 yılında 80.000 koli gıda yardımı gerçekleştiren Deniz Feneri Derneği bu yardımlarla toplamda 520.000 kişiye ulaşmıştır. Bu yardımların toplam maliyeti ise 17.820.000 TL'dir. Deniz Feneri Derneğinin 2018 ayni yardımlarının toplamı 57.243.500 TL, nakdi yardımlarının toplamı 5.981.500 TL ve proje yardımları toplamı 20.375.000 TL'dir.

Deniz Feneri Derneği 2018 yılında proje yardımları kapsamında Kenya, Benin, Etiyopya, Somali ve Suriye gibi birçok ülkede mescit, yetimhane, eğitim merkezi ve okul açmıştır. Ayrıca 6 ülkede 317 su kuyu açtırmış ve toplamda açmış oldukları su kuyusu toplamı 1300'ü geçmiştir (Deniz Feneri Derneği, 2018).

Yetim faaliyetleri kapsamında 2018 yılında Deniz Feneri Derneği 10 ülkede toplam 3430 yetime hami bularak nakdi desteklerde bulunmuştur. Asya ve Afrika'da 4 ülkede 2020 kişinin gözlerine katarakt ameliyatı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Asya, Ortadoğu ve Balkanlar'daki 37 ülkede toplam 11.300 hisse kurban ve 21 ülkede ise toplam 2400 hisse adak kesimi yapılmıştır (Deniz Feneri Derneği, 2018).

3.1.3.1. Bir Yetim Büyütüyorum projesi

Deniz Feneri Derneği'nin en fazla önem verdiği projelerinden birisi yetim hamiliğidir. Bu proje ile korunmaya muhtaç ve yetim kalmış çocukları, derneğin kayıtlı bağışçıları ile buluşturarak yetim hamiliği sistemi ile onların hayatlarını idame ettirebilmeleri için gerekli desteğin ulaştırılması sağlanmaktadır.

2018 yılında Afganistan, Bangladeş, Bosna Hersek, Kenya, Filistin, Gana vb. birçok ülkede uygulanmakta olan yetim projesi kapsamında bağışçılardan her yetim için aylık 125 TL alınmaktadır. Proje kapsamında 2018 yılı içerisinde 10 ülkede toplam 3430 yetime hami tayin edilerek yardımlar ulaştırılmıştır (Deniz Feneri Derneği, 2018).

3.1.3.2. Nakdi bağışlar

İhtiyaç sahiplerinin Deniz Feneri Derneği'ne yapmış olduğu tüm başvurular kayıt altına alınarak başvuranların ihtiyaçlarının giderilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda ihtiyaç sahiplerinin bir kısmına nakdi bir kısmına da ayni yardımlar yapılmaktadır.

Yolda kalmışlara, eğitim için desteğe ihtiyacı olanlara, sağlık konusunda yardıma muhtaç durumda olanlara, hayatlarını idame ettirebilmek için borca girmiş kişilere, yetimlere ve kısacası ihtiyaç sahibi tüm insanlara 23 yıldır Deniz Feneri Derneği tarafından nakdi yardımlar yapılmaktadır. Bunun yanı sıra Ramazan, Kurban, Yetim, Katarakt, Mescit, Su kuyusu vb. uluslararası çapta yürütülen projeler içinde nakdi yardımlar gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda 2018 yılında 20.375.000 TL proje yardımı ve 5.981.500 TL nakdi yardım gerçekleştirilmiştir (Deniz Feneri Derneği, 2018).

3.1.3.3. Gıda yardımları

Deniz Feneri Derneği “Bir Kumanyada Sen Bağışla” projesi kapsamında bu güne kadar milyonlarca kişiye yurt içinde ve yurt dışında kumanyalar dağıtmıştır. Bağışçılar tarafından derneğe bağışlanan şeker, un, yağ, bakliyat, salça vb. temel gıda malzemeleri; yurtlar, Kuran kursları ve yetimhaneler gibi yerlere ulaştırılmıştır. Bu kapsamda toplamda 270.000 lt sıvı yağ dağıtımını gerçekleştirilmiştir.

3.1.3.4. Barınma yardımları

Sel, deprem, zelzele gibi doğal afetler sonucunda evini, eşyasını kaybetmiş mağdurlara Deniz Feneri Derneği tarafından sürekli olarak destekler sağlanmaktadır. Bu yardımların başında; eşya, yakacak, barınma ve tamir-bakım yardımları gelmektedir. Bu kapsamda 2018 yılında 4.810.000 TL tutarındaki yardım malzemeleri ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.

3.1.3.5. Giyim yardımları

Deniz Feneri Derneği tarafından yürütülen “Bir Bot Bir Mont” ve “Çocuklar Üşümesin” gibi projeler aracılığı ile yeni kıyafet almakta zorluk çeken çocuklara ve bu çocukların ailelerine destek olunmaktadır. İstanbul, Ankara, Afyon, Antalya, İzmir ve Erzurum’da dernek tarafından açılan mağazalarda hayatlarında daha önce hiç alışveriş merkezine giderek kıyafet alamamış ailelere istedikleri ve beğendikleri gibi kıyafetleri almaları sağlanmaktadır. Bu kapsamda 2018 yılında 31.500.000 TL’lik giyim eşyası ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır (Deniz Feneri Derneği, 2018).

3.1.3.6. Temizlik ve sağlık yardımları

Hayırseverler tarafından ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak üzere derneğe bağışlanan deterjan, şampuan, sabun, bulaşık deterjanı, sünger, yer ve lavabo temizlik malzemeleri vb. bağışlar ihtiyaç sahibi ailelere ulaştırılmaktadır. Bu kapsamda 2018 yılında 2.200.000 TL’lik temizlik malzemesi ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır.

3.1.3.7. Eğitim yardımları

Türkiye’de ve Dünya’nın birçok bölgesinde çocukların eğitimleri için gerekli kırtasiye vb. giderler ailelere ağır maliyetler yüklemektedir. İhtiyaç sahibi yoksul kesimler ise bu masrafi kaldıramadıklarından dolayı çocuklarını okullardan almak zorunda kalmaktadır. Bu kapsamda çanta, kıyafet, ayakkabı, kalem, defter vb. eğitim malzemelerinin oluşturduğu eğitim setleri özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde zor şartlar altına okumaya çalışan çocuklara ulaştırılmaktadır. Ayrıca bağışçılar tarafından yükseköğrenimde okumakta olan gençlerde nakdi eğitim destekleri sağlanmaktadır. Deniz

Feneri Derneği 2018 yılında eğitim alanındaki ihtiyaçlar için toplamda 913.000 TL'lik yardımı ihtiyaç sahiplerine ulaştırmıştır (Deniz Feneri Derneği, 2018).

3.1.3.8. Ankara Aşevi ve Misafirhanesi

Deniz Feneri Misafirhanesi, hastalık veya başka sebepler ile Ankara'ya yolu düşmüş maddi imkânları kısıtlı olan, yatacak yeri olmayan ve bir çay içmeye yetecek parası olmayan ihtiyaç sahiplerine yıllardır hizmet vermektedir. Ankara şubesine bağlı olarak çalışmalar yürüten Deniz Feneri Aşevi'nde her gün onlarca kişiye yemek hizmeti sağlanmaktadır (Şafak, 2009:162). Aşevi aracılığı ile 2018 yılında toplam 74.800 kişiye yemek yardımı ve misafirhane hizmeti kapsamında da 4720 kişiye konaklama yardımı yapılmıştır.

3.2. Suriye'deki Savaşın Neden Olduğu Yoksulluğu Önlemede Türkiye Kızılay Derneği, İHH İnsani Yardım Vakfı ve Deniz Feneri Derneği'nin Faaliyetleri

Suriye'deki ortaya çıkan savaş birçok bireyi yoksulluk sınırının altında bir yaşam ile baş başa bırakmıştır. Açlık ve yoksullukla karşı karşıya kalan Suriyelilere ulaştırılmak üzere birçok STK direk olarak ülke içerisinde ve dışında farklı alanlarda faaliyetler ve çalışmalar gerçekleştirmektedir. Suriye İç Savaşı nedeniyle yoksul durumuna düşen insanların bu durumları ile mücadelede Türkiye merkezli faaliyet gösteren vakıfların çalışmaları aşağıda anlatılmaktadır.

3.2.1. İHH İnsani Yardım Vakfı

Kimyasal silah ve bombaların fütursuzca kullanıldığı Suriye'deki iç savaş vahim bir insani krizin meydana gelmesine sebep olmuştur. Bu bombalamalar sonucunda Suriye sınırları içerisinde yer al birçok kadim şehir yerle bir edilmiştir. Raporlara göre Suriye'de 500 binden fazla kişi hayatlarını kaybetmiş, 5 milyondan fazla kişi ise ülkelerinden ayrılarak başka ülkelere sığınmak durumunda kalmıştır. 13,5 milyon insan temel ihtiyaç malzemelerine ulaşamamakta, 4,9 milyon insanda sınırlı olarak erişebilmektedir.

Savaş, ülke içerisinde hayatlarını sürdürebilmek isteyen sivilleri açlıkla mücadele etme mecburiyetinde bırakmıştır. Artan fiyatlar insanların temel ihtiyaç olan suya, ekmeğe ve yemeğe ulaşmasını imkânsız hale getirmiştir. İHH İnsani Yardım Vakfı Suriye'deki yoksulluğa yönelik gıda ve gıda dışı ihtiyaç yardımları, barınma yardımları, yetim koruma, sağlık ve hijyen, eğitim, meslek edindirme ve insani diplomasi alanlarında faaliyetler gerçekleştirmektedir (İHH, 2012-2018).

3.2.1.1. Gıda ihtiyacına yönelik çalışmalar

Suriye'deki ihtiyaç sahiplerine yönelik hizmet veren İHH'ya ait 13 fırın ve 3 mutfak bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Suriye içerisindeki 48 fırına un ve yakıt, 27 mutfaka da gıda ve yakıt desteği verilmektedir. Bu yardımlar vesilesi ile Suriye'de günde 750 bin ekmek üretilmekte, 60 bin kişi içinde yemek hazırlanmaktadır. Ramazan aylarında da binlerce iftar sofrası kurulmakta, kumanya ve kurban hisseleri ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır (İHH, 2012-2018).

Yoksullukla ağır bir mücadeleye girmiş olan Suriyelilerin boğazlarından geçen bir ekmek ve biraz yemek bir sonraki gün için umut olmaktadır. Bu amaçla kurulmuş olan fırın ve mutfaklarda Suriyeli ihtiyaç sahipleri için üretimler gerçekleştirilmektedir. Hayırseverler

tarafından temini sağlanan unlar İHH'nın fırınlarına ulaştırılarak, 24 saat aralıksız çalışan ekipler aracılığı ile hamur haline getiriliyor. Daha sonra üretim bandından poşetlenen ekmekler Suriye'de savaşın ortasında yalnız kalmış insanlara ulaştırılmaktadır (İHH, 2012-2018).

Sabit mutfaklar ve mobil aşevleri sayesinde sınır bölgelerindeki kamplarda zor koşullarda yaşamaya çalışan mültecilere sürekli olarak yemek ulaştırılmaktadır.

Tablo 19. İHH Tarafından Ulaştırılan Gıda Yardımları (2012-2018)

Yıllar	Un Miktarı (ton)	Ekmek (adet) Reyhanlı ve Kilis Fırınları	Bakliyat (ton)	Kumanya Et ve Çeşitli Gıdalar (ton)	Konserve ve Hazır Yemek (adet)
2012	1.209	-	207	790	641.517
2013	13.425	745.399	1.195	10.545	1.507.872
2014	21.963	845.235	5.793	12.490	7.158.586
2015	17.972	12.083.002	1.535	10.054	6.831.945
2016	27.327	48.613.821	2.238	12.770	4.528.926
2017	14.767	45.481.819	2.222	12.340	3.177.349
2018	7.898	26.783.032	801	4.391	565.353
Toplam	104.561	134.552.308	13.991	63.380	24.411.548

Kaynak: (İHH, 2012-2018).

Tablo 19'a bakıldığında, İHH İnsani Yardım Vakfı, 2012-2018 yılları arasında Suriye'deki ihtiyaç sahiplerine toplamda 63.380 ton Kumanya Et ve Çeşitli Gıdalar ile 13.991 ton bakliyat yardımı ulaştırmıştır. Ayrıca 24.411.548 adet Konserve ve Hazır Yemek dağıtımını gerçekleştirmiştir. Ayrıca toplamda 104.561 ton un yardımı ulaştırılmış ve İHH'ya ait Reyhanlı ve Kilis Fırınlarında toplamda 134552.308 adet ekmek üretilmiştir. Gerçekleştirilen gıda yardımlarının en fazla olduğu yıl 2016'dır. 2018 yılına gelindiğinde Suriyeli ihtiyaç sahipleri için yapılan gıda yardımlarında azalış olduğu görülmektedir.

3.2.1.2. Gıda dışı yardımlar

Suriye'deki savaş sonucunda yüzbinlerce aile parçalanmış veya tamamen yok olmuştur. Milyonlarca insan yurdunu terk etmek zorunda bırakılmış ya ülke dışında sığınmış ya da ülke içerisinde yer değiştirmiştir. Yaşanan bu göç sonucunda insanlar evlerinden olmaları ile birlikte yaşamları içi ihtiyaç duydukları temel eşyalardan da mahrum kalmıştır. İHH' bu ihtiyaçların karşılanması amacıyla savaşın başladığı ilk andan itibaren kapsamında ev eşyası, tekstil ürünü, mutfak malzemesi, giyim malzemesi, ayakkabı-çorap ve yakacak gibi gıda dışı yardımlarını Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır (Öztürk, 2015: 118). Bu kapsamda İHH tarafından kurulan 35 ücretsiz giyim mağazasında binlerce ihtiyaç sahibi kendi ihtiyaçlarını kendi beğendikleri şekilde temin edebilme olanağına kavuşmuştur.

Tablo 20. İHH tarafından Suriyeli İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılan Gıda Dışı Yardımlar (2012-2018)

Yıllar	Ev Eşyası, Tekstil Ürünü, Mutfak Malzemesi (adet)	Giyim Malzemesi (adet)	Ayakkabı ve Çorap (adet)	Yakacak (ton)
2012	162.833	205.906	84.477	-
2013	507.857	1.820.360	202.228	507
2014	852.054	2.883.593	455.510	544
2015	719.021	2.295.451	387.083	909
2016	664.020	2.187.794	417.177	1907
2017	917.598	2.777.870	480.004	2.007

2018	420.467	1.344.485	214.772	797
Toplam	4.243.900	13.515.459	2.241.251	6.671

Tablo 20'nin devamıdır. Kaynak: (İHH, 2012-2018).

Tablo 20'ye göre İHH İnsani Yardım Vakfı, 2012 yılından 2018 yılına kadar geçen sürede toplamda 4.243.900 adet Ev Eşyası-Tekstil Ürünü-Mutfak malzemesi, 13.515.459 adet Giyim Malzemesi, 2.241.251 adet Ayakkabı-Çorap ve 6.671 ton yakacak yardımı yapılmıştır. Gıda dışı yardımların dağıtımları yıllara göre farklılık göstermekle beraber 2018 yılına gelindiğinde yardımlarda düşüş olduğu görülmektedir. Ayrıca, 2012-2016 yılları arasında İHH tarafından, hastane, okul, fırın, ambulans, su kuyuları ve çeşitli tesislerin jeneratörlerinde kullanılmak üzere toplamda 1.210.795 litre yakıt yardımı bölgeye ulaştırılmıştır.

3.2.1.3. Barınma yardımları

Dünya bankası 2017 verilerine göre Suriye'de savaştan dolayı evlerin üçte biri, hastane ve eğitim kurumlarının ise yarısı yerle bir olmuş ve kullanılamaz hale gelmiştir. Evlerinden ayrılmak zorunda kalan binlerce insan çareyi güvenli olduğunu düşündüğü sınırlara doğru göç etmekte bulmuştur. Türkiye sınırı da en fazla göç alan bölgelerden birisidir. İnsanlar yerleşimin olmadığı tarlalara ve ovalara sığınmıştır. İHH özellikle bu bölgelerdeki ihtiyacı karşılayabilmek için çatışmaların başladığı ilk günlerden itibaren evsiz kalan insanlar için güvenli bölgelerde barınma çözümleri uygulamaktadır.

Kitlesel göçler esnasında İHH tarafından çadır kentler kurulmuş ve insanların hayatlarını daha düzenli devam ettirebilmeleri için konteyner kentler inşa edilmiştir. İHH Suriye içerisinde 27 çadır kent ve 6 konteyner kentte 150 binden fazla insana ev sahipliği yapmaktadır. Kampların günlük temel ihtiyaçlarının karşılanması, okulsuz kalan çocuklar için eğitim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve psikolojik terapi çalışmaları başta olmak üzere sağlık hizmetlerinin yürütülmesinde İHH tarafından gerçekleştirilmektedir (İHH, 2012-2018).

Barınma yardımları kapsamında İdlib'te Pilot proje olarak inşa edilen Rahmet Köyü'nde 500 kişi yaşamaktadır. Kamp düzeninden farklı tamamlandığında küçük bir kasaba veya köyü anımsatan alanın içerisinde okul, sosyal alanlar, camii ve sağlık merkezi bulunmaktadır. Köy içerisinde inşa edilen 100 bahçeli evin her birisi 75 m2 olarak düzenlenmiştir (İHH, 2012-2018).

Tablo 21. İHH tarafından Suriyeli İhtiyaç Sahiplerine Ulaştırılan Barınma Yardımları (2012-2018)

Yıllar	Çadır (adet)	İnşaat Malzemesi (adet)	Çadır Malzemesi (adet)
2012	2.509	-	17.299
2013	2.809	10.822	38.770
2014	5.878	38.730	32.670
2015	4.121	126.352	2.488
2016	1.069	30.939	2.156
2017	978	91.718	10.442
2018	142	93.965	630
Toplam	17.506	392.526	104.455

Kaynak: (İHH, 2012-2018)

Tablo 21'e bakıldığında 2012-2018 arası dönemde İHH tarafından Suriyeli ihtiyaç sahiplerine yönelik 17.506 adet çadır yardımı, 392.526 adet inşaat malzemesi yardımı ve 104.455 adet çadır malzemeleri gerçekleştirmiştir.

Tablo 22. İHH'nın Suriye İçerisinde Kurduğu ve İşletmesine Devam Ettiği Kamplar (Bab'ul Hava Mülteci Kampları –Reyhanlı)

Barınma Alanı	Çadır	Aile	Kişi
Nouri Sarmada	200	200	858
Salkın Kadimun	395	395	2.378
Salkın Sadimun	500	500	2.500
Salkın Aidun	682	682	3.822
İmdat	105	105	712
Sadakataşı	105	105	565
Ummah	110	110	582
İhaa	286	286	1.925
Ataa	115	115	505
Şüheda	104	104	700
Keferhum	130	130	550
Bayır	100	100	500
Kemmune	160	160	890
Halep Lebbeh	850	850	4.250
Babıska	50	50	250
Toplam	3.877	3.877	20.987

Kaynak: (İHH, 2012-2018).

Tablo 23. İHH'nın Suriye İçerisinde Kurduğu ve İşletmesine Devam Ettiği Kamplar (Bab'us Selam Mülteci Kampları –Kilis)

Barınma Alanı	Konteyner	Çadır	Aile	Kişi
Bab'us Selam – Eski	100	1.482	1.748	9.445
Bab'us Selam – Yeni	-	1.454	1.621	9.596
Siccu	806	363	1.612	10.003
Reyyan	1.075	202	1.574	9.194
Bab'un Nur	818	491	1.610	8.757
Bab'ul İman	1.145	78	1.406	8.030
Şemmarin	700	230	930	5.470
Mukaveme	-	4.085	4.500	26.296
Toplam	4.644	8.358	15.001	86.791

Kaynak: (İHH, 2012-2018).

Tablo 22 ve 23 incelendiğinde İHH'nın Suriye içerisinde kurduğu ve işletmesine devam ettiği kamp sayısı 23'tür. Bu kampların içerisinde 4.644 konteyner ve 12.235 çadırda toplamda 18.878 aile, 107.778 kişi yaşamaktadır. Kamplarda bulunan toplam çadır sayısı 12.235 toplam konteyner sayısı ise 4.644'tür. Kurulan kamplar içerisinde yaşayan kişi sayısı en fazla olan kamp 26.296 kişi sayısı ile Mukaveme kampıdır. Mukaveme kampını takip eden en fazla kişinin barındığı ikinci kamp ise 10.003 kişi ile Siccu kampıdır. Bu kamplarda yaşayanların her türlü temel ihtiyaçları İHH tarafından sağlanmaktadır.

3.2.1.4. Yetim koruma faaliyetleri

Suriye savaşından en fazla etkilenen kesim çocuklardır. Raporlara göre Suriyeli her 3 çocuktan birisi, yani yaklaşık olarak 4 milyon çocuk çatışmaların başlamasından sonra hayata gelmiştir. Suriye'de 600 binden fazla çocuğun yetim kaldığı tahmin edilmektedir. Hâlihazırda hem Suriye içerisinde hem de komşu ülkelerde mülteci olarak hayatını devam ettiren 8,4 milyon çocuk savaşın etkilerini yaşamaya devam etmektedir. Bu çocukların

çoğunluğu eğitim, gıda, sağlık, psikolojik yardım gibi insani konuda yardıma muhtaç şekilde hayatlarını devam ettirmektedirler (İHH, 2012-2018).

İHH, Suriye içerisindeki 10bin yetim çocuğun, barınma, sağlık, eğitim, gıda ve giyim ihtiyaçlarını Yetim Sponsorluk Sistemi aracılığı ile karşılamaktadır. Ayrıca, Türkiye içerisindeki 2.400 Suriyeli çocuk yine Yetim Sponsorluk Sistemi'ne dâhil edilerek ihtiyaçları karşılanmaktadır.

İHH, Suriye'de eşini kaybeden kadınların geçimlerini sağlayabilmesi için 2 adet terzihane kurmuştur. Buralarda çalışarak geçimlerini sağlayan kadınlar meslek sahibi edindirilmiştir.

İHH tarafından Suriyeli yetim çocuklar için 13 yetim evi açılmıştır. Ayrıca, İHH Katarlı bir kuruluş olan RAF ile birlikte 990 çocuğun barınabileceği çocuk yaşam merkezi inşa etmiştir. 2 Temmuz 2015'te temeli atılan RAF-İHH Çocuk Yaşam Merkezi 2 yıl süren inşaat çalışmasının ardından 18 Mayıs 2017 günü hayata geçmiştir. Merkez 100 dönüm arazi üzerine kurulmuştur. 350 mt2 alana sahip 55 evin her birisi 18 çocuk kapasitelidir. Bünyesinde üç okul, cami, sağlık ocağı, oyun alanları, kültür merkezi, kapalı spor salonu, rehabilitasyon merkezi, poliklinik binası, sanat atölyeleri, ekim amaçlı tarlalar, mesire alanı ve zeytinlik bulunan yaşam merkezi sayesinde yardıma muhtaç çocukların bedeni ve ruhi yönden sağlıklı ve donanımlı bir şekilde yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (İHH, 2012-2018).

3.2.1.5. Sağlık ve hijyen alanındaki çalışmalar

Savaşla birlikte Suriye'de insanların yerlerinden edilmesi gerçeğinin yanında en tabii hak olan sağlık hizmetleri de tehdit altına girmiştir. Yüzlerce sağlık merkezi ve hastaneler bombardımanlar sebebiyle kullanılamaz hale gelmiştir. Birçok doktor hayatını kaybetmiştir. Öyleki ilaç yetersizliği nedeniyle ameliyatlar hastalar uyuşturulmadan yapılır hale gelmiştir.

Bu kapsamda İHH Suriyelilerin sağlık ve hijyen ihtiyaçlarını karşılamak için savaşın başlangıcından bu yana sürekli olarak ilaç temini sağlamakta, sağlık taramaları gerçekleştirmekte ve gerekli durumlarda gönüllü doktorlar aracılığı ile ameliyatlar gerçekleştirmektedir. Mültecilere hizmet sağlayan birçok hastaneye tıbbi donanım, medikal malzeme ve jeneratörler sağlamaktadır.

İHH Suriyelilerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla, 7 sağlık tesisi, 2 fizik tedavi merkezi ve 1 yaşlı bakım evi kurmuştur. Savaşta uzuvlarını kaybeden mağdurlar için 3 protez merkezi kurmuştur. Bu merkezlerde 350 hasta muayene edilmiş bu hastaların 270'ine protez sağlanmıştır. Ayrıca aylık bine yakın kişinin hizmet aldığı 1 fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezinin kurulumu desteklenerek bu merkeze dönemsel olarak yardımlar aktarılmaktadır (İHH, 2012-2018).

İHH'ya ait Kurtarma ve İtfaiye ekipleri aracılığı ile 233 kişi bombardıman sonucu enkaz altında kalan kişilerin canlı olarak kurtarılması sağlanmıştır. Bölgeye yine İHH tarafından 683 adet ambulans ve hasta nakil araçları ulaştırılmıştır. Tıbbi malzeme ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için ayda 1.5 ton sargı bezi üretebilen bir sargı bezi fabrikası İHH tarafından kurulmuştur.

Tablo 24. İHH Tarafından Suriyeliler için Sağlanan Hijyen ve Sağlık Malzemeleri (2012-2018)

Yıllar	İlaç, Tıbbi Malzeme ve Cihaz (adet)	Hijyen ve Temizlik Malzemesi (adet)
2012	961.815	155.020
2013	983.313	346.388
2015	2.238.380	1.441.796
2015	1.444.070	798.089
2016	1.132.911	801.639
2017	1.208.482	737.448
2018	906.390	194.801
Toplam	8.875.361	4.475.181

Kaynak: (İHH, 2012-2018).

Tablo 24 incelendiğinde İHH tarafından Suriyeli ihtiyaç sahipleri için 8.875.361 adet ilaç-tıbbi malzeme-cihaz yardımları ulaştırılmıştır. Hijyen ve temizlik için ise 4.475.181 adet malzeme yardımı gerçekleştirilmiştir. Temizlik noktasında ayrıca 36 su kuyusu, 16 su deposu, 780 mobil tuvalet, 640 seyyar banyo ve 2 arıtma tesisi ünitesi açılmıştır.

3.2.1.6. Eğitim alanındaki faaliyetler

Sağlığın yanı sıra Suriye’de çöken diğer bir alanda eğitimidir. Uluslararası güçler tarafından milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine, binlerce çocuğun da yetim kalmasına sebep olunan Irak İşgali sonrasında ortaya çıkan terör olayları, eğitimsiz kalan nesillerin kullanılması ile gerçekleşmiş ve Ortadoğu tam bir ateş çemberi haline dönüşmüştür. Bir türlü sonuçlanamayan Suriye Savaşı ’da gelecekte muhtemel çatışma ve olayların ortaya çıkmasına sebep olabilir (Öztürk, 2015: 114).

Eğitimsizlik sorununa çözüm olabilmek ve bu sorunla mücadele edebilmek için İHH Suriye içerisinde okullar açmakta, öğrencileri maddi ve manevi yönden desteklemekte ve eğitim materyallerinin karşılanmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda Suriye’de İHH eğitim alanında, 1 üniversite, 35 okul, 6 anaokulu ve 1 sağır dilsiz görme engelli okulu açmıştır. Savaş nedeniyle zarar gören 71 okulun onarımını gerçekleştirmiş, 347 okuldaki 350 binden fazla öğrencinin eğitim ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu öğrencilere toplamda 4.074.518 adet kitap, çanta ve kırtasiye ürünleri ulaştırılmıştır. Manevi değerleri destekleme amacıyla 300 bin kişiye ulaşılmış, hafızlık eğitimi alan 20 bin çocuğa destek verilmiştir. Hafızlık eğitimi alan bu çocuklardan 474’ü hafızlığı tamamlamıştır (İHH, 2012-2018).

İHH 2015 yılında Suriye’nin kuzeyindeki Azez kentinde Şam Üniversitesi’nin temellerini atmıştır. 2016 yılında eğitime başlayan, bin öğrencinin eğitim gördüğü üniversite yaklaşık olarak 5 dönüm arazi üzerine inşa edilmiştir. Üniversite’de Mühendislik Fakültesi, Siyasal Bilimler Fakültesi, Hukuk ve İlahiyat Fakültesi, İşletme ve Ekonomi Fakültesi olmak üzere 4 fakülte bulunmaktadır. Savaş koşullarının zor şartların rağmen eğitime ara vermek istemeyen gençler her açıdan desteklenmektedir. Üniversite’de okuyan öğrencilere yurt hizmeti sağlanmakta ve eğitim burslu olarak verilmektedir.

Suriye’deki savaş, insanların kendi başlarına hayatlarını devam ettirebilme imkânlarını ve mesleklerinin de elinden almıştır. Çoğunluğu mülteci durumuna düşen halkın, tekrardan yerleşik düzene geçebilmesi ve kimseye muhtaç olmadan yaşayabilmeleri için İHH üniversite ve okul hizmetleri dışında Suriye içerisinde özellikle gençlerin, okula gidemeyen yetişkinlerin ve engellilerin faydalanabileceği meslek edindirme kursları açmıştır. Ebelik,

hemşirelik, dikiş, muhasebe, fizyoterapi, tamirat ve sıhhi tesisat gibi alanlarda açılan kurslardan şimdiye kadar 11 bin kişi faydalanmıştır. Ayrıca savaş öncesinde meslek sahibi olan insanların normalde olduğu gibi mesleklerini icra edebilmeleri ve azda olsa aile bütçelerine fayda sağlayabilmeleri için ihtiyaç duydukları malzeme, ürün, canlı hayvan ve mekânlarda sağlanmaktadır.

3.2.1.7. “Halep’e Yol Açın” konvoyu

2016 yılının son döneminde Suriye rejimi ve destekçileri tarafından kuşatma altına alınan Halep’te insani yardımların girişlerine dahi izin verilmemiştir. Büyük bir katliama maruz kalma tehlikesi yaşayan Halep’teki sivillere yönelik insani bir koridor açmak amacıyla İHH’nın çağrısı ve organizasyonu ile yola çıkan “Halep’e Yol Açın” konvoyuna 5 binden fazla araç ve 40 bin yolcu katılmıştır. Türkiye’nin dört bir yanından Halep’te mahsur kalan sivillere ulaştırılmak üzere 1.208 acil yardım tırı hazırlanmıştır. Konvoy katılanların yanlarında getirdikleri acil yardım malzemeleri ile birlikte toplanan bu yardımlar güvenli bölgelere tahliye edilen mültecilere yüzlerce gönüllü ile birlikte ulaştırılmıştır. Mülteciler için yeni inşa edilmiş çadır kentlere temel gıda malzemelerinin yanı sıra temizlik ürünleri, kışlık elbise ve ayakkabılar, battaniyeler ve çadırlar ulaştırılmıştır (İHH, 2012-2018).

Konvoy güzergâhı üzerindeki illerin hepsinde, Halep’teki saldırıları protesto etmek amacıyla eylemler gerçekleştirilmiştir. Konvoyun son durağı olan Cilvegözü sınır kapısında bir basın açıklaması gerçekleştirilmiştir. Basın açıklamasında katliamların durdurulması ve insani yardım koridoru açılarak bu yardımların ulaştırılması çağrısı yapılmıştır (<https://www.ihh.org.tr/video/halepe-yol-acin-bombalanan-insanligimizdir>).

İHH, Birleşmiş Milletler ve diğer paydaşların insani diplomasi görüşmeleri ile birlikte Türkiye’nin girişimleri sonucu 45 bin kişi güvenli bölgelere aktarılmıştır. “Halep’e Yol Açın” konvoyunun dünya kamuoyunda geniş bir yer bulması ile birlikte, BM Özel Suriye Temsilcisi Staffan de Mistura’nın danışmanı Jan Egeland, Suriye’deki ateşkes ve tahliyeler için başta İHH olmak üzere, tüm Türk Sivil Toplum Kuruluşları bu tahliye işleminde çok önemli işlere imza atıyor açıklamasını yapmıştır.

3.2.2. Türkiye Kızılay Derneği

3.2.2.1. Suriye insani yardım operasyonu

Suriye krizinin ve karışıklıkların her geçen gün daha fazla içinden çıkılmaz bir hal alması ile birlikte Türk Kızılay’ı tarafından Suriye Krizi Sınır Yardım Operasyonları ilk olarak Hatay’ın Yayladağı ilçesinde 2012 Ağustos ayı itibari ile başlatılmıştır.

Türk Kızılay’ı Suriye’deki krizden etkilenen ihtiyaç sahiplerinin talepleri üzerine sınırda yürüttüğü insani yardım faaliyetlerini, krizin şiddetinin her geçen gün daha fazla artması üzerine, Uluslararası İnsancıl Hukuktan doğan hak ve görevleri doğrultusunda arttırarak devam ettirmiştir (Kızılay, 2019).

Suriye’de yaşanan savaş nedeni ile yerlerinden edilmiş Suriyeli vatandaşların Suriye toprakları içerisindeki kampların oluşması için 125.000 kişiye barınma yardımı ulaştırılmış ve düzenli olarak temel ihtiyaçlarının temin edilmesi sağlanmıştır.

Türk Kızılay'ı Türkiye-Suriye sınırı boyunca Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin illerinde oluşturduğu 14 Sınır Yardım Noktasında ulusal ve uluslararası kurum, kuruluş ve şahısların insani yardım malzemesi bağışlarını kabul ederek Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır. Bunun yanı sıra yurtdışından hava, deniz ve karayoluyla gelen ihtiyaç malzemelerini gümrük, liman ve hava alanlarında kabul ederek Sınır Yardım Noktalarından Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır (Türk Kızılayı, 2019).

Oluşturulan Sınır Yardım Noktaları devam eden çatışma halleri ve göç hareketlerine göre sınır kapılarının çalışma durumları değişme gösterebilmektedir.

Tablo 25. Türk Kızılay'ı Tarafından Suriye Sınırında Oluşturulan Sınır Yardım Noktaları ve Durumları (2018)

Sınır Yardım Noktalarının Bulunduğu İller	Açık	Kapalı	Sınırlı
HATAY	Cilvegözü	Yayladağı	Şanlı
		Bükülmez	Zeytinalı
KİLİS	Öncüpınar		Gülbaba
	Çobanbey		
GAZİANTEP	Karkamış		
ŞANLIURFA		Mürşitpınar	
		Akçakale	
		Ceylanpınar	
MARDİN		Şenyurt	
		Nusaybin	

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2019).

Tablo 25'e bakıldığında Hatay'da 5, Kilis'te 3, Gaziantep'te 1, Şanlıurfa'da 3 ve Mardin'de 2 olmak üzere 14 ayrı Sınır Yardım Noktası Türk Kızılay'ı tarafından oluşturulduğu görülmektedir. Bu noktaların Hatay'da bulunan Cilvegözü noktası, Kilis'te bulunan Öncüpınar noktası ve Gaziantep'te bulunan Karkamış noktası açık durumdadır. Yayladağı, Bükülmez, Mürşitpınar, Akçakale, Ceylanpınar, Şenyurt ve Nusaybin kapıları güvenlik ve çeşitli nedenler ile kapalı durumdadır. Şanlı, Zeytinalı ve Gülbaba kapılarından ise sınırlı olarak sevkiyat gerçekleştirilmektedir.

Suriye vatandaşlarına insani yardım malzemesi dağıtım faaliyetleri, Suriye tarafından gelen talepler üzerine Valilikler aracılığı ile belirlenen kişilere Türk Kızılay'ı Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu Ülke Alan Koordinatörlüğü ve Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü tarafından devam ettirilmektedir.

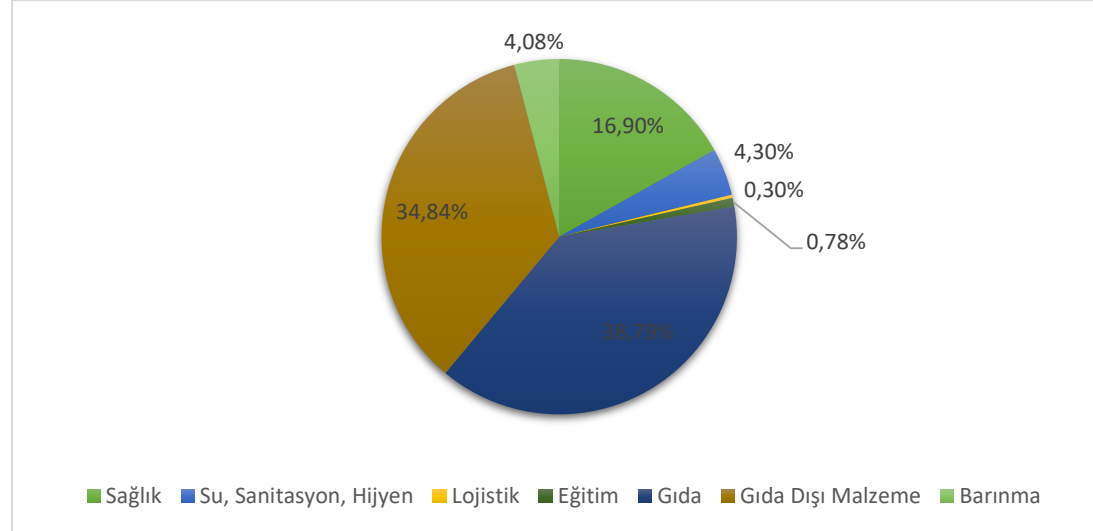
Tablo 26. Türk Kızılay'ı Tarafından Yapılan Sınır Yardımları Sevkiyatı Kalemleri ve Tutarları 2012-2019

Yardım Türü	Toplam Miktar	Toplam Fiyat (TL).
Barınma (Çadır vb.)	103.150	111.037.522,64
Eğitim Malzemesi	3.477.839	21.346.533,63
Gıda Malzemesi	528.085.678	1.055.355.448,70
Gıda Dışı Malzemeler	91.034.792	947.810.882,86
Lojistik	117	8.173.781,74
Sağlık	129.943.565	459.717.435,79
Su-Sanitasyon-Hijyen	26.161.564	117.010.666,72
Toplam	778.806.705	2.720.452.272,08

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2019).

Tablo 26'ya göre Türk Kızılay'ı tarafından sınıra yapılan insani yardım malzemeleri toplam değeri 2.720.52.272,08 TL'dir. Bu yardımların içerisinde 1.055.355.448,70 TL ile en büyük payı Gıda Malzemeleri almıştır. En düşük pay ise 8.173.781,74 TL ile Lojistik yardımları için verilmiştir.

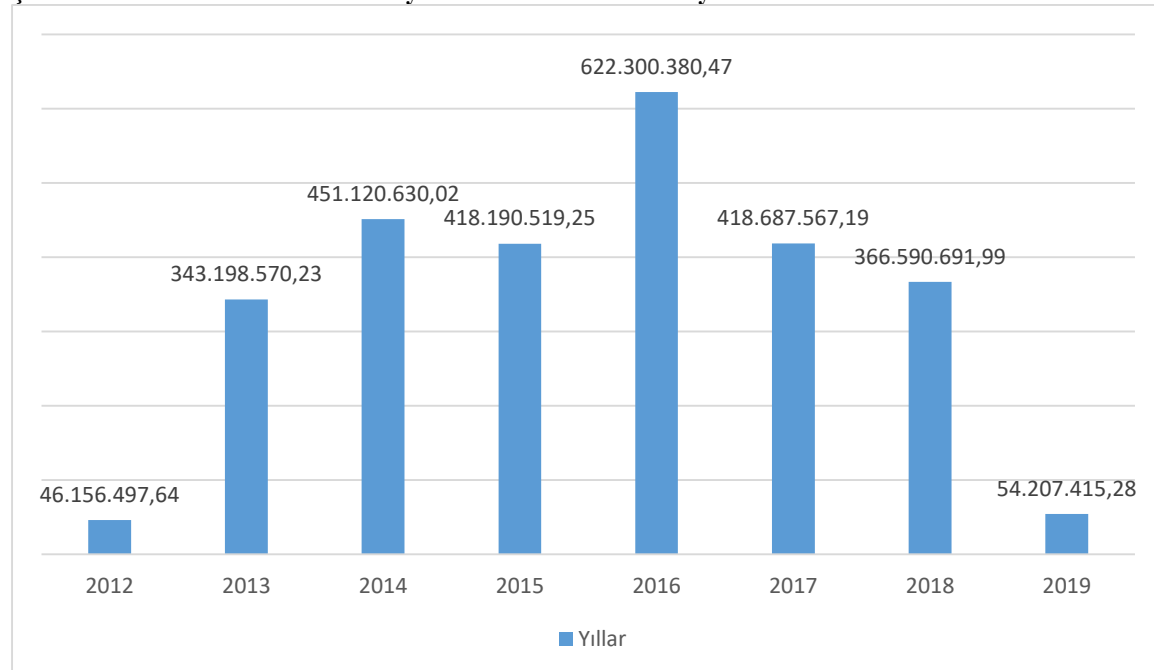
Şekil 7. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri Sektör Yüzdeleri

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2019).

Şekil 7'de Türk Kızılayı tarafından Suriye'deki savaştan etkilenerek mağdur ve yoksul duruma düşen mülteciler için gerçekleştirilen yardımların sektörlere göre yüzdelik payları gösterilmiştir. Oranlar incelendiğinde yardımların %38,79 ile en büyük kısmı gıda ihtiyaçlarına yönelik gerçekleştirilmiştir. Gıda ihtiyaçlarının hemen arkasından da en fazla oranda gerçekleştirilen yardımlar Gıda Dışı Malzemeler (Giyim, Battaniye, Yatak vb.) üzerine olmuştur. Bu oran ise %34,84'tür. Gerçekleştirilen yardımların oranları arasındaki en düşük pay %0.30 oranıyla Lojistik alanında olmuştur.

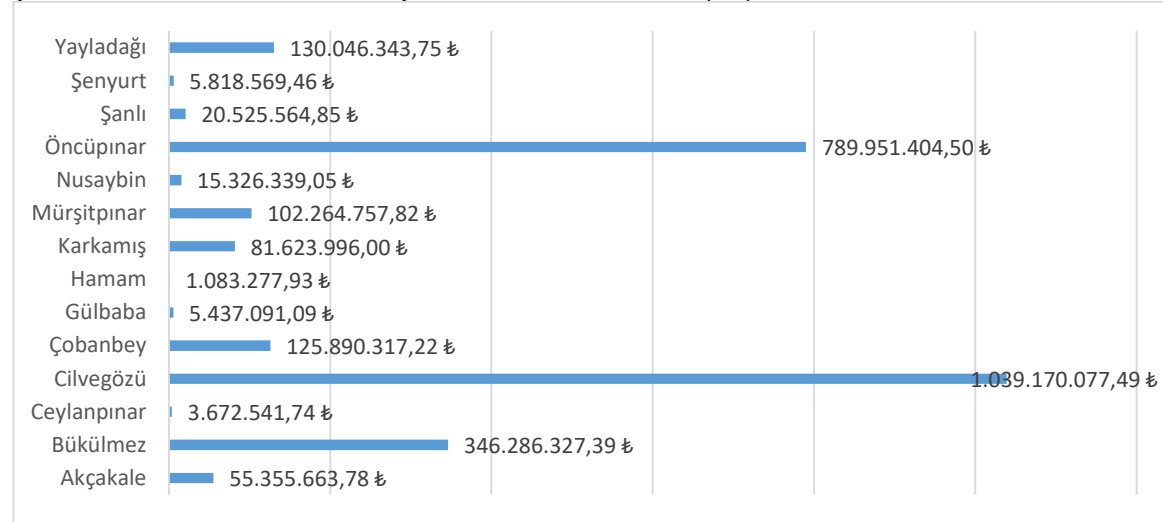
Şekil 8. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri Yıllara Göre Sevkiyat Tutarları 2012-2019

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2019).

Şekil 8’de görüldüğü üzere, Türk Kızılayı’ı tarafından gerçekleştirilen Sıfır Noktası Yardım Faaliyetlerinin zirve yaptığı yıl 622.300.370,47 TL ile 2016 yılı olmuştur. 2016 yılı öncesinde yıllara göre inişli çıkışlı değişkenlik gösteren sevkiyat tutarları 2016 yılı sonrasında sürekli olarak düşüş göstermektedir. Sıfır Noktası Yardım Faaliyetleri Sevkiyatlarının başlangıcı 2012 yılında toplam tutar 46.156.497,64 TL iken 2019 yılında bu güne kadar gerçekleştirilen sevkiyatların tutarı da 54.207.415,28 TL olmuştur.

Şekil 9. Sıfır Noktası Yardımları İşlem Hacimleri 2012-2019 (TL)

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2019).

Şekil 9 incelendiğinde Sıfır Noktası Yardımlarının işlem hacminin en fazla olduğu sınır kapısı 1.039.170.077,49 TL ile Cilvegözü’dür. Cilvegözü sınır kapısını 789.951.404,50 TL ile Öncüpınar sınır kapısı takip etmektedir. Sıfır Noktası Yardımlarının işlem hacminin en düşük olduğu sınır kapısı ise 1.083.277,93 TL ile Hamam sınır kapısıdır.

Tablo 27. Sıfır Noktası Yardımları Bağışçı Değerleri

Bağışçı	Sevkiyat Tutarı (TL)	Sevkiyat Payı (%)
AFAD	41.451.538,21	1,53%
Bireysel Yabancı	17.163.721,14	0,63%
Bireysel Yerli	31.493.924,66	1,16%
Firma Yabancı	888.772,10	0,03%
Firma Yerli	91.460.152,98	3,36%
Kızılay	151.752.856,93	5,58%
Kurumsal Yabancı	54.171.753,79	1,99%
STK Yabancı	1.107.759.032,55	40,72%
STK Yerli	892.849.267,21	32,82%
TOPLAM	2.720.452.272,08	100%

Kaynak: (Türk Kızılayı, 2019).

Türk Kızılayı’nın Sıfır Noktası Yardımları kapsamında Suriyeli ihtiyaç sahiplerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu yardımlar yurt içinden ve yurt dışından bireysel, kurumsal, STK’lar ve firmalar olarak birçok farklı bağışçı tarafından sağlanmıştır. Tablo 27’yi incelediğimizde bu bağışları gerçekleştirenlerin yapmış oldukları bağış miktarları ve toplam bağış miktarı içerisindeki yüzdelik oranları görülmektedir. Bağışçılar arasında en yüksek tutarı yabancı sivil toplum kuruluşlarının sağladığı görülmektedir. Yabancı sivil toplum kuruluşlarının toplam bağış miktarı 1.107.759.032,55 TL’dir. Bu rakam toplam bağış rakamının %40,72’lik kısmına tekabül etmektedir. Bu bağışlar kapsamında yerli sivil toplum

kuruluşlarının toplam bağış miktarı da 892.849.267,21 TL'dir. Bu rakamda toplam bağış miktarının %32,82'lik kısmını oluşturmaktadır. Yardımları sağlayan bağışçılar arasında en düşük rakam yabancı firmalar tarafından gerçekleştirilen 888.772,10 TL'lik kısımdır. Bu miktar toplam bağış miktarının yalnızca %0,03'lük kısmını oluşturmaktadır. Sıfır Noktası Yardımları kapsamında gerçekleştirilen bağışlar ve bağışçılar incelendiğinde, toplam bağış miktarının %57'lik kısmı yerli bağışçılar tarafından gerçekleştirilmişken, %43'lük kısmı da yabancı bağışçılar tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir.

3.2.2.2. Kızılaykart programı

Kızılay Kart, Türkiye'de Geçici ya da Uluslararası Koruma altında ve İkamet kapsamında yaşamakta olan yabancılara yönelik, ülke genelindeki tüm POS makineleri ve ATM'lerde kullanılabilen nakit temelli yardım aracıdır. 3 farklı uygulama ile kullanıcılara hizmet vermektedir. Bunlar, Kamp İçi Uygulama, Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardımı (SUY) ve Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY)'dir (<http://kizilaykart-suy.org>).

Kamp İçi Uygulama; Kızılay Kartı Programı kapsamında sınır kamplarında kullanılmak üzere başlanılan uygulamadan, Ceylanpınar, Harran, Malatya, Kahramanmaraş, Cevdetiye ve Adana kamplarında yaşayan 90.659 Suriyeli faydalanmıştır. Yükleme yapılan kart sayısı 19.623 bu kartlara yüklenen toplam miktar ise 578 milyon TL'dir. Kızılaykart Kamp İçi Uygulama imkânlarından faydalanan kişilerin %50 si kadınlardan ve yine %50'side erkeklerden oluşmaktadır. (Türk Kızılayı, 2019).

Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY); Avrupa birliği tarafından fonlanmakta olup, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, Türk Kızılay'ı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. SUY; Türkiye içerisinde Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma altında yaşayan, 99 ile başlayan kimlik kartına sahip ve yardıma ihtiyacı olanlara, yardıma muhtaçlık değerlendirmesi sonucunda Kızılaykart aracılığı ile nakit yardımı verilmesidir. Program, Türkiye genelinde kamp dışında hayatını devam ettiren sığınmacılar ve mültecilerin gıda, barınma, giyim gibi temel ihtiyaçlarını onurlu bir biçimde karşılamalarını amaçlamaktadır (<http://kizilaykart-suy.org>).

SUY programındaki demografik kriterler şu şekilde sıralanabilir;

- 18-59 yaş aralığında bireylerin bulunmadığı ve 60 yaş üzerindeki kişi sayısının en az 1 olduğu haneler,
- En az 1 engelli birey olan haneler,
- Tek kadından oluşan ve başka üyesi olmayan haneler,
- 18 yaş altı en az 4 bireyin yaşadığı haneler, (<https://alo183.ailevecalisma.gov.tr>).

Ödeme işlemlerindeki sorumluluk Kızılay'a ait olup, hak sahiplerine ödemeler Kızılaykart aracılığı ile halk bankası üzerinden gerçekleştirilir. Kişi başına aylık 120 TL olmak üzere ayda bir kere ödeme yapılır (<https://alo183.ailevecalisma.gov.tr>).

SUY kapsamında Suriye'deki savaş sonucunda yoksullukla mücadele etmek zorunda kalan Suriyeliler için toplamda 2019 Şubat ayı için 231 milyon TL, 2016-2019 yılları arasında ise toplamda 3,6 milyar TL yardım gerçekleştirilmiştir. SUY'dan yararlananların sayısı Şubat 2019 itibarı ile 1.545.674 birey ve 6.638 Ağır Engelli Birey olmak üzere toplamda

1.552.312 kişidir. Kızılaykart SUY programı kapsamında Şubat 2019’a ait yükleme miktarı 231.547.480,00 TL, programın başlangıcı olan 2016 Aralık ayından itibaren yapılan toplam ödeme ise 3.604.319.180,00 TL olmuştur (Türk Kızılayı, 2019).

Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY); 2003 yılından beridir Türk ailelerin yararlandığı program, 2017 yılında Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Kızılay’ı iş birliği ile Suriyeli ve diğer mülteci çocukların eğitim ve öğrenimlerinin devamlılığını sağlayabilmek amacıyla genişletilmiştir.

Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY) Norveç Hükümeti ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından da desteklenmiş ve Avrupa Birliği İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü’nün 34 milyon Avro tutarındaki finansal desteği ile uygulamaya konulmuştur. Program kapsamında öncelikli hedef öğrenim hayatını sürdüren mülteci çocuk sayısını arttırmaktır (<https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/>).

Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında Ocak 2019 itibari ile 487.089 çocuk faydalandırılmıştır. ŞEY programı kapsamında son ödeme dönemi olan 2019 Ocak itibariyle yapılan toplam ödeme 280.235.880 TL’dir. Toplam 487.089 olan faydalanan sayısının %85,5’lik kısmına tekabül eden 416.347 kişisi Suriye savaşı nedeniyle mağdur duruma düşen mültecilerdir. (Türk Kızılayı, 2019).

3.2.2.3. Kızılay çocuk programları koordinatörlüğü

Mayıs 2013’te Türk Kızılay’ı ile Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) arasında imzalanan iş birliği çerçevesinde “Suriye Acil Durum Müdahalesi Kapsamında Çocuk Programları” hayata sokulmuştur. Proje kapsamında 13 geçici barınma merkezi, 15 toplum merkezi, 7 mobil yapı ve 3 çocuk ve gençlik merkezinde açılan çocuk dostu alanlar ile 4-18 yaş arası savaştan etkilenmiş Suriyeli çocuk ve gençlere yönelik tamamlayıcı eğitim ile eğlendirici ve beceri geliştirici faaliyetler gerçekleştirilmektedir (<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/2224>). Proje ile birlikte Türkiye’de geçici koruma altında yaşayan Suriyeli çocukların bulundukları topluluk içerisinde uyum süreçlerinin desteklenmesi, yaşamlarına istikrar ve süreklilik anlayışının yeniden adapte edilmesi hedeflenmektedir. Program kapsamında yetiştirilen gönüllü sayısı 2013-2019 yılları arasında toplamda 3.471 kişi olmuştur. Programdan faydalanan kişi sayısı 448.499, program kapsamında gerçekleştirilen çocuk etkinliği sayısı ise 1.849.961’dir.

3.2.2.4. Kızılay toplum temelli göç programları koordinatörlüğü

Türk Kızılay’ı, ilk toplum merkezini yereldeki işbirlikçileri ile birlikte 20 Ocak 2015’te Şanlıurfa’da açmıştır. Mevcut durumda Şanlıurfa, İstanbul (Anadolu ve Avrupa Yakası), Konya, Ankara, Kilis, Bursa, İzmir, Adana, Mersin, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş ve Mardin’de bulunan 15 toplum merkezi ağırlıkta sığınmacı nüfusa hizmet vermektedir. Toplum Merkezileri aracılığı ile eğitim faaliyetleri, yönlendirme hizmetleri, geçim kaynağı geliştirme çalışmaları, beslenme ve sağlık hizmetleri, sosyal etkinlikler, savunuculuk ve koruma faaliyetleri, gönüllülük faaliyetleri, sosyal uyuma yönelik çalışmalar gerçekleştirilmekte ve çocuk dostu alanlarla yeni nesillere katkı sağlanmaktadır (Türk Kızılayı, 2019).

Koruma Programı; Toplum Merkezleri aracılığıyla, insani kriz içeren durumlarda kişi veya gruplara yönelik şiddet, zorlama, istismar durumları; insanlığın insancıl ilkeleri, tarafsızlık, bağımsızlık ve uluslararası hukuk ve özellikle uluslararası insan hakları çerçevesinde ele alınmakta, kişilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek ve farkındalığı arttırmak amacıyla kapsayıcı çalışmalar yapılmaktadır.

Psikososyal Destek ve Sağlık Programı (PSS); Suriye’deki savaş sonucu mağdur duruma düşen ve Türkiye’ye sığınmak durumunda kalan Suriyelilerin sosyal işlevlerini yeniden kazanabilmeleri ve göç sonrası yaşanması muhtemelen olumsuz psikolojik etkilerle başa çıkma mekanizmalarını güçlendirebilmelerini ve hızla eski yaşantılarına geri dönmelerini amaçlayan Psikososyal Destek ve Sağlık Programı’ndan şimdiye kadar 210.675 birey faydalanmıştır. Bu kapsamda sığınmacı nüfusun psikososyal kaynaklara erişebilmeleri için tüm aktiviteler toplum katılımı hedeflenmiş, sağlık alanında koruyucu ve önleyici hizmetler geliştirilmiş ve hedef grubun sağlık imkânlarına ulaşımı noktasında destek sağlanmıştır. (Türk Kızılayı, 2019).

Sosyal Uyum Programı; Toplum Merkezlerinde sportif, kültürel, sanatsal, gönüllülük vb. alanlarda çalışmalar, broşür, seminer ve video gibi farklı materyaller aracılığı ile ev sahibi ve göçmen topluluğun bilgilendirilmesi gibi faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Sosyal uyumun güçlendirilerek ayrılıkların giderilmesi amacı ile sosyal ve kültürel alanlarda birçok faaliyetler gerçekleştirilerek tarafların bir araya gelmeleri sağlanmaktadır. Sosyal Uyum Programı ile amaçlanan;

- Suriye’deki savaş sonucu göçmen durumuna düşmüş topluluklar ile yerel halkın dostane ilişkiler geliştirmesi,
- Sığınmacılara yönelik oluşan önyargıların ortadan kaldırılarak, olumlu tavır ve tutumların pekiştirilmesi,
- Topluluk katılımı ve Hesap Verilebilirlik çalışmaları kapsamında yerel halk ile sığınmacıların Toplum Merkezleri faaliyetlerinde karar alıcı bir seviyeye gelmesidir.

3.2.2.5. Diğer projeler

Kızılay Toplum Merkezleri dışında işbirliği noktasında birliktelik sağlanan kurumlar ile ortak bir görüşe varılarak muhtaç durumda olanların ihtiyaçlarına yönelik farklı projelerde gerçekleştirilmektedir.

Türkiye’deki Mültecilerin Koruma İhtiyaçlarının Karşılanması Projesi (HIP); Proje kapsamında Türk Kızılayı Uluslararası Kızılhaç Kızılay Dernekleri Federasyonu desteği ve Avrupa Sivil Koruma ve İnsani Yardım Genel Müdürlüğü (ECHO) fonu ile 15 ilde Türkiye’deki Sığınmacıların Koruma İhtiyaçlarının Karşılanması projesi hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında 8.463 kişi faydalandırılmıştır (Türk Kızılayı, 2019).

Ulucanlar Aşevi Projesi; Türk Kızılay’ı Ankara Şubesi tarafından 1919 yılından bu yana ihtiyaç sahibi insanlara günlük öğün sağlanmaktadır. Bu kapsamda bölgede bulunan mültecilerde hizmet verilebilmesi açısından Ulucanlar Aşevi, IFRC finansal desteği ile restore edilmiştir. Öncesinde günlük olarak 500 ile 2000 kişi arasında hizmet veren aş evi

restore sonrasında günlük 5000 kişiye hizmet verebilecek kapasiteye ulaşmıştır. (<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2877>).

Türk Kızılayı Sağlık Eğitim Merkezi; Savaş mağduru Suriyeliler ve yerel halk için yüksek kalitede sağlık eğitim seminerlerine erişimin artırılması amacıyla, IFRC'nin desteği ile Şanlıurfa ve Konya'da Sağlık Eğitim Merkezleri oluşturulmuştur. Temel sağlık ve hijyen konularındaki bilgilere ve sağlık hizmetlerine ulaşabilmeleri için Arapça materyal ve eğitimler gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan bu merkezler aracılığı ile 18.611'i Konya'da, 21.045'i Şanlıurfa'da olmak üzere toplamda 39.656 kişiye ulaşılmıştır (Türk Kızılayı, 2019).

3.2.3. Deniz Feneri Derneği

Deniz Feneri Derneği 2011 yılında Suriye'de başlayan iç karışıklık nedeniyle o günden itibaren evlerini terk etmek zorunda kalmış veya terk edemeyerek ülke sınırları içerisinde yaşamlarını devam ettirmeye çalışan yoksul ihtiyaç sahiplerine yönelik birçok alanda faaliyetler gerçekleştirmektedir. Çalışmamızda Deniz Feneri Derneği'nin Suriye İç Savaşı nedeniyle yoksul duruma düşen Suriyelilere yönelik faaliyetleri 2013-2018 yılları arasında incelenmiştir.

Deniz Feneri Kilis, İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Mardin ve Antalya'da savaş dolayısı ile mülteci durumuna düşmüş Suriyelilere ilaç, gıda, giyim, ev eşyası, eğitim malzemesi, temizlik malzemesi vb. birçok alanda yardımlar ulaştırmaktadır. Dünya üzerindeki 20 farklı ülkeden 37 farklı kişi ya da kuruluş yardımlarını ulaştırmak için tercihlerini Deniz Feneri Derneği'nden yana kullanmıştır (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/).

Tablo 28. Deniz Feneri Derneği'nin Suriye İçerisinde Yardım Ulaştırdığı Bölgeler, Kamplar, Hastaneler ve Bu Noktalara Gönderilen Yardım Kalemleri

Gönderilen Yardım Kalemleri	Yardımların Ulaştırıldığı Bölgeler	Yardımların Ulaştırıldığı Hastaneler	Yardımların Ulaştırıldığı Kamplar
Adak ve Kurban Eti	Agtrin	Mera	Al Bab
Ambulans	Bavharta	Sandara	Babu's Selam
Nakit Para	Boztepe	Savran	Dayr Hafir
Bebek Maması	Cibrin	Üsame Ablak	İdlip Atme
Eğitim Malzemesi	Dabeg		Maskana
Ev Eşyası	Halep		Menbij
Giyim Eşyası, Kumaş	İdlip		
Gıda Malzemesi	Lazkiye		
Hastane Ekipmanları	Munbuç		
Tüp, Isıtıcı	Sandara		
Jeneratör, Kömür, Soba	Savran		
Barınma	Tal Seer		
Tıbbi ve Medikal	Tat Humus		

Kaynak: (<http://www.denizfeneri.org.tr>).

Tablo 28'de Deniz Feneri Derneği tarafından Suriye İç Savaşı nedeniyle yoksul kalmış Suriyelilere yönelik gönderilen yardım kalemleri ve bu yardımların ulaştırıldığı bölgeler, hastaneler ve kamplar listelenmektedir. Deniz Feneri Derneği'nin Suriye'deki savaş mağdurlarına yönelik göndermiş olduğu yardımlar Kilis Öncüpınar, Hatay Cilvegözü,

Hatay Yayladağı, Gaziantep Karkamış ve Şanlıurfa Akçakale sınır kapılarından geçirilerek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır.

3.2.3.1. Giyim yardımları

Deniz Feneri Derneği tarafından bölgedeki gelişmeleri takip edebilmek amacıyla kurulan Kilis Ofisi aracılığı ile Suriye içine ve civar illerdeki Suriyeli mültecilere çeşitli yardım dağıtımları organize etmiştir. Bu ofis aracılığı ile ofisin kurulduğu ilk 5 ay içerisinde 2.800 Suriyeli aile giyindirilmiştir (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/).

Deniz Feneri Derneği Suriye Savaşı nedeniyle yoksul duruma düşmüş Suriyelilere yönelik giyim yardımları kapsamında çeşitli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaların ilki olarak Irak'ta yaşamlarını sürdüren 10.000 Suriyeli mülteciye giysi yardımı ulaştırmasıdır. 2015'te Türkmendağı'na gerçekleştirilen saldırılar sonucunda mağduriyet yaşayan Suriyelilere 9.563.436 TL değerinde giyim eşyası yardımları Deniz Feneri tarafından gerçekleştirilmiştir (Deniz Feneri Derneği Faaliyet Raporu, 2015). Ayrıca yine 2015 yılında dernek tarafından Hatay ve Kilis'te yaşayan Suriyeli mazlumlara ulaştırılmak üzere 9.860 parça Suriye içerisindeki ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak üzere 1.722 parça giyim eşyası gönderilmiştir (https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/).

2016 yılında Deniz Feneri Derneği tarafından hazırlanan 5 tır aracılığı ile çeşitli yardım malzemelerinin yanı sıra 14.527 giyim eşyası ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. 2018 yılında ise İzmir'den yola çıkan Deniz Fenerine ait yardım tırı içerisinde 20 bin parça giyim eşyası ihtiyaç sahiplerine gönderilmiştir (https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/izmir-den-suriye-ye-yardim-tiri_4359/).

3.2.3.2. Gıda yardımları

2013 Ramazan ayı içerisinde 10.000 Suriyeli aileye 20.000 gıda kolisi ve 10.000 parça temizlik malzemesi ulaştırıldı. Yine 2013 yılında kesilen birçok adak ve kurban etleri ihtiyaç sahibi Suriyeli ailelere ulaştırıldı (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/).

2014 yılında Suriye içlerindeki ve Türkiye sınırları içindeki Suriyelilere ulaştırılmak üzere Deniz Feneri Derneği organizasyonu ile İlim Yayma Vakfı'na ait 3 tır, Deniz Feneri Derneğine ait 2 tır ve MÜSİAD'a ait 1 tır un ve 1100 gıda kolisi gönderilmiştir. Ayrıca MÜSİAD üyesi iş adamlarıyla birlikte Kilis'te yaşayan 150 Suriyeli aileye gıda kolisi yardımı, Kırkhan'da yaşayan 50 ve İskenderun'da yaşayan 50 Suriyeli aileye gıda desteği sağlanmıştır. Gönderilen unların 1 tırı Deniz Feneri Derneği'ne ait Suriyelilere düzenli olarak ekmek dağıtımını gerçekleştiren fırına ulaştırılmıştır. Bunun dışında 1 tır un ve 850 gıda kolisi de Öncüpınar ve Yayladağ üzerinden Suriye içlerinde savaş mağdurlarına gönderilmiştir (https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/hayirserverlerimiz-suriye-halkinin-yaninda_3550/).

2014 yılı içerisinde 60 adet kurban kesimi gerçekleştirilerek tamamı Suriye içerisindeki 616 aileye dağıtılmıştır. Ayrıca yıl boyunca derneğe bağışlanan adak kurbanlarının bir kısmı da Suriye içerisindeki kamplarda kesilerek dağıtılmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/).

2014 yılı Ramazan ayı içerisinde ise Suriye ve Türkiye içerisinde yaşayan mağdurlara 30 bin koli gıda malzemesi yardımı yapılmış, toplamda 425 ton gıda malzemesinden oluşan 17 tır yardımda Türkiye'nin dört bir yanında yaşamakta olan Suriyelilere bayram öncesinde dağıtılmıştır. Ayrıca Birleşik Arap Emirlikleri tarafından finansmanı sağlanan 2.300 koli gıda malzemesi de Suriyeli savaş mağdurlarına ulaştırılmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/haberlarsiv/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/).

2015 yılı içerisinde birçok noktaya dernek tarafından gerçekleştirilen gıda yardımlarının toplam değeri 3.554.466 TL'dir. Bu yardımlara ek Ramazan süresince dağıtılan yardım kolileri, kurban dönemi kesilen kurban hisseleri ve sürekli olarak gerçekleştirilen adak kurban kesimlerinin dağıtımları gerçekleştirilmiştir. Ayrıca İsveç'teki Deniz Feneri bağışçıları tarafından hazırlanan tırlar ile 2 bin koli gıda malzemesi, 3 bin çocuk maması ve bin paket çocuk bezide Halep ve İdlip'teki köylere dağıtılmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/haberlarsiv/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/).

2016 yılında Deniz Feneri Derneği tarafından hazırlanan 5 tır içerisinde 125 ton un ve 14400 lt sıvı yağ Halep'in hemen kuzeyindeki Azez bölgesinde iç savaş sonucu mağdur duruma düşen ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-derneginden-suriyeye-acil-yarim_4278/).

2017 yılında Deniz Feneri Derneği tarafından Suriye ve Türkiye'de yaşamlarını devam ettirmeye çalışan 10.000 Suriyeli aileye gıda dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Dernek tarafından her türlü ihtiyacın karşılandığı ve Azez Bölgesinde 5 bin kişinin yaşadığı "Deniz Feneri Harameyn" kampında gıda malzemeleri dağıtımı yapılmıştır. Ayrıca yine aynı yıl içerisinde birçok adak ve kurban kesimleri yapılarak Suriye içerisindeki ve Türkiye'de yaşamlarını sürdüren Suriyelilere dağıtılmıştır.

2018 yılı Suriye yardımları kapsamında Deniz Feneri Derneği 20 milyon TL'ye yakın aynı yardımları ve 250.000 TL nakdi desteği savaş nedeniyle yoksul duruma düşen Suriyelilere sağlamıştır (Deniz Feneri Faaliyet Bülteni, 2018). Deniz Feneri Ege Temsilciliği tarafından da 2018 yılı içerisinde 1 tır yiyecek ve 2 tır 50 ton ağırlığında un yardımını geneli Suriye'ye olmak üzere ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/izmir-den-suriye-ye-yarim-tiri_4359/).

3.2.3.3. Afet ve yaralı evleri

Deniz Feneri Derneği tarafından Atme kampına 48 adet, Azez-Halep'te sağlık kabini olarak kullanılmakta olan 12 adet, Üsame Ablak hastanesi tarafından kullanılmak üzere 6 adet, Halep Mera Köyü'nde hastanede kullanılmak üzere 6 adet ve Kilis'te 100 adet afet evi kurulmuştur (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/).

Suriye'den gelen yaralılar, Türkiye'deki hastanelerde tedavileri gerçekleştirildikten sonra Deniz Feneri tarafından yapılan yaralı evlerine yerleştirilmektedir. Yaralı evlerinin günlük gıda, battaniye, ilaç vb. ihtiyaçları dernek tarafından karşılanmaktadır. Türkiye içerisinde Kilis'te 5, Gaziantep'te 4 ve Hatay Reyhanlı'da 2 adet olmak üzere toplamda 11 yaralı evi bulunmaktadır (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/).

3.2.3.4. Eğitim yardımları

Deniz Feneri Derneği, Kilis'te faaliyet gösteren ve 1600 Suriyeli çocuğun eğitim aldığı, 54 öğretmeni bulunan okula düzenli olarak gıda ve giysi desteği sağlamaktadır. İslahiye köyünde 650 çocuğun eğitim aldığı merkeze giysi ve kırtasiye yardımları yapılmaktadır. Ayrıca İstanbul ve Ankara'da Suriye'den gelen ve eğitimlerine Türkiye'de sürdüren birçok öğrenciyede nakdi eğitim desteği yine dernek tarafından verilmektedir.

Deniz Feneri Derneği Ankara ve İstanbul dışında Kilis, İzmir, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep ve Mardin'de bulunan Suriyeli sığınmacılara da düzenli olarak eğitim malzemesi yardımları gerçekleştirmektedir (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/). Deniz Feneri Derneği 2015 yılında Suriyeli mağdurların eğitim hayatlarına yönelik çalışmaları için toplamda 117.135 TL kaynak sağlamıştır.

2018 yılında Suriye-Azez iline bağlı Soran Köyü'nde savaş sırasında yıkılan ilköğretim okulunun tamiratı Deniz Feneri tarafından gerçekleştirilerek Mayıs ayında birçok katılımcının katılımı ile "Deniz Feneri Soran İlkokulu" olarak açılışı gerçekleştirilmiş ve Soran halkının hizmetine sunulmuştur. Ayrıca yaklaşık 10.000 insanın yaşadığı kamplardaki Suriyelilerin eğitim hayatlarına destek olunmuştur. Bu kapsamda her türlü okul araç ve gereçleri Türkiye'deki bağışçılar tarafından mültecilere gönderilmiştir (Deniz Feneri Derneği Faaliyet Raporu, 2018).

3.2.3.5. Sağlık yardımları

2013 Ramazan ayı içerisinde 10.000 Suriyeli 10.000 parça temizlik malzemesi yardımı gerçekleştirilmiştir. Kilis'te Suriyelilere hizmet vermekte olan, 10 u doktor olmak üzere 34 personelin görev yaptığı hastanede günlük ortalama 500 kişi muayene olmaktadır. Deniz Feneri Derneği Suriyelilere hizmet sağlayan bu hastanenin ilaç ve tıbbi malzeme ihtiyacını karşılamaktadır.

Deniz Feneri Derneği, Suriye İç Savaşı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalmış veya kendi ülkelerinde insani yardıma muhtaç hale gelmiş Suriyeliler için 2015 yılı içerisinde toplamda 1.176.310 TL değerinde sağlık yardımını gerçekleştirmiştir.

3.2.3.6. Diğer yardımlar

2013 yılında "1001 Çocuk 1001 Dilek" projesi kapsamında hayalleri sorulan 907 Suriyeli çocuğun dileği gerçekleştirildi. 22.377'si Suriye sınırları içerisinde, 13.906'sı Türkiye sınırları içerisinde olmak üzere 36.283 adet battaniye yardımı gerçekleştirilmiştir.

4 çocuğun ve 1 annenin donarak hayatlarını kaybettiği kampa Deniz Feneri tarafından 2013 yılında 50 ton odun yardımı gerçekleştirilmiştir. Ocak 2014'te 16 bin savaş mağdurunun yaşamını sürdürdüğü Babu's Selame Mülteci Kampına 471 ton kömür, 1.100 adet soba ve 4.400 adet soba borusu ulaştırılmıştır (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/). 2015 yılında ise 490 ton kömür, 1.500 adet soba ve 1.000 adet soba borusu Suriye içlerindeki ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Bu malzemeler Halep'in kuzeyinde yer alan; İğne Kampı, Babusselam Kampı, Babulnur Kampı ve Dercimen Kamplarındaki çadırlarda yaşamlarını sürdüren savaş mağduru aç, sefil, kimsesiz ve naçar Suriyelilere dağıtılmıştır (https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/).

Hatay Reyhanlı’da bulunan Bükölmez Köyü sınırının karşısında kalan İdlip Atme kampında çadırlarda yaşamlarını sürdüren 1.200’den fazla mülteci için 4 adet su deposu Deniz Feneri tarafından kurulmuştur. Bu depolarda toplamda 35 ton suyun depolanması sağlanmaktadır. Ayrıca Kilis’te 3.700 kişinin yaşamını sürdürdüğü Toplama Merkezi’nde suyun muhafaza edilebilmesi için her biri 10’ar tonluk 3 su deposu da Deniz Feneri Derneği tarafından kurulmuştur (http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/).

SONUÇ

Yoksulluk geçmişi çok eski tarihlere dayanan ve günümüzde de hala çözüm noktasında gerçek bir işleyişin bulunmadığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriye İç Savaşı nedeniyle ortaya çıkan insani durum, savaşların insanlar üzerinde ne denli yıkıcı etkiler yarattığını gözler önüne sermektedir. Suriye'deki Arap Baharı sürecinin yerini iç karışıklık ve savaşa bırakmasıyla birlikte binlerce Suriyeli canlarından olmuş binlercesinde de hala haber alınamamaktadır. Milyonlarca insan başta komşu ülkeler olmak üzere çeşitli ülkelere sığınarak mülteci konumuna düşmüştür. Büyük sıkıntılar ile karşı karşıya kalan Suriye vatandaşlarının en önemli sorunları onurlu bir yaşam için gerekli temel insani ihtiyaçlardan mahrum kalmaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Her geçen gün daha ağır koşul ve şartlarda hayatlarını devam ettirmeye çalışan bu insanların sorunlarına çözüm bulma noktasında çeşitli STK'lar ve devletler tarafından birçok faaliyetler gerçekleştirilmektedir.

Bu kapsamda gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmada, Suriye Savaşı sonucunda yoksul duruma düşmüş vatandaşların bu durumlarına çözümler üretebilmek, acil ihtiyaçların karşılanabilmesi ve kronik yoksulluk kavramının ortaya çıkışını engelleyebilmek için İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türkiye Kızılay Derneği'nin çalışmaları araştırılmıştır. Bu faaliyetler süresince gerçekleştirilen çalışmalar ve bu çalışmalara yönelik istatistiki bilgilere yer verilen araştırmada STK'ların bu kapsamda ortaya koyulan mücadeledeki önemleri vurgulanmaktadır. İnceleme sonucunda bu STK'ların, savaş sonucu mağdur duruma düşen insanların ihtiyaçlarının giderilmesinde birçok devlete göre çok daha fazla sonuç elde ettiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda Suriye'deki savaşın bireyler üzerindeki etkilerine yönelik bulgular ve bu etkilerin ortadan kaldırılmasına yönelik İHH ve Türkiye Kızılay Derneği'nin gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar şunlardır;

- Suriye'deki İç Savaş sonucunda 13,1 milyon kişi insani yardıma muhtaç hale gelmiştir.
- Ülke içerisinde 6,1 milyon kişi yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalmıştır.
- Suriye vatandaşlarının 5,6 milyonu bölge ülkelerine sığınmıştır.
- Suriye içerisinde kuşatma altında yaşamını devam ettiren kişi sayısı 400 bin kişinin üzerindedir.
- Savaş nedeniyle hayatlarını kaybeden Suriyeli sayısı 400 bin kişiden fazladır.
- Savaş nedeniyle 600 binden fazla çocuğun yetim kaldığı düşünülmektedir.
- Suriye ekonomisi çatışmaların başladığı dönemden itibaren %75 oranında daralmıştır.
- Türkiye Devleti izlemiş olduğu Açık Kapı Politikası sonucunda 3 milyondan fazla Suriyeli vatandaşa ev sahipliği yapmaktadır.
- Türkiye sınırları içerisinde yaşamlarını devam ettirmekte olan bu mültecilerin ihtiyaçları devlet ve STK'lar aracılığı ile sağlanmaktadır.
- Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye maliyeti 2017 yılı itibari ile 25 milyar TL'yi aşmıştır.

- İHH İnsani Yardım Vakfı Reyhanlı ve Kilis'te bulunan fırınlarında Suriye'deki ihtiyaç sahipleri için 134,5 milyon adet ekmek üretimini 2012-2018 yılları arasında gerçekleştirmiştir.
- Suriyeli ihtiyaç sahipleri için İHH tarafından 63 bin tondan fazla kumanya, 24 milyon adetten fazla konserve-hazır yemek dağıtımı gerçekleştirilmiştir.
- İHH, gıda dışı yardımları kapsamında 15 milyon adetten fazla giyim eşyası, 4 milyon adetten fazlada ev eşyası dağıtımını Suriyeli ihtiyaç sahiplerine ulaştırmıştır.
- İHH Suriyeli sığınmacılar için kurmuş olduğu kamplarda 4.644 adet konteyner, 12 bin adetten fazlada çadır bulunmaktadır. Bu kamplarda toplamda 105 bin civarı ihtiyaç sahibine destek verilmektedir.
- İHH tarafından Suriye içerisinde 10 bin Türkiye içerisinde ise 2,4 bin yetim çocuğun bakımı üstlenilmiştir.
- Suriyeli sığınmacılar ve Suriye içerisindeki ihtiyaç sahipleri için İHH tarafından toplamda 13 milyondan fazla hijyen ve temiz malzemesi yardımı yapılmıştır. Ayrıca 36 su kuyusu, 16 su deposu, 780 mobil tuvalet, 640 seyyar banyo ve 2 arıtma tesisi ünitesi açılmıştır.
- Savaş nedeniyle zarar gören 71 okulun onarımını İHH gerçekleştirmiştir. Ayrıca toplamda 347 okulda öğrenim gören 350 binden fazla öğrencinin eğitim ihtiyaçları karşılanmıştır. İHH Suriye'nin Azez kentinde Uluslararası Şam Üniversitesi'ni ve Suriye'nin diğer bölgelerinde 35 okul, 6 anaokulu ve 1 sağır dilsiz görme engelli okulunu açmıştır.
- İHH tarafından organize edilen "Halep'e Yol Açın" konvoyu ile 1.208 tır acil yardım bölgeye ulaştırılmıştır.
- Türk Kızılay'ı Suriye Krizi Sınır Yardım Operasyonu ilk olarak Hatay'da 2012 yılında başlamıştır.
- Savaş nedeniyle yerlerinden edilmiş Suriyelilerin kendi topraklarında yaşamlarını devam ettirebilmeleri için Türk Kızılay'ı tarafından 125 bin kişiye barınma yardımı ulaştırılmıştır. Bu inşaların düzenli olarak temel ihtiyaçları karşılanmaktadır.
- Türk Kızılay'ı Suriye sınırında 14 Sınır Yardım Noktası kurarak ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşların yardımlarını ihtiyaç sahiplerine ulaştırmaktadır.
- Türk Kızılay'ı Sınır Yardımları Kapsamında faaliyetlere 111 milyon TL barınma, 1 milyar TL gıda, 450 milyon TL sağlık gibi rakamlarda harcamalar gerçekleştirmiştir.
- Türk Kızılay'ının Sıfır Noktası Yardımları kapsamında Suriyeli ihtiyaç sahiplerine yönelik gerçekleştirmiş olduğu yardımlar yurt içinden ve yurt dışından bireysel, kurumsal, STK'lar ve firmalar olarak birçok farklı bağışçı tarafından sağlanmıştır.
- Kızılay tarafından uygulanan Kızılay kart Programı Kapsamında 3 farklı uygulama ile hizmet sağlamıştır. Kızılay Kartı Programı kapsamında sınır kamplarında kullanılmak üzere başlanılan uygulamadan, Ceylanpınar, Harran, Malatya, Kahramanmaraş, Cevdetiye ve Adana kamplarında yaşayan 90.659 Suriyeli faydalanmıştır.
- Sosyal Uyum Yardım Programı (SUY); Türkiye içerisinde Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma altında yaşayan, 99 ile başlayan kimlik kartına sahip ve yardıma

ihtiyacı olanlara, yardıma muhtaçlık değerlendirmesi sonucunda Kızılay kart aracılığı ile nakit yardımı verilmesidir.

- Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY); 2003 yılından beridir Türk ailelerin yararlandığı program, 2017 yılında Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Türk Kızılay'ı iş birliği ile Suriyeli ve diğer mülteci çocukların eğitim ve öğrenimlerinin devamlılığını sağlayabilmek amacıyla genişletilmiştir.
- 15 ilde Türkiye'deki Sığınmacıların Koruma İhtiyaçlarının Karşıllanması projesi hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında 8.463 kişi faydalandırılmıştır.
- Türk Kızılay'ı tarafından IFRC'nin desteği ile Şanlıurfa ve Konya'da Sağlık Eğitim Merkezleri oluşturulmuştur. Temel sağlık ve hijyen konularındaki bilgilere ve sağlık hizmetlerine ulaşabilmeleri için Arapça materyal ve eğitimler gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan bu merkezler aracılığı ile 18.611'i Konya'da, 21.045'i Şanlıurfa'da olmak üzere toplamda 39.656 kişiye ulaşılmıştır.

Günümüzde devlete ait olan alanın dışında kalan ve sivil toplum diye isimlendirdiğimiz kuruluşların yoksullukla mücadele noktasında pek çok faaliyetleri bulunmaktadır. Yukarıda sıraladığımız faaliyetlerle görülmektedirki İHH ve Türk Kızılay'ı bu kuruluşların Türkiye'deki en önemli örneklerindendir.

Köklü birer STK olan İHH ve Türk Kızılay'ı Suriye iç savaşı nedeniyle ortaya çıkan yoksullukla mücadeledeki faaliyetleri, hem iktisadi, hem sosyal açıdan yoksullukla mücadelede veya yoksulluğun hissedilen etkilerinin azaltılmasında, hem de bu alandaki diğer STK'lara yol gösterme noktasında önemli roller üstlenmektedirler. Yoksulluğun ortaya çıktığı bu bölgelerin insanlarına yardımlar götüren bu kurumlar aynı zamanda insani diploması konularında da etkinlik kazanan birer kurum haline gelmişlerdir.

Bu alanda hazırlanabilecek bundan sonraki çalışmalarda İHH ve Türk Kızılay'ı öncü haline gelmiş STK'ların tecrübelerinin bu alanda faaliyette bulunan diğer STK'lara ne şekilde aktarılabileceği veya bu konuda hali hazırda var olan tecrübe aktarım mekanizmalarının incelenmesi faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aytaç, A. ve M. Hatipler. (2013). *Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Özgün Yapısı ve Yoksullukla Mücadele*. Edirne: Paradigma Kitabevi Yay.
- Arpacıoğlu, Ö. ve M. Yıldırım. (2011). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*. 4(2). (60-76)
- Ak, M. (2016). Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk. *Akademik Bakış Dergisi*. 0(54). (296-306).
- Aktan, C.C. (2002), *Yoksullukla Mücadele Strateji Mücadeleleri*, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını.
- Altay, A. (2005). Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme. *Sosyo Ekonomi Dergisi*. 26(26). (156-178).
- Altıparmak, S. (2008). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksullu/Eşitsizlik ve Çocuklar. *Çocuk Dergisi*. 8(2). (81-86).
- Arabacı, R. (2015). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Aysen Tokol ve Yusuf Alper (Ed.). *Sosyal Politika içinde (178-198)*. Bursa: Dora Basım Yay.
- Aytaç, Ö. ve S. İlhan. (2013). *Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek*. Ankara: Birleşik Yay.
- Altundeger, N. Ve M.E. Yılmaz. (2016). İç Savaştan Bölgesel İktidarsızlığa: Suriye Krizinin Türkiye’ye Faturası. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 21(1). (289-301).
- Ağır O. ve A. Atılgan. (2017). Türkiye’nin Suriye Politikasının Konstrüktivist Bir Yaklaşımla Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(1). (71-86).
- Akdeniz, B. (2014). *Sivil Toplum, Neo Osmanlılık ve İHH*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversite. Bolu.
- Aktaş, F.Z. (2017). *Türkiye’nin Uluslararası Sosyal Hizmetleri: Türk Kızılayı, Türkiye Diyanet Vakfı, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. İstanbul.
- Akın, F. Ve T. Erdem.(2004). *Sivil Toplum ve Kuruluşları Üzerine Bir Araştırma: Konya Örneği*. Amsterdam: Türkevi Yay.
- Ayhan, V.(2012). *Arap Baharı İsyanlar*, Devrim ve Değişim. Bursa: MKM Yay.
- Amar, P. Ve V. Prashad. (2014). *Arap Baharı’ndan Kesitler*. (Çev.: Ömer Can Furtun, Seyit Ümmetoğlu, Yankı Deniz Tan). İstanbul: İntifada Yay.
- Bektaş, İ. (2014). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim ve Yönetim Sorunları*. İstanbul: Semerci Yay.
- Biber, A. (2006). *Sivil Toplum Örgütlerinde Halkla İlişkiler*. Ankara: Nobel Yay.
- Buzkıran, D. ve H. Kutbay. (2013). Arap Baharının Türkiye’ye Olan Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*. 5(1). (147-162).
- Bayezit, F. (2016). Dengeleme Davranışı Olarak Fırat Kalkanı Operasyonu: Neoklasik Realist Bakış. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*. 4(2). (84-112).
- Can, Y. (2017). Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 16(63). (1111-1126).
- Caniklioğlu, M.D. (2007). *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzduşümleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Ceylan, E. (2018). *Suriye İç Savaşı Bağlamında IŞİD-DEAŞ’ın Orta Doğu’ya ve Türkiye’ye Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi. Karabük.

- Çalçalı, Ö. (2011). Yoksullukla Mücadelede Devletin Rolü: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*. 6(16). (189-233).
- Çelik, H.A. (2015). Buazizi'den Rabia'ya, Trablus'tan Şam'a Arap Baharının Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. 6(2). (34-53).
- Çetin, E. (2017). *Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: İHH Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Çubukçu Yıldızlı, Ö.N. (2012). *Sivil Toplumun Düşünsel Temelleri ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Sivil Toplumun Görünümü: Sivas'ta Sivil Toplum Kuruluşu Olarak Dernekler Özelinde Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.
- Dama, N. (2017). *Dünya Yoksullukla Mücadele Günü'nün 25. Yılında Türkiye'nin Yoksulluk Karnesi*. Ankara: Seta Perspektif.
- Deniz, T. (2013). Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Turumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 0(27). (314-332).
- Deniz, T. (2013). Suriye'nin Durumu, ABD-Rusya ve Türkiye'nin Tutumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 0(27). (314-332).
- Deniz Feneri Derneği Gelir Gider Tablosu. (2018). https://www.denizfeneri.org.tr/pdf/deniz-feneri-derneği-genel-merkez-sube-ve-temsilcilikler-31-12-2018-gelir-gider-tablosu_30.pdf. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2019
- Deniz Feneri Derneği. (2018). Faaliyet Bülteni. https://www.denizfeneri.org.tr/pdf/2018-yili-faaliyet-bulteni_26.pdf. Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2019.
- Deniz Feneri Derneği Faaliyet Raporu. (2015). <http://dosya.denizfeneri.org.tr/e-dergi/fr2015/Default.html>. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2019.
- Denli, M. (2018). *Sivil Toplum Kavramı Bağlamında Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları: TUSİAD Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Doğan, E. (2014). *Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Dursunoğlu, A. (2011). *Suriye'de Elde Var Sıfır*. İstanbul: Önsöz Yay.
- Erçakar, M.E. ve H. Güvenoğlu. (2018). Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Sosyal Koruma Harcamalarına Bir Bakış. *Sosyal Bilimler Metinleri*. 0(1). (38-53).
- Gültaç, S.A., P.Y. Balçık. (2018). Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları. *Sakarya Tıp Dergisi*. 8(3). (193-204).
- Gümüş Tekfidan, N. (2019, 15 Mart). Suriye'de Çözüm Ne Zaman. *Hürriyet*.
- Gönenç, A.G.(2001). *Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*. Ankara: Altıkitap Yay.
- Gündüz, Y. (2006). Türkiye'de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(15). (34-55). www.e-sosder.com
- Güneş, F. (2016). Yoksulluk Söyleminin Toplumsal Cinsiyet Açısından Yoksunluğu. *SAV Katı*. (3). (6-17).
- Haşlak, İ. ve S. Gülenler.(2006). Sosyal ve Siyasal Düşüncede Sivil Toplum Tartışmaları ve Topluluklu Düşüncede Topluluk, Birey ve Devlet. 3. *Uluslararası STK'lar Kongresi Bildiriler Kitabı*. (3-8).
- Helvacı, H. (2002). Şiddet Yoksulluk ve İnsan Hakları. Yasemin Özdek (ed). *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları İçinde*. (404-414). Ankara: Todaie Yay.
- <http://alshamfoundation.com/tr/poverty-in-syria-and-growing-humanitarian-needs/>. Erişim Tarihi: 04 Mart 2019.

<https://alo183.ailevecalisma.gov.tr/bilgi-bankasi/yabancilara-yonelik-sosyal-uyum-yardimi>. Erişim Tarihi: 8 Mayıs 2015.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>. Erişim Tarihi: 23 Mart 2019

https://www.denizfeneri.org.tr/kurumsal/hakkimizda_43/. Erişim Tarihi: 18 Mayıs 2019

https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/izmir-den-suriye-ye-yardim-tiri_4359/. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2019.

http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/. Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2019

http://www.denizfeneri.org.tr/faaliyetler/asya_138/suriye_61/. Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2019.

<http://www.denizfeneri.org.tr>. Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2019.

https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/hayirseverlerimiz-suriye-halkinin-yaninda_3550/. Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2019.

https://www.denizfeneri.org.tr/haberler/deniz-feneri-derneginden-suriyeye-acil-yardim_4278/. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2019

https://www.denizfeneri.org.tr/haberlerarsiv/deniz-feneri-suriye-yardimlari_4035/. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2019.

<https://www.dw.com/tr/yedi-yilda-bir-ülkenin-çöküşü-suriye/a-42979799>. Erişim Tarihi: 20 Mart 2019.

http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Erişim Tarihi: 26 Nisan 2019.

<https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/111/suriye-2017-faaliyet-raporu.pdf>. Erişim Tarihi: 15 Mart 2019

<http://www.suriyegundemi.com/2016/05/04/rakamlarla-suriyenin-sosyo-ekonomik-durumu/>. Erişim Tarihi: 22 Mart 2019.

<https://www.ihh.org.tr/hakkimizda>. Erişim Tarihi: 25 Nisan 2019.

<https://www.ihh.org.tr/gelir-gider-tablosu>. Erişim Tarihi: 27 Nisan 2019.

<https://www.ihh.org.tr/tarihce>. Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2019.

<https://www.ihh.org.tr/video/halepe-yol-acin-bombalanan-insanligimizdir> Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2019

<https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz>. Erişim Tarihi: 04 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/temel-ilkelerimiz>. Erişim Tarihi: 05 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/ulusal-afet-yonetimi>. Erişim Tarihi: 8 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/kan-hizmetleri>. Erişim Tarihi: 9 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/uluslararası-yardimlar>. Erişim Tarihi: 11 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/sosyal-hizmetler>. Erişim Tarihi: 12 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>. Erişim Tarihi: 12 Nisan 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/egitim-ve-genclik-hizmetleri>. Erişim Tarihi: 13 Nisan

<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/2224> Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2019

<http://kizilaykart-suy.org>. Erişim Tarihi: 9 Mayıs 2019.

<https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2877> Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019

<https://multeciler.org.tr/turkiye-sartli-egitim-yardimi-programi/>. Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2019.

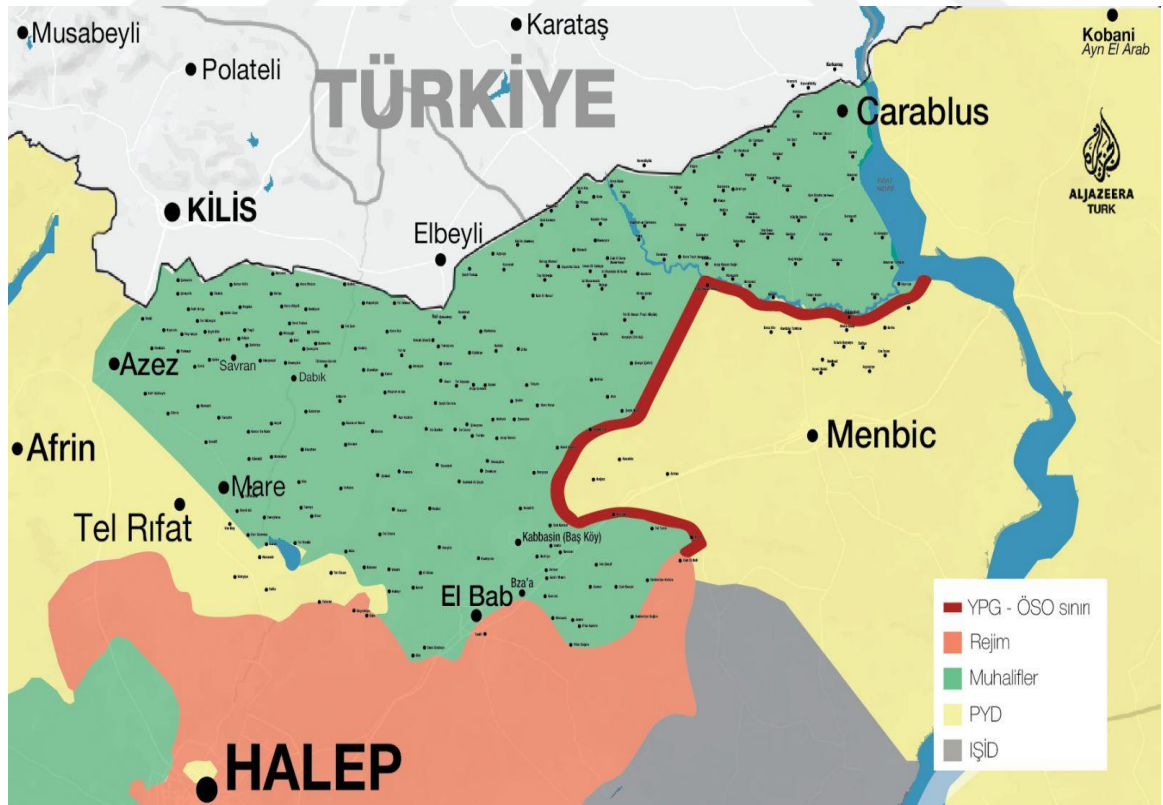
- İHH. (2012-2018). Suriye Faaliyet Raporu İstanbul: İHH İnsani Yardım Vakfı
- İç Savaşın Suriye Ekonomisine Faturası Ağır Oldu. (2018, 15 Mart). *Anadolu Ajansı*.
- İlter, O. (2009). *Sosya Yardım Alanında SYDV ve STK İşbirliği, Sorunlar, Çözüm Önerileri*. Ankara: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- İnandı T., M.K. Bilgin. ve M.C. Eltaş.,(2018). Suriye Savaşı ve Halk Sağlığına Etkileri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi*. 9(34). (90-98).
- Kabasakal, M.(2008). *Sivil Toplum ve Demokrasi*. (Yayımlanmamış Denetçi Yeterlilik Tezi). İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. Ankara.
- Kabaş, T. (2010). *Gelişmekte olan Ülkelerde Yoksulluğun nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları*. Adana: Nobel Kitabevi Yay.
- Kabaş, T. (2011). Türkiye’de Yoksulluk ve Gelir Dağılımı. *Güncel Mali ve Ekonomik Sorunlar*. Ahmet Fazıl Özsoylu ve Neşe Algan (der.). Adana: Karahan Yay.
- Karataş, İ. H. (2012). *Türk Eğitim Sisteminde STK’lar Konumları ve İşlevleri*. Ankara: Nobel Akademik Yay.
- Kesgin, B. (2011). Çalışma Yaşamında Değişen Yoksulluk: Çalışan Yoksullar. *İş Ahlakı Dergisi*. 4(1). (65-75).
- Koşar, O. (2017). *Suriye İç Savaşında Türkiye’nin Kazanımları ve Kaybedimleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Kömürcü, M. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla Mücadele Politikaları ve Gelir Dağılımı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi. Balıkesir.
- Köylü, M. (2002). Küresel Bir Sorun Olarak Savaş Endüstrisi ve Dengesiz Ekonomik Dağılım. Yasemin Özdek (ed). *Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları İçinde*. (415-426). Ankara: Todaie Yay
- Köylü, M. (2018). Suriye, PYD/YPG Yapılanması ve Zeytin Dalı Harekâtı. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*. 0(11). (70-86).
- Kule, H. ve M. Es. (2005). Türkiye’de Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. 0(50). (259-300).
- Kurt, S. Ve Taş, H.Y.(2015).Sivil Toplum Örgütlerinde Profesyonel ve Gönüllü Çalışma İlişkileri: Tehditler ve Fırsatlar. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 4(8). (199-214).
- Mencütek, Ş.Z., F. Polat., A. Durmuş. (2015). Devrimsel Süreç Olarak Arap Baharı’nı Immanuel Wallerstein Üzerinden Anlamak. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 0(22). (1-15).
- Muslu, F. (2018). *Suriye İç Savaşında Esed’in Rolü, Konumu ve Geleceği*. Ankara: Seta Yay.
- Neccar, M. (2016). Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar. *İlahiyat Akademi Dergisi*. 3(4). (185-198).
- Oktik, N. (2008). *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları*. İzmir: Yakın Kitabevi Yay.
- Orhan, O. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri*. (Rapor No:195). Ankara: Orsam Yay.
- Özçelik, N. ve C. Acun. (2018). *Terörle Mücadelede Yeni Safha Zeytin Dalı*. İstanbul: Seta Yay.
- Özdemir. Ç. (2016). Suriye’de İç Savaşın Nedenleri: Otokratik Yönetim mi, Bölgesel ve Küresel Güçler mi?. *Bilgi Dergisi*. 0(33). (81-102).
- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mülteciler Krizinin Türkiye’ye Etkileri. *ANKASAM Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*. 1(3). (114-140).

- Öztürk, M. ve B.I. Çetin. (2009). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal Of Yaşar University*. 3(11). (2661-2698).
- Öztürk, S. ve S. Çoltu (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(13). (188-198).
- Öztürk, Y. (2015). *Yoksullukla Mücadelede Sivil Toplum Örgütlerinin Yeri: İHH Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi. İstanbul.
- Pinto, H.G.P. (2014). Suriye. Paul Amar, Vijay Prashad (ed). *Arap Baharından Kesitler içinde*. (279-309). İstanbul: İntifada Yay.
- Pirinççi, F. (2018). Suriye’ye Komşu Ülkelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları. *Tesam Akademi Dergisi*. 5(2). (39-60).
- Sam, N. (2008). Yoksulluğa Bir Yaklaşım Biçimi: Kapasite Yaklaşımı. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 27(1). (59-70).
- Sandıklı, A. Ve A. Semin (2012). *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*. (Rapor No:52). İstanbul: Bilgesam Yay.
- Sevim, M. (2018). *Suriye İç Savaşında İç ve Dış Aktörlerin Politikaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi. Sakarya.
- Şafak, Ü. (2009). *Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlarda Muhasebe Sistem Organizasyonu: Deniz Feneri Derneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Şahin, M.(2008). *Üniversite Öğrencilerinin Sivil Toplum Algılamaları*. Bursa:Ekin Yay.
- Şahin, M. ve Ö.U. Şahin. (2014). Arap Baharı’nın Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 0(23). (171-187).
- Şengür, M. (2019). Perspectives in Poverty in Turkey. *BİLTÜRK Ekonomi ve İlişkili Çalışmalar Dergisi*. 1(1). (43-56).
- Şenkal, A.(2007). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. İstanbul: Alfa Yay.
- Taş, H.Y. ve S. Özcan. (2012). *Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine bir Araştırma*. Almaty: International Conference on Eurasian Economies. Turan University Press.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). <http://www.tuik.gov.tr>. Erişim Tarihi: 10.03.2019.
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 14(1). (277-296).
- Tokol, A. (2015). Sosyal Politikanın Tarafları. Aysen Tokol ve Yusuf Alper (Ed.). *Sosyal Politika içinde* (79-118). Bursa: Dora Basım Yay.
- Tosun, M. (2013). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Yerel Siyaset, Sivil Toplum Kuruluşları Yöneticileri Üzerine Bir Değerlendirme: Uşak Alan Araştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- Türk, T. (2014). *2000 Sonrası Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- Türk Kızılayı. (2019). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu Raporu*. Türk Kızılayı Göç Hizmetleri Direktörlüğü.
- Tunca, H.Ö. ve A. Karadağ. (2018). Suriye’den Türkiye’ye Göç: Tehditler ve Fırsatlar. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*. 28(2). (47-68).
- TBMM. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Mülteciler Hakları Alt Komisyonu.

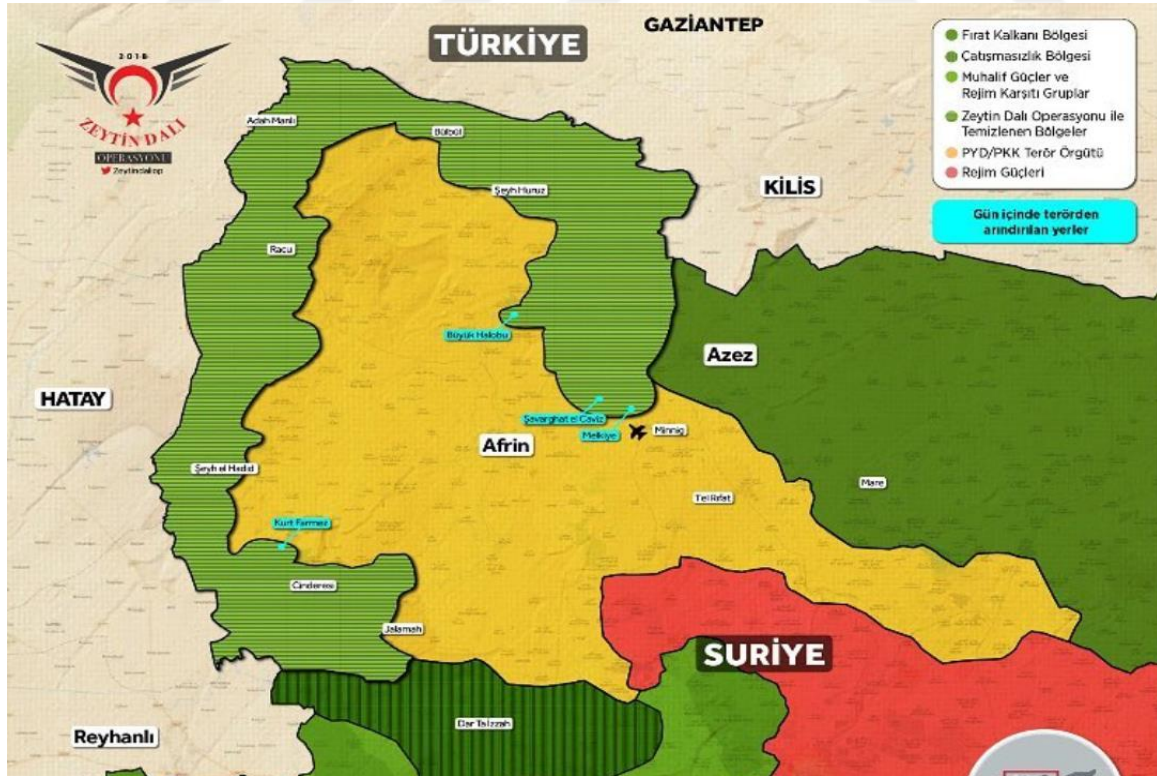
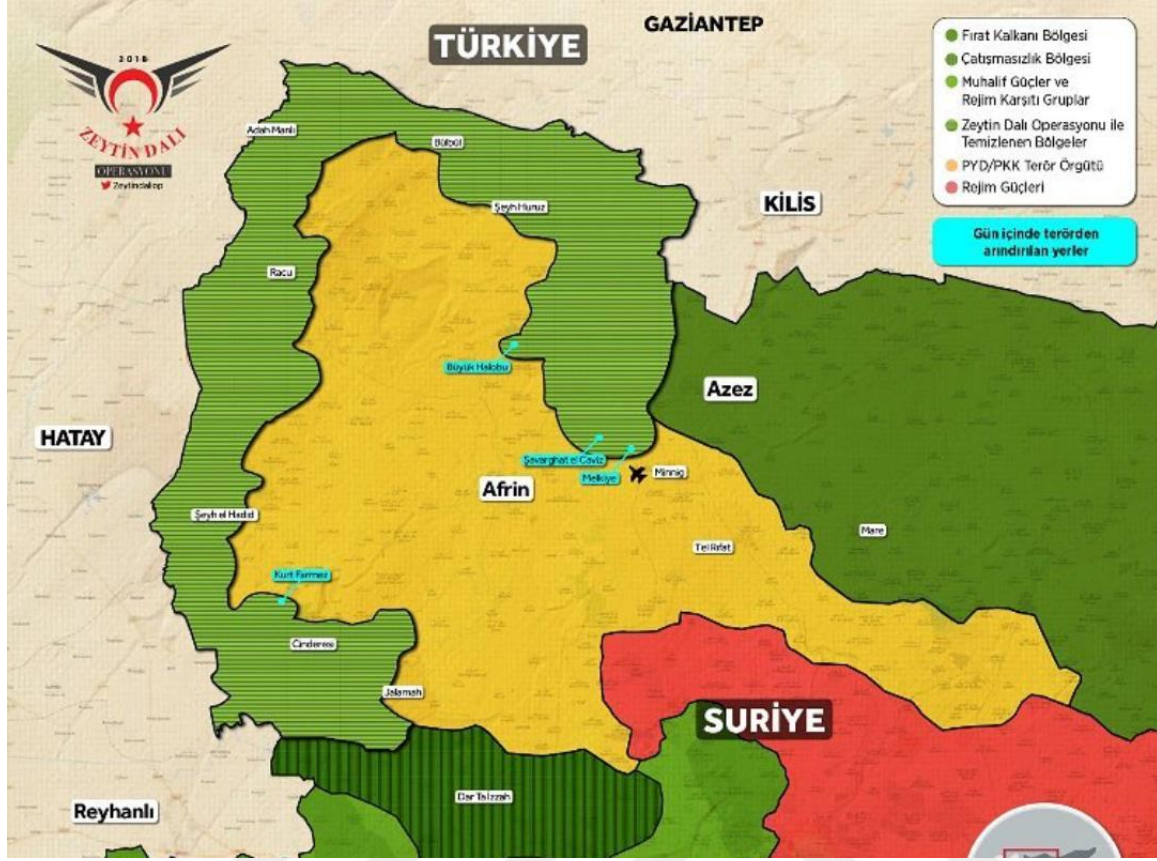
- Uçar, F., E. Gülmez, Ö. Mutlu, S. Erbaş, K. Gez. (2015). Kar Amacı Gütmeyen Kurumların Kurumsal İtibarı: Kızılay Örneği. *Selçuk İletişim Dergisi*. 8(4). (131-153).
- Uluç, V. (2013). Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 14(1). (399-418).
- UNHCR. (2015). <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/5#>. Erişim Tarihi: 21 Şubat 2019.
- Uzun, A.M., (2003). Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 4(2). (155-173).
- Ünal, C.M. (2017). ‘ARAP BAHARI’ SONRASI AVRUPA KOMŞULUK POLİTİKASININ GELECEĞİ. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*. 16(2). (147-170).
- World Bank. (2011). Global Economic Prospect 2010: Crisis, Finance and Growth. <http://pubdocs.worldbank.org/en/308811443469733024/Global-Economic-Prospect-January-2010-Crisis-finance-and-growth.pdf>. Erişim Tarihi: 03 Nisan 2019.
- World Bank. (2018). <https://www.unrwa.org/where-we-work/lebanon>. Erişim Tarihi: 21 Şubat 2019.
- World Bank, (2005). “Global Economic Prospects, Trade”, Regionalism and Development
- Yaşama Dair Vakıf. *Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları*. Türkiye’de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum Kamu İş Birliğinin Güçlendirilmesi Projesi. www.yada.org.tr. Erişim Tarihi: 16 Mart 2019.
- Yayla R. (2018). *Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü: Sakarya İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yalova Üniversitesi. Yalova.
- Yıldırım M. (2003). Sivil Toplum ve Devlet. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 27(1). (226-242).
- Yıldız, İ. (2015). *İnsani Gelişme ve İnsani Yoksulluk Bağlamında İnsani Gelişme Endeksi: Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler ile Türkiye Karşılaştırması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Yılmaz, N. (2014). *Türkiye’de Yoksulluk Sorunu: 2002-2012 Dönemine Yönelik Bir Analiz*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Yüceol, H. M. (2005) Küreselleşme, Yoksulluk ve Emek Piyasası Politikaları. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14(2). (493-512).
- Yüksel Oktay, E. (2018). Müslümanların Çoğunlukta Olduğu Toplumlarda İslamın Yoksullukla Mücadele Anlayışı. İlhan Eroğlu, Serkan Kekevi, Yusuf Temur (Ed). *İslami Düşünce Ekseninde İktisadi-Mali-Politik Meseleler* içinde. (1-50). Bursa: Ekin Basım Yay.

EKLER

EK. 1: Fırat Kalkanı Harekâtı Haritası

Ek. 2: Zeytin Dalı Harekâtı Haritası

Ek. 3: İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Suriyeli Sığınmacılar İçin Kurduğu Bazı Kamplar

Ek. 4: Türk Kızılay'ının Suriyeli Sığınmacılar İçin Kurduğu Bazı Kamplar

Ek. 5: İHH İnsani Yardım Vakfı Suriye Yardımları

Ek. 6: Türk Kızılay'ı Suriye Yardım Faaliyetleri

Ek. 7: Suriyeli İhtiyaç Sahiplerine Türk Kızılay'ı Tarafından Dağıtılan Kızılaykart

ÖZGEÇMİŞ

1989 Yalova doğumludur. Saffet Çam İlköğretim Okulu'nda ilk ve orta öğrenimini, lise eğitimini ise Şehit Osman Altinkuyu Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. 2010 yılında Sakarya Üniversitesi Hendek Meslek Yüksek Okulu Pazarlama Ön Lisans Programı'ndan, 2013 yılında ise Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun olmuştur. Kendilerine ait elektrik-elektronik alanında faaliyet gösteren işyerlerinin işletmesini 2014 yılından itibaren sürdürmektedir. Evli ve 1 çocuk babasıdır.

